

VITA SANCTI UDALRICI

Auctore Gerardo presbytero, ejus familiari.

(Apud Mabill. *Acta SS. ord. S. Bened. Sæc. V*, p. 415, editione Velsariana et codicibus mss.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Auctores antiqui (nam recentiores interim silemus) omnino tres, qui sancti Udalrici (*S. Ulric*) episcopi Augustensis gesta posteris tradiderunt, inveniuntur, omnes a Marco Velsero, reipublicæ Augustanæ duumviro clarissimo, typis vulgati Primus sub anonymi titulo; secundus Gebhardus, Udalrici in eadem sede successor quartus; tertius Berno Augiensis abbas, quo Ekkehardus junior suppressis nominibus laudat in lib. de Casibus monasterii sancti Galli cap. 5, ubi quædam ab eis prætermissa refert. Præter hos Ditmarus, Chronicon Augustanum aliique rerum Germanicarum Alamannicarumve historici de Udalrico honorifice agunt; inter recentiores illustrissimus cardinalis Baronius. At de primis vitæ scriptoribus hic præcipue dicendum.
2. Qui primus Udalrici acta litteris consignavit, anonymus a Velsero cæterisque dictus, pluribus in locis se Udalrici æqualem ac familiarem fuisse indicat, ut num. 18: « Ea qui vidimus non decet totum omittere. » Et num. 54: « Hæc vero nemine dicente comperiebam, sed propriis oculis in quamplurimis peracta conspiciebam. » Udalscalcus esse quidam opinati sunt; sed quis sit Udalscalcus ille non satis explicant. Unus fuit eo nomine monachus Augustanus ad sanctam Afram, seu ad sanctum Udalricum, is qui de discidio inter Heinricum episcopum et Eginonem abbatem exorto librum insignem scripsit, in tomo II Henrici Canisii editum, ubi quædam sancti Udalrici miracula commemorat. Idem postea ejusdem loci abbas fuit ab anno 1126 ad 1148. Udalscalcus alter fuit episcopus Augustensis post medium sæculum duodecimum; sed uterque longe ab anonymi nostri ætate. Hunc ecclesiæ cathedralis canonicum exstitisse patet ex libro de Miraculis (quem unius ejusdemque auctoris esse existimo) huic Vitæ subjecto. Nam, cap. 28 relato quodam miraculo ad sancti Udalrici tumulum in ecclesia S. Afræ patralo, addit exinde concursum populi factum in principem seu episcopalem ecclesiam Sanctæ Mariæ. *Inde* in civitatem, inquit, ad ecclesiam Sanctæ Ma-
- riæ venientes, hæc nobis annuntiaverunt: Primus istius auctoris nomen ignorasse videtur secundus vitæ scriptor Gebhardus, qui primam de sancti Udalrici gestis lucubrationem, « a quodam illustri viro compositam, » in prologo suo dicit. Sed tandem istius anonymi nomen in itinere nostro Germanico didicimus ex vetusto codice Ratisponensis monasterii Sancti Emmerammi, ante annos quingentos scripto, in quo prima hæc Vita reperitur sub titulo post capitulationes ita expresso: « In nomine Domini incipit Vita sancti Udalrici episcopi et confessoris Christi, edita a Gerardo, qui ab eo fuit presbyter ordinatus. » Gerardum itaque in posterum licebit appellare anonymum, qui nescio an idem sit cum Gerardo Udalrici capellano, de quo in Vita num. 63, seu præposito, de quo num. 70, atque presbytero, num. 83.
3. Binos Gerardi libros de Vitæ et Miraculis Udalrici cum simplici stylo scriptos legisset Gebhardus episcopus, eos novo orationis genere expolire aggressus est, uti ipse in Prologo suo testatur; sed morte præventus, opus perficere non potuit. Fuit is ab Udalrico Augustensis episcopus quartus, utpote qui post Henricum Udalrici successorem, anno 982, postque Ethicum anno 988 extinctos, successit Liutolfo post septem regiminis annos, atque ipse anno post millesimum secundo et vivis excessit. Gebhardi lucubratio imperfecta desinit in laude activæ et theoreticæ Udalrici vitæ ab initio ejus pontificatus.
4. Paulo post ipsum Berno a Fridebaldo, monasterii Sanctæ Afræ apud Augustam Vindelicorum abbate quarto rogatus, anonymi scriptionem alia item forma exornandam suscepit, idque re vera executus est ante annum 1030, qui Fridebaldi abbatis supremus fuit. De Bernone Hermannus ad annum 108. « Ipso anno, inquit, Heinricus rex, cognita tandem post duos annos Immonis crudelitate, remoto eo, Bernonem, virum doctum, et primo Prumiensem monachum, Augiæ constituit abbatem.

qui gratanter susceptus, fratres dispersos recollegit, et a Lamberto Constantiensi episcopo abbas ejusdem loci vicesimus nonus consecratus, magna insignis scientia pietateque præfuit annisquadraginta » Obiit anno 1048. Ejus elogium alias Deo dante referemus. Ex his tribus auctoribus unum hic damus, Gerardum, propterea quod ex aliis nihil fere scitu dignum, quod ab ipso non acceperint, discere liceat. Anonymi porro, id est Gerardi, commentatio primum typis excusa est ac notis illustrata ab ornatissimo viro Marco Velsero Augustæ Vindelicorum anno 1595, ex quo sequentem editionem adornavimus.

5. Sed, antequam eam exhibeamus, quædam in antecessum ad ejus illustrationem præmittere juvat et primo quidem inquirendum an monachus fuerit Udalricus, quem alii Vodalricum seu Othalricum, alii Wolricum appellant. Monachum ante episcopatum fuisse negant auctores Vitæ sanctæ Wiboradæ apud S. Gallum reclusæ cui, cum suum de ineunda monastica professione consilium aperuisset, aliud a Deo statutum de ipso fuisse significavit, nempe futurum episcopum Ecclesiæ Augustensis, ut in ejus Actis superius ad annum 925. Sed antea ejusdem ecclesiæ canonicum fuisse testis est Ekkehardus junior in loco mox citato. Etsi vero Udalrico esse monacho non licuit, veste tamen monastica episcopus usus est, addictus, quatenus episcopalis dignitas ferebat, sancti Benedicti regulæ, cujus elementa in sancti Galli monasterio educatus didicerat. Sic enim Gerardus loquitur num. 17: « Semper cuti suæ laneum apponens vestimentum, et regulam sequens monachorum. » Berno addit eum a carnibus perinde abstinuisse. Quia vero severum suis silentium de nocte præscribit sanctus Benedictus, id maxime in Quadragesima servandum sibi proposuit Udalricus) quo tempore « omne colloquium, nisi cum Deo et sanctis, usque ad alterius diei primam peractam omnino devitavit. » Denique, cum episcopalis oneris sarcinam in Adalberonem nepotem suum sub extremum vitæ suæ tempus rejicere animo destinasset, « episcopus indumento more monachorum formato induebatur, quorum antea regulam multimodis virtutibus sequi consueverat, » apud Gerardum num. 62. Et in synodo Ingelheimensi Gerardo capellano suo jussit consilium suum de relinquendo sæculo exponere. Quod ipse Gerardus præstitit his verbis: « Excellentissimi imperatores et religiosissimi antistites, desiderium domini mei est relinquere sæculum, et secundum regulam sancti Benedicti sanctam inire vitam, et in contemplativa vita diem expectare obitus sui. In indumento pro certo habitus exterioris potestis cognoscere voluntatem animi interioris. » Ita Gerardus num. 63. Non visum est Patribus Udalrico id licere, sed tamen in habitu semel suscepto ipsum decessisse jure affirmare possumus; atque adeo non immerito cum inter nostros computamus Trithemius in Historia Hirsaugiensi asserit eum in cœnobio Sanctæ Afræ ab eodem constructo monachum factum fuisse ante obitum.

6. Udalricus quædam ante pontificatum gessit a tribus auctoribus ommissa, quæ hic præmittenda sunt ex Ekkehardi cap. 5: « De sancto Udalrico autem qualiter nobiscum egerit, dicta Patrum quædam audivimus, quæ quidem in vita ejus vel tertio jam scripta non invenimus. De nobilibus enim ille, ut et ab aliis jam dictum est, natus, apud nostrates educatus est et doctus. Hic viam, qua in cælos volavit, subvolare didicit; hic virtutibus quas nunc operatur præludium fecit. Sanctorum enim nostrorum Galli et Otmari, quos puerulus patres elegit, se monachis jungens cum sanctis sanctissimus et cum electis ingreditur electissimus. Hartmanni enim junioris discipulus divina præ omnibus Spiritu sancto prælibatus hausit. In refectorio coram patribus, ubi vel in puncto peccare capitale erat, lector inoffensus creber erat, quamvis canonicus Quod tamen illi progenitorum suorum indultum est gratia Widoradam inclusam, coævulis se licentia data ad ludos parantibus, feriatis diebus furtim visitare assolitus, divinis ab illa interdum verbis et exemplis instructus est paginis. Nam quadam die cum illum ante fenestellam clausulæ stantem levissimo videret cingulo præcinctum, de suo ei paratum offerens, castitatis, inquit fili mi, tibi cingulum hoc laneum meum a Deo accipe, continentiaque stropheo (id est cingulo virginali) ab hac deinceps die per Wiboradam tuam te præcinctum memento Cave autem, me tibi a Domino meo edictum ferente, ne ullis abhinc colloquiis vanis mulierculis miscearis; etsi, ut facillime fit, aliquo carnis igne incensus fueris, loco in quo fueris mutato, *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina*, mox cantaveris. Sin autem sic pacem aliquo alio lapsu tuo vetante non habueris, titionem seu candelam ardentem, quasi aliud aliquid agas, quærens, digitum vel leviter adure, eodemque versu dicto securus eris. Sic magistra prædurata discipulum sanctissimum futurum, ut ipse patribus narrabat, contra ignem igne præduraverat. Multa sunt quæ de doctrina nutricis suæ (sic enim etiam vetulus eam nominare solebat) patribus ille dixerat, quæ, quia austera hujus temporis sanctis videri possunt et impossibilia, ne quid eis suboleat præterimus. De cilicio etiam, quo ipsa utebatur, cujus hodie asperitatem pro reliquiis id habentes horrescimus, pulvillulum filio suo, ut et ipsa eum nominabat, in abstinentiæ diebus utendum connexerat; quod interdum in sinu gestans, noctibus ille maxillis lapide supposito aptare solebat. Tali ille lectisternio pro deliciis usque coram januis ecclesiæ nocturnorum sonitum aut in sedili, aut nuda quidem expectare terra solebat. His et aliis similibus eum a pueritia assuescentem, cum et seminarum alloquia et solita sociorum fugitasset ludicra, sanctulum illum derisorie jam ab inde cœperunt vocitare.... Figuratis et interdum etiam risum moventibus, non tamen falsis et inanibus, crebro usus est verbis.... Idipsum etiam sibi pro reverentia sui, ut nobis canonicus

Evangelium legeret, concessum. Nam frater con-
scriptus tum vocis pulcherrimæ gratiam habebat. »
Et quidem inter fratres conscriptos Sancti Galli
apud Goldastum in tomi II pag. 185 legitur Oadal-
rich episcopus. Addit Ekkehardus : « Diutius autem
quam cæteri cœvi suitum pro Wiborada sua scho-
lis inhæserat. Quas tamen tandem relinquens, sui-
que juris in possessionibus facta Augustæ, ubi
canonicus ab infantia erat, in virtutum exemplis
clarissimus, Gallum suum crebro visitabat, fratres
suos conscriptos ter in anno ipse minister paverat »
Deinde miraculum refert de vase vinario, quod
vehiculo e ponte lapso integrum superfuit « Egerat
quidem aliquando in loco Sancti Magni etiam diem
sibi semper amabilem, reliquiasque ejus, ut mos
nobis est, cappa illa aquilifera indutus, vespere diei
sancti ipse domum reportabat ; et cum infirmus
tunc esset, ut sæpe quidem erat, paralyticus quidam
adjutorio suorum in viam se, ut ipse super eum
graderetur, prostraverat. At ille homini appropians,
quasi de obstaculo indignatus, Surge, ait, quia et
ego pedibus infirmus super te progredi nequeo. At
ille tanquam ad increpantis verbum velocissime
surgens incolumis abiit, secutusque fratres sine
ullius adjutorio, Sancti Magni ecclesiam cum cæteris
sanus introiit. Et episcopus capiti cappæ im-
posito cum anhelus stetisset, et de via lassus, au-
diens sanitatem hominis, acriter in dicentes in-
vectus, super cancellos tandem innititur ; signum-
que tam manifestum ab se excutiens, sancti Magni
virtutem, quam manibus gerebat, hanc esse astan-
tibus prædicans asseruit ; neque tamen sic eis, ut
hominem ab ipso sanatum esse discredere-
nt, persuadere quidem ullo modo potuit. Hæc de pluribus,
quæ apud Sanctum Gallum commanens gessit, tri-
bus vitæ ejus scriptoribus non præjudicantes scripsi-
mus. Neque enim miramur eos, cum quibus in sæ-
culo versatus est, ea quæ cum spiritalibus gessit,
quia minus sciverant, non scripsisse ; sed plura eos
quæ de eo concinnantur vulgo et canuntur tacuisse,
cum infima quædam ejus magna fecerint, etiam
miramur. » Et post nonnulla de facie Udalrici
dictis, et de obsidione Augustæ per Ungros (quod
postremum in notulis referemus) Ekkehardus hæc
subdit : « Hugo etiam quidam, regii generis homo
primarius, propter sororem viri Dei virginem sa-
cram, incestu agnitam ab ipso, quia sæpe inclinatus
est, insolenter ei inimicus quadam die carri vehi-
culo, ut erat infirmus suæ, occurrit invecto.
Quem cum milites episcopi præcessores, uti ei non
occurreret, præmonerent, carrucarium, inquit, il-
lum ab itinere meo nunquam declinabo. Quod ille
a dicentibus post audiens, carrucæ, inquit, vehiculo,
scitote, filii mei, ipse plus quam ego, indigus erit.
Nec post multum nocte quadam sopori se tradens,
cum evigilasset, tumbos in quibus peccaverat, acer-
rime dolens, in inferioribus ab illa nocte ita decre-
verat, ut præter cutem et ossa graciliâ nihil haberet.
Sicque longævitas tempora, nunquam cogi valens

A ut pacem a viro Dei peteret; perduxerat Ipsa au-
tem sanctimonialis illa sanctorum exemplorum post-
modum visa est femina : quippe quam frater novis
sententiis dum vixit, annuatim puniverat. Ungris
autem a se recedentibus, cum Buchowam illos, ubi
soror ipsa erat, partesque nostras, ubi Wiboradam
matrem sciebat, invadere velle comperisset, orasse
fertur : Domine mi, seram [f. servam] istam adhuc
impunitam mihi dona, ut gladio non pereat ; sed et
illam gladio semper paratam, ut palmam martyrii
mereatur, confortans robora. Cellam quoque Galli
tui integram cum famulantibus pie et misericors
conserva, Atque ita precibus ejus sanctis effectum
Deus undique dedit. » Hactenus ex Ekkehardo.

B 7. Augustam Vindelicorum ad Lycum (*le Lec*)
fluvium sitam, complures rexerunt episcopi ex no-
stris, quos hic certo designare haud facile est, de-
ficientibus nos idoneis argumentis Simpertum jam
laudavimus in superiori tomo pag. 553. Hunc Caro-
lus Magnus rex « constituit episcopum in ipsa civi-
tate » Augusta, teste Ermenrico Elewangensi sæ-
culi IX monacho, « restituitque omnia, quæ ab an-
tecessore suo Pippino illuc tradita fuerant, insuper
et addidit plurima. Suscepto episcopatu, Simpertus
profectus est ad Augustam Vindeliciam et per annos
fere triginta rexit ipsa monasteria, » nempe Campi-
donense, Sancti Galli, et cellam Sanctæ Afræ, « con-
struens basilicam Sanctæ Afræ, et restaurans cæno-
bium Sancti Magni, » nempe Faucense (*Fuessen*)
(v. num. 46 hujus Vitæ), de quo egimus in sæculo
secundo, ubi de Sancto Magno. « Defuncto autem
Simperto. Hanto (sic legendum, non Lanto, ut
postea patebit) episcopatum suscepit, ipse in Ba-
joaria natus. Transactis post acceptum episcopatum
septem annis, successores ejus, qui in ipsa Ecclesia
constituti sunt, primus Nitkarius cœpit a fundamen-
tis ecclesiam Sancti Magni construere ; cæteri vero
præsules eum subsequentes, prout potuerunt, simi-
liter construxerunt. Tamen non fuit aula basilicæ
ad perfectionem operis perducta, donec, Domino
annuente, a gloriosissimo rege Ludovico, filio Ludo-
vici clarissimi imperatoris, Lanto ipsam sanctam
sedem adaptus est. » Hinc corrigendus Bruschi
catalogus, qui Hantoni Waltherum primo, secundo
Adelgerum, ac tertio tantum loco Neodegarium sub-
stituit, cum ex adverso Ermenricus, auctor illius
temporis, Hantoni proxime Nitkarium, qui cum
Neodegario idem est, subjicit. Ermenrico suffragan-
tur vetus index Augustensium episcoporum, in fine
hujus vitæ editus, in quo episcopi hoc ordine recen-
sentur. Simpertus, Hanto, Nidger, Odalman, Wig-
ger, Lanto, Adalpero, Hiltine, Oudalricus. Lanto
basilicam Sancti Magni « quinto anno episcopatus
sui perfecit, » ejusdem sancti Magni corpus in
decentiorem locum transtulit, « consilio inito cum
archiepiscopo Magontiacensis Ecclesiæ Otkario et
cæteris episcopis suis suffraganeis. » Hæc fuse de-
scribit Ermenricus, qui præsens aderat, apud Gol-
dastum in tomo I. Rerum Alamannicarum pag. 315,

ex quo potiora in Elogio sancti Magni delibavimus. Lantonis obitum Bruschius consignat anno 877; quo anno Udelmannum ei subrogat. Udelmanno «Widgarius seu Widogerus abbas monasterii Uttenburani (*Ottenbour*), eximie doctus et humanissimus, » successisse dicitur anno 888. Vidimus insigne istud diocesis Augustanæ monasterium, in amœno loco situm ad Gunzium (*Gnutz*) amnem, elegantissimis ædificiis instructum, cujus loci basilica sanctis martyribus Alexandro et Theodoro, quorum reliquiæ istic habentur, dedicata est. Primus loci abbas Totto, quem pro saneto habent, tametsi anniversario huic officio quotannis parentant. De eo in Calendario Uttenburano, « xiii Kal. Decemb, Totto noster abbas, qui corpus sancti Alexandri huc attulit, et cujus parentes locum istum fundaverunt. » Et in brevi Chronico ad cyclos paschales: « Anno 1163 Totto, sepelitur, » id est transfertur, « et principale altare dedicatur. » Fundatum est monasterium anno 764. Huic Udalricus libertatem restituit, ex sequentis Vitæ cap. 23. Porro, ut ad propositum redeam, Widgarius anno 898, ut notat Bruschius, Helvetiorum reliquiis, gentilismo etiam tunc infectis, Christianam, veritatem prædicasse memoratur, ob id « Helvetiorum Apostolus » appellatus. Widgarium anno 902 excepit Adalbero, quem monachum Elewangensem, atque abbatem ejusdem loci simul et episcopum fuisse Bruschius testatur. « Fuit vir, inquit idem auctor, eximie doctus, excellens musicus, San-Gallensis monasterii liberalissimus benefactor, sancti Ulrici seu Udalrici alumnus et informator. » Adalberonem sancti Galli fratrem conscriptum beneficentissimum exstitisse tradit Ekkehardus cap 5, probatque libellus de Fratibus conscriptis tomo II apud Goldastum pag. 181, ubi Adalbero anno 908 ad Sanctum Gallum in vigilia ipsius sancti venisse dicitur, « juncto sibi mitissimo Sebonensis Ecclesiæ (Sabionensem [*Seben*] [*v. metrop. Salips.* p. 439] alii appellant nunc Brixinensem) antistite Meginberto ; » ac locum variis donis locupletasse. En sedente Udalricus anno 909 Romam profectus, ejus mortem didicit a pontifice, a quo, cum ad suscipiendum episcopatum induci non potuisset, Hiltinus interim substitutus est. Qui anno 925 mortuus, tandem locum fecit Udalrico, quem præ manibus habemus. Is si quid humani in studio erga nepotem suum Adalberonem, quem successorem designavit, passus est, indubie ante mortem diluit, cum ipsius nepotis præmaturam mortem in pœnitentiæ remedium convertit.

8. Cæterum Udalricus statim a suo ipsius obitu merito sanctus dictus creditusque est. Nam præter ejus vitæ scriptores, Hartmannus in Actis sanctæ Wiboradæ superius adductis, æqualis auctor, sanctum Udalricum ; Ditmarus, anno 1018 mortuus, sanctum patrem Othalricum vocat in lib 1, et in lib, iii Othelricus gemma sacerdotum ab eodem appellatur. Nec mirum sane, cum anno 993, id est ab ipsius obitu vigesimo, in sanctorum album relatus sit a Joanne papa XV, cujus hac de re litteras

A post vitam et miracula referemus. Liudolfus autem episcopus, qui pontificis jussu corpus sancti Udalrici tumulo extulit, oratorium in ejus honore construxit, teste Chronographo Magdeburgensi. Et hic sane honoreo majori consideratione dignus est quod solemnis iste canonizandi (ut loquuntur) ritus a sancto Udalrico initium cœpisse videatur, ut in hujusce tomi præfatione exposuimus, præhabita inquisitione non indignum quod Gregorius papa VII Hensequentibus libris proferuntur. Illud etiam observatione non indignum quod Gregorius papa VII Henrico Aquileiensi episcopo, qui antea canonicus Augustanus fuerat, usum pallii concedit, præter alias, « in festivitibus beati Udalrici confessoris Christi atque pontificis, et beatæ Afræ martyris, » ut legitur in lib vi epistola 38. Ita vero Udalrici nomen celebre evasit, ut vocabulum et titulum primum indiderit ecclesiæ ac monasterio Sanctæ Afræ apud Augustam perinsigni, quod modo Sancti Udalrici (*S. Ulric*) et Sanctæ Afræ juncupatur ob ejus in eo locosepulturam ac venerationem. Hunc locum monachis Benedictinis anno 1012 concessit Bruno episcopus Augustanus, præposito abbate primo Reginbaldo, quem Bernardus Hertfelderus monasterii prior sanctum vocat in sua basilica sanctorum Udalrici et Afræ, et ex Kiburgensibus comitibus, id est Udalrici gente, oriundum. Reginbaldo abbati successit Dego anno 1013, Degoni post triennium Godesgenus, et post biennium Frideboldus anno 1030 mortuus : quo postulante Berne tertiam de sancto Udalrico scriptionem aggressus est. In eadem basilica asservantur sancti Udalrici reliquiæ, magna ex parte sub ejus ara, in qua sacrum facere nobis datum est, reconditæ, præter caput, aliaque nonnulla peculiaribus scriniolis inclusa, quorum ectypum exhibet Hertfelderus, uti et calicis, casulæ, stolæ et manipuli atque dalmaticæ, quibus vir sanctus usus est. In monasterio Murensi item ejus stola et quædam reliquiæ servantur. De ipsius inventione post librum Miraculorum agendum.

9. De quibusdam scriptis, quæ Udalrico tribuntur, dubiæ admodum et incertæ sunt conjecturæ. In his est «sermo synodalis parochianis presbyteris in synodis enuntiandus. » Quem Marcus Velserus Udalriciesse existimavit, propterea quod pleræque interrogationes, quas Udalricus presbyteris in ejusmodi synodis facere solebat, teste Gerardo in sequentis libri cap. 6, prædicti sermonis (qui in tomo IX Conciliorum Labbeano editus est col. 805) interrogationibus respondeant. Verum dici potest id genus interrogationum capitula ab Udalrico accepta fuisse ex vulgari formula sermonis, qui in hujusmodi synodis haberi solebat. Et certe idem sermo, paucis immutatis, Leoni papæ IV ascribitur in tomo VIII Conciliorum col 55. Similis est item Ratherii sermo synodicus in Spicilegii tomo II pag. 256. Alius Udalrici sermo ad populum refertur in sequentis Vitæ cap. 9. Ad hæc quædam superiori sæculo Udalrici nomine venditata est epistola ad Nicolaum papam : cui auctoritatem conciliare co-

nati sunt novatores ex Æneæ Silvii Apologia ad Mayerum, ubi pontificem ab Udalrico de concubinis reprehensum dicit. Ad purum commentum censet Velserus; tum quia nullus toto Udalrici tempore Nicolaus papa Ecclesiæ Romanæ præfuit; tum quia hæc Æneæ verba in aliquibus codicibus non leguntur, absuntque ab editione Romana anni 1584; præterea Gerardus nullam hujus reprehensionis mentionem facit Tametsi non injuria dicit potest, id cadere posse in Joannem XII, quem flagitiis deditum Otto Magnus in frequenti synodo exauctorari

curavit, cum frequenter admonitus resipiscere nolisset.

10. Sed jam tandem referenda est anonymi seu Gerardi lucubratio, quam Baronius cæteris merito prætulit ob simplicitatem, quæ veritatis magis, consentanea est; laudatque Marcum Velserum, apud Augustanos duum virum celeberrimum, qui hanc descriptionem « jam oblivione sepultam typis cudendo et notis illustrando, revocavit ad vitam » Ita vir illustrissimus ad annum 924.

VITA SANCTI UDALRICI

AUGUSTANI EPISCOPI.

AUCTORE GERARDO PRESBYTERO.

(Apud Mabill. *Acta sanctorum ordinis S. Bened. Sæc. V, pag. 117*)

Aures plurimorum cum fama miraculorum Christi, quæ per servum suum sanctum Udalricum in honorem suæ sanctissimæ genitricis Mariæ fieri concessit, frequentissime pulsaret, et adhuc mentes eorum dubitatio occuparet, missis ad me legatis rerum veritates ex meis responsionibus cognoscere cupiebant, rogantes me ut ea quæ ego in veritate scire potuissem, lucida descriptione eis manifestarem. Cumque interrogantium tanta pluritas me undique interrogationibus cinxisset, ut omnibus singulariter responsa scriptis dare non posse æstimarem, cogitare tacitus cœpi intra memetipsum, ut cum tacita experientia experiri studuissem originem ortus ejus, ut, descripto ejus ortu, vitam subsequenter et obitum veraci relatu interrogantibus et legere volentibus omnibus in commune facere potuissem, non meis antecedentibus meritis confidens, nec sagacitati mentis meæ, sed in Dei misericordiam omnipotentis sperans, qui dixit: « Aperios tuum, et ego adimplebo illud; » ut per merita præfati episcopi irrigatione Spiritus sancti et divini ignis fervore sensum meum dirigere dignetur, ut id quod ad cogitandum mihi inspiravit, ac perficiendum vires non subtrahat, nisi prædestinata animo idonea taxatione edere concedat,

ut diligentibus Deum exempla ædificationis antepo-
nant, et Dei præcepta spernentibus conversionis
emolumentum, vel damnationis interminationem ad-
augeant. Ista pro certo in amore Christi legentibus,
auxilium Dei omnipotentis adesse confidimus, ut per
servum suum sint in isto sæculo freti, et, eo juvante,
fiant ad æterna gaudia perducti.

Oportet imprimis ne reticeamus tanti talisque viri,
Spiritu sancto juvante, nominis interpretationem.
Theutica itaque lingua hæreditos a proavis dereli-
cta *Altudal* dicitur, *Ric* divitias sonat, ideo non
incongrue Uodalricus a paterna hæreditate dives in-
terpretari potest, nam æterni Patris hæreditate dita-
tus floruit, de quo Patre quotidie in oratione nostra
dicimus: « Pater noster, qui es in cœlis, » etc. Ad cu-
jus hæreditatis sanctus Paulus possessionem in Dei
voluntates perseverantes consolatur. dicens: *Hære-
des quidem Dei, coheredes autem Christi* (Rom. viii;
I Cor. ii); de qua etiam hæreditate scriptum est:
*Quo i oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor
hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se*
(I Cor. ii); cujus compendio non solum sibimet
fruitur, verum etiam plurimos multimodis beneficio-
rum consolationibus in hac peregrinatione vivens

sed non veniens et Almo Sibi Apologia ad A. Berton, ubi postulat ab Udalrico de consuetudine reprobatione dicit. Ad partem commentarii contra Verberum; non quia verba sunt Udalrici tempore Statuti post Verberum Romae profecto; sed quia hoc Almo verba in stipulato obliquo non loquitur, alioquin ab obliquo Romae ante 1304; postquam Gerardo nihil super reprobatione mentionem fieri; Tametsi non iuxta dicit postea, ut cadere possit in Anonim. XII, quem Augustus dicitur esse Augustus in frequentis quibus mentionem

VITA SANCTI UDALRICI

AUGUSTANI EPISCOPI

AUCTORE GERARDO PRESENTANO

1910 Brixen. — Editio restaurata. — Brixen. — 4. pag. 117.

traxit, multimodis juvaminibus et continuis miraculis ad hanc introducet, sicut insequentibus reperitur.

I. Beatæ igitur memoriæ sanctus Udalricus excelsa prosapia Alamannorum ex religiosis et nobilibus parentibus ortus, patre scilicet Hupaldo (1) et matre Thetpirga (2) nuncupata; qui solito more lactatus, et summo studio nutritus, quamvis statura corpusculi elegans, tali tamen macilentia confectus erat, ut nutritoribus verecundia esset si aliquis ignotorum faciem ejus inspexisset. Mirantibus vero patre et matre quare tanta tenuitate et informitate corporis occuparetur, et sæpe inde cogitantibus, hebdomada interim duodecima ejus nativitas quidam ignotus clericus, casu adveniens, supplicabat ut ab eis aliquot dies in hospitium reciperetur; qui benigne susceptus, et cum eis in atrio domus suæ hora refectionis sedens, audiebat in cubiculo infantulum vagientem, sciscitabatur quis aut cujus esset, præ pudore vero maciei, illis nolentibus indicare, dixit: « Si salvum illum esse cupiatis, celeriter ablactetur » Qui parvipendentes ejus locutionem, eum lacti non subdixerunt. Altero vero die eum audiens, iterum dixit; « Quare non fecistis secundum consilium meum? » Qui adhuc contemnentes ejus consilium non crediderunt ei. Tertia autem die, audiens vagitum ejus infirmiore quam antea, dicebat ad eos: « Pro incuria vestra perditioni traditur infantulus iste; pro certo sciatis quia, se uberibus non subtrahitur, in ista nocte morietur: si autem subtractus, salvabitur; in posterum a Domino aliquid magnum in eo manifestabitur. » Tunc demum ei obtemperantes alii cum escis sustentare cœperunt. Qui statim recreatus, de die in diem proficiens, talem corporis formositatem accepit, ut ipsi sui parentes gratantes eum intuerentur, et aliis ostenderent. Qui laudantes Dominum die nocteque pro sospitate pueri, et pro eo quod talem ad eos direxit hospitem qui istius rei discretionem cognoscebat, et illis innotescebat. De præteritis ergo futura credentes, tractaverunt ubi vitam religiosissimam et docendi studiosissimam invenire potuissent, acceptoque consilio commendaverunt eum ad Sancti Galli monasterium, quia ibi nobilium Dei servorum multitudo, et religiositas discendi docendique studium tunc temporis habebatur. Commendatus vero cuidam religioso viro grammaticæ artis edocto, Waning nuncupato, a quo bene procuratus quotidianam religionis atque lectionis doctrinam accepit, et in intimis sui cordis inseruit, adeo ut paulatim fratres in eo doctrinæ fructificationem nimis proficere sentirent, et ob hoc eum in suæ fraternitatis consortium flagitando assumere conarentur. Horum itaque petitionibus sæpe commo-

nitus, inducias respondendi postulavit. Tunc itaque ad quamdam ibi commorantem inclusam Wiberat (3) nominatam, consilium quærendo, accessit; quæ respondens, dixit ei: « Post triduum ad me veniens, si Deo placet, meum poteris animadvertere consilium » Inde, illo recedente, ipsa devotæ orationis studio Dominum flagitabat ut, statuto die, certi veracisque consilii indicium sibi manifestare potuisset. Cumque ille, responsum accepturus, advenisset, dixit illi: « Ultra hæsitatio tuam non occupet mentem, quia istius cœnobii spiritualis pater a Deo decretus ad regendum nullo modo constitueris; sed in orientali parte, ubi quidam fluvius (4) duas dividit regiones, in futurum episcopali ministerio Deo militare debebis, et in eodem loco multa talia perpessus et laboriosa, qualia nunquam antecessores tui sustinuerunt a paganis et malis Christianis, quæ tamen omnia, Deo juvante, in ultimis decentissime superabis; » hæc audita secretissimis fratribus intimavit, et eorum suasionem suavi colloquio mitigavit, totamque spem pristinæ destinationis in sua mente deposuit; et ob hoc tamen discendi studium non omisit, sed inibi cum omnibus charitative versabatur; donec, congruo tempore, duplicis sagina scientiæ ac religionis repletus, communi omnium oratione consolatus, et fraternitatis amore fretus, parentes suos amative missus revisitavit. Qui tunc, sapienti capto consilio, eum præsulis Augustensis Ecclesiæ Adalberonis (5) dominio subdiderunt, quem, multa tunc temporis sapientia repletum, musicaque arte præ cæteris præditum, gubernaculaque regni pene omnia cum rege (6) disponentem agnoverunt. Ipse vero, propter nobilitatem parentum, et bonam ejus indolem et formositatem, læto animo suscipiens, ministerium camerarii (7) sibi commendavit. Quo suscepto, et aliis secundum suam dignitatem beneficiis, sicuti præcoquus erat in omnibus, prospere agens de die in diem proficiebat. Interim vero libuit eum limina visitare beatorum apostolorum Petri et Pauli. Cumque illuc pervenisset, a venerando papa Marino (8) bene susceptus est, et ab eo interrogatus de qua provincia vel civitate esset natus. Qui respondens dixit: « De provincia Alamannia, et de civitate Augusta oriundus sum, versorque in servitio Adalberonis ejusdem civitatis episcopi. » — « Neturberis, inquit, animo, o frater (9), ille de quo mihi dixisti, senior tuus Adalbero migravit a sæculo, et, Deo jubente, te ejusdem matriculæ (10) decet esse pastorem. » Eo quidem renuente inquit: « Cur recusas destinationem Dei? si nunc inconcussam et indesolatam accipere refrar-

(1) *Al.*, Hucpaldo.

(2) *Diepirch.*

(3) Wiberata inclusa.

(4) Lycus Sue viam et Bavariam discriminat.

(5) Commendatur Adalberoni episcopo Augustano.

(6) Rege Ludovico IV.

(7) Onulph. De vocib. Ecclesiæ obscuris, *came-*

rarium interpretatur qui pecuniarum curam gerit, Welserus vero hic cubicularium intelligit.

(8) Welserus putat Marinum papam per anticipationem vocari, idem sentit Baronius anno 924.

(9) Marinus si pontifex fuisset, Udalricum filium non fratrem vocasset.

(10) Ecclesiæ cathedralis

garis in tranquillitate, in antea vero destructam et deprædatam in perturbatione accipies, et cum labore gubernabis et reædificabis. « Altera vero die sine licentia papæ, propter tristitiam defuncti domini sui, et ne ab eo plus verbis constringeretur, exivit Roma, Augustamque revisitavit, et invenit ita sicut præfatus papa prædixit. Tunc Hiltine (11) successor Adalberonis effectus est. Qui tamen tantæ non fuit celsitudinis ut suo se vellet applicare servitio. Interim vero patre ejus defuncto, rediens suscepit procurationem matris suæ, recordans præcepti Domini dicentis : *Honora patrem tuum et matrem* (*Exod. xx*), etc. Tanta itaque eam diligentia et omnia sua custodivit ac disposuit, prout et vires a Domino concessæ suppetabant. Post quindecim annos defuncto Hiltine episcopo, machinatione nepotis sui, Burchardi ducis, et aliorum propinquorum suorum. Heinrico (12) regi præsentatus, ejusque sublimitati nota facta est decessio episcopi, supplicatumque est ut præfato domino Udalrico episcopalis potestas ab eo concederetur. Rex vero intuens herilitatem staturæ illius, et comperiens doctrinæ suæ scientiam, petitioni eorum assensum præbens, regio more in manus eum accepit, munereque pontificatus honoravit. His vero ita peractis, hilari animo de rege revertentes, et Augustam pervenientes, secundum regis edictum potestativa manu investitatum episcopatus sibi perfecerunt. Succedente vero tempore Nativitatis Domini in die solemnitatis (13) Innocentium consuetudinario ritu ordinatio ejus peracta est. Inde vero prospero reditu domum veniens, conspiciensque muros ecclesiæ undique depositos, omniaque ædificia nimis delapsa; sicut sub priori antistite igne sunt consummata, nimia tunc mentis anxietate fluctuans, cogitabat qualiter convenientissime tam penitus destructa reædificare potuisset: quia maxima pars familiæ a paganis fuerat occisa, et oppida exusta et deprædata, pars autem familiæ quæ remanserat in magno egestatis labore erat afflicta. Acquisitis tamen architectis et multitudine congregata familiæ, cœpit sagaciter diruta restaurare, satisque sensibilibiter ordinare, magnoque animi fervore studens ut cœpta perficere non desisteret. Cum vero vir magnæ suavitatis inchoatum opus, quamvis pressa supellectile, divino tum fretus adminiculo ardentem

A tur se, sicut solebat, cum illo psalmos decantare debuisset, et interim Adalberonem episcopum in aquilonari parte cryptæ, missatico apparatu vestitum, sibi apparentem, annuentemque ut ad se veniret; sed ille ancipiti timore septus viventis atque defuncti domini, cœpit oculis pavens in eum conspici; interrogatusque ab eo, quare sic oculos in se inflecteret, ille respondens, dixit: « Ecce video seniore meum Adalberonem episcopaliter paratum ad missam, meque vocantem ad se. » At ille: « Festina, inquit, jussionem ejus implere. » Cui venienti ad se dixit: « Ramberte, dic domino tuo episcopo, mercedem a Domino accepturum pro orationibus et elemosynis quas mihi fideliter transmisit, et hoc signum dicito illi, quod Fortunatus (14) et ego in proxima cæna Domini, Domino concedente, cum illo chrisma sanctificabimus, et quod operatio hujus cryptæ est ruitura; ob hoc tamen non debet omittere, quin studeat in posterum stabiliter perpetrare. Fratres quoque recordari moneto, quod sine vi, et sua sponte, sedula et assidua oratione pro me laborare sponderunt, et quod sic non fecerunt, et si hoc emendaturi non fuerint, sciant se esse de hoc in conspectu Domini rationem reddituros (et tu quotidie unum pro me psalmum cantabis, sine cautela, et hoc te emendare monebo. » Ipse vero episcopus interim regiis occupatus obsequiis cursum direxit ad curtem, ibique apud aulicos digno honore diu retentus, tandemque requisita salubri licentia domum repedavit, opusque cujus effectum sese cernere speravit, totum penitus dilapsum reperit ac subversum, secundum prædictam rationem præfati Ramberti. Tum vero cautioribus fundamentis positus, stabiliter perfecit.

Alia autem vice cum in oppido Waringa, vocitato primo mane consuetudinario more, psalmodiam cum eodem Ramberto studuisset explere, idem frater cœpit reflexis oculis timide moveri. Interrogatusque ab eo, respondebat, dicens: « Ecce video seniore meum Adalberonem eodem modo sicut antea eum vidi præcipientem mihi ut illi ministrarem ad missam. » Qui statim surgens, retractis foribus, recessit de ecclesia donec hæc visio finiretur. Aliam vero visionem, quam de multis fratribus in veritate dicentibus accidisse dedimus, oblivioni nos tradere non oportet. Quia cum religiosus vir die Paschæ ministerium sacramentorum studiose perficere decertaret, multitudine clericorum adveniente, et cuidam Heilrico (15) presbytero cantore existente (sic), apparuit dextera cum dextera episcopi sacramenta sanctificans. Expleta vero missa, ille præfatus Heilricus sequens eum in cubiculum suum cecidit ad pedes ejus, et incautius quam debuisset in præsentia laicorum hanc visionem explanavit. Cum ille respondens, dixit: « Utilius tibi fuisset ista reticere

(11) Hiltinus, Hiltenius.

(12) Henrico Aucupi.

(13) Anno nimirum 24 ineunte

(14) Fortunatum Pictaviensem episcopum intelligit Welserus.

(15) Henrico.

quam loqui : » de hac vero responsione stupefactus recessit ab eo, et in cœna quæ ante cubiculum ejus est sita consedit, et statim oculi ejus magna nimietate cœperunt lacrymas effundere, et in ea effusione permanserunt usque dum in totum præsentī lumine privati sunt.

II. Alio tempore, in nocte antecedente diem sanctum Cœnæ Domini, quasi in somnis audivit vocem sibi loquentem : « Udalrice episcopo, scias te hodie hospites esse suscepturum. » Et expergefactus a voce qui essent illi hospites cœpit tractare. Cum autem dormiret, loquentis sibi verba audivit : « Orationes tuas et eleemosynas tuas oculi Domini conspexere, et ideo binis antecessoribus tuis (16) Fortunato et Adalberoni es commendatus, ut tibi hodie et post hinc in istis sacris solemnitatibus sacra mysteria celebranti assistant, et ea tecum benedicant. » Mane autem facto, aliis, sicut mos est, peractis mysteriis, circumstantibus ministrorum ordinibus, cum sacramenta consecraret, ipse et quidam de circumstantibus devotiores viderunt dexteram Domini cum eo sacramenta consecrare, et signum crucis imponere ; quibus, quia per spiritum eos sciebat, cum viaticum ab eo accepturi accederent, digitum ori superposuit ut de visione tacerent, quibus etiam, postea ad se vocatis, quæ ei in nocte dicta sunt, secreto nuntiavit, et præcepit ut, eo vivente, neque visa, neque ab eo secreta audita alicui manifestarent, si præsentem adhuc vitam habere voluissent.

Majoris etiam visionis sibi metipsi manifestata miracula sub silentio recondendum bonum esse non æstimo. Quia quadam nocte, cum corpus lectulo ad dormiendum collocasset, vidit sanctam Afram in magna formositate, pulchra tunica indutam atque succinctam, stantem ante ipsum, dicentemque sibi : « Surge, et sequere me. » Et hæc dicens, eduxit eum in campum qui vulgo dicitur Lechfeld. Ibi enim sanctum Petrum, principem apostolorum, invenit cum multitudine magna episcoporum et aliorum sanctorum, et eorum quos ille ante non videbat, et tum nutu Dei cognoscebat bene, synodale colloquium cum eis facientem, et magna et innumerabilia disponentem, Arnolphumque ducem Bavariorum adhuc viventem, de destructione multorum monasteriorum, quæ in beneficia laicorum divisit, de multis sanctis accusatum legaliter judicantem, et enses duos valde heriles, unum cum capulo, et alterum sine capulo sibi ostendentem, et sic loquentem : « Dic regi Henrico, ille ensis qui est sine capulo, significat regem qui sine benedictione pontificali regnum tenebit ; capulatus autem, qui benedictione divina regni tenebit gubernacula. » Finita itaque synodo præfata, Dei martyr monstravit illi loca castrorum ubi postea Otto, rex adhuc manens, regalem locutionem

cum populis diversarum provinciarum habuit ; ubi rex Berengarius de Longobardia (17) et filius ejus Adalbertus cum multis episcopis se præsentaverunt, et dominio (18) subdiderunt. Indicavitque ei venturam supergressionem Ungarorum, et loca belli, et quamvis laboriose, tamen victoriam Christianis concessam esse nuntiavit. Hac visione peracta, reductum eum in lectulo collocatum dimisit. Ipse vero ad se reversus cogitabat, reverenter in recordationem suam ducens illud illustris verbisatoris rapti ad secreta tertiū cœli dicentis : *Sive in corpore, sive extra corpus (II Cor. xii)*, etc. Hæc vero visio ab eo paucis prudentibus ac sibi familiaribus manifestata est. Postea autem curtem regis adiens, solito more servitio ejus subdebatur, usque dum rex Henricus præsentem vitam finiret (19). Ottoni itaque filio ejus in regnum sublimato, eandem quam patri sedulitatem servitii et fidei firmitatem in cunctis impertiri studebat. Tunc vero temporis habebat episcopus Udalricus filium sororis suæ Luitgardæ bonæ indolis, Adalberonem nomine, cuidam doctissimo magistro, Benedicto monacho, ad erudiendum scientiam grammaticæ artis et aliorum librorum commendatum. Cumque ille ab eo in omnibus profectibus bonæ scientiæ et disciplinæ doctus atque educatus in virile robur devenisset, statim de schola exemptus, ab avunculo suo episcopo imperatori præsentatus, et in manus ejus misericordiæ commendatus, regali servitio tam studiose atque decenter insistebat, usque dum imperatori ejus ministerium in ecclesiasticis et sæcularibus bene placuisset. De hac pro certo sedulitate ejus servitii quotidiani, concessum est ejus avunculo sancto Udalrico episcopo, ut præfatus Adalbero in ejus vice itinera hostilia cum militia episcopali in voluntatem imperatoris perageret, et in curte imperatoris ejus vice assiduitate servitii moraretur, ea videlicet causa ut præfato præsuli, Dei servitio, et custodiæ gregis commendati, et utilitatibus ecclesiæ, et orationibus, et eleemosynis secundum suum desiderium immorari licuisset. Ille vero, quantum sæcularibus curis se absolutiorem esse persensit (*sic*), tantum se ipsum in Dei voluntate facere nitebatur obligatiorem. Cursus scilicet quotidianus cum matriculariis (20) in choro ejusdem matriculæ ab eo caute observabatur, quodcumque ei domi manendum aliæ occupatione consenserunt, Insuper autem unum cursum in honore sanctæ Mariæ genitricis Dei, et alterum de sancta cruce, tertium de omnibus sanctis, et alios psalmos plurimos, totumque psalterium omni die explere solitus erat, nisi si eum impediret aliqua inevitabilis necessitas. Missas autem tres (21) vel duas aut unam, secundum spatium temporis, cantare quotidie non desiit, si infirmitas

(16) Hoc verbum late sumendum videtur, cum nullus Fortunatus Augustanus episcopus reperiatur.

(17) Alii regem Italiæ vocant.

(18) Berengarius rex una cum filio se Ottoni Augustæ dedit, an 934. Contract. Witich. Dict. Mar.

et alii,

(19) An 936.

(20) Matricularii, clerici matricis ecclesiæ.

(21) Sublata est ea consuetudo *Vide c. Sufficit, de consecrat d. 1.*

corporis aut aliquod studium bonum ei non subtraxit.

III. Multis temporibus carne abstinuit, sed tamen aliis cum eo manducantibus abundanter donavit. In quotidianis refectionibus, quando cum suis ad mensam sedebat, prima appositio panum atque ciborum, ex maxima parte, per aliquem clericum cui hæc commendata sunt, pauperibus dividebatur, exceptis his mancis atque debilibus qui, in grabatulis et in lectulis et in scamellis ambulantes, et in sperulatis lectulis, quotidianum victum in ejus præsentia acceperunt de optimis escis et potibus. Aliorum autem (22) nemo, qui in sua præsentia, sive notus fuisset sive ignotus, cibum sumpserunt, esuriens aut sitiens recedat, nisi aliquando incuria aut tenacia ministrorum contigisset contra episcopi voluntatem. Hospites autem cum ad eum devenissent, tripudio et tanta hilaritate vultus et animi suscepti sunt et in omnibus procurati, veluti eis optime conveniebat, sciens in eis Christum se suscepisse, illo dicente: *Hospes fui, et suscepistis me* (*Math. xxv*) Vasalli autem (23) imperatoris ab eo pergentes vel ad eum redeuntes, summo honore suscepti, et in tantum sunt epulentati ut in nullo eos aut jumenta eorum ulla indigentia fatigaret, acceptisque secum stipendiis itineris eorum necessariis, læti ab eo redirent. Monachos autem atque clericos et sanctimoniales eum visitantes more filiorum amavit, et spiritualibus eos atque corporalibus escis abundanter recreavit, et cum illo manere concessit quandiu eorum voluntati complacuit, et congruo tempore in omnibus hilaratos ire dimisit. Clericos autem suos ex familia, vel liberos mediocres vel nobiliores, summa diligentia nutrire et docere præcepit, et quoscumque inter eos honore dignos cognovit, ministeriis et congruis beneficiis ditiores fecit. Laici autem suæ dominationi subjecti, semper cum eo omni honore et lætitia commorabantur, nullam deceptionis fraudem ab illo fieri timentes, sed firmiter credentes atque certe scientes [quod] quidquid eis promiserat, hoc Domino annuente compendiose perfecerat. De familia autem ei commissa quicumque ante eum venerat se exclamando injuste esse oppressum vel exspoliatum, aut aliquo modo injuriatum de domino proprio cui in beneficium concessus erat, sive de conservo ejus, vel de alio aliquo, ad rationem ejus caute auscultavit; et ubi cognovit injuste contra eum factum fuisse, firmiter confestim præcepit ut iniquitas ei facta cito emendaretur, et non omisit donec perficeretur. Legitimum vero jus totius familiæ, quo pro antecessoribus suis utebatur, firmiter eam tenere concessit, et nullius potestatis hominem sub suo regimine degentem hoc ei tollere permisit. Otio inani nullo tempore animum suum subjacere patiebatur, nisi aliquid utilitatis excogitaret aut perpetraret, sive de ecclesia quam undique dilapsam invenit, vel de

A ejus ornatu, vel de paraturis altarium et clericorum, et de disciplina canonicorum et schola, de sustentatione et salvatione familiæ, et qualiter civitatem, quam ineptis valliculis et lignis putridis circumdatam invenit, muris cingere valuisset, quia in his temporibus Ungarorum sævitia in istis provinciis more dæmoniorum grassabatur. Hæc vero omnia cum exterius suorum fidelium consultu pertractaret, æstu tamen interius Divini amoris succensus, vigiliis et orationibus et jejuniis et eleemosynis Deo se sociare studiosissime festinabat, semper cuti suæ laneum apponens vestimentum, et regulam sequens monachorum. Post Completorium nunquam, propter ullius hominis petitionem, escam vel potum, delectationi corporis suæ consentiens, sumpsit. In B mollitia plumarii non dormivit, sed psiathio (24) et sago aut tapetiis suppositis requievit. In nocte primum sonante signo surrexit, et prædictos cursus maxima cautela complevit.

IV. Tempus vero Quadragesimæ quanta devotione celebraret, sermo mihi non sufficit ad narrandum; sed tamen ea quæ vidimus non decet nobis in totum omittere. Matutinis namque laudibus expletis, aurora dici prima illuscescente, aliis orationibus expletis psallere psalterium cœpit, quo expleto et letania expleta, aliis orationibus firmiter insistebat, usque dum signum ad vigiliis defunctorum sonaret, quo audito statim surrexit, et cum fratribus Vigiliam celebravit et Primam; Prima vero expleta, fratribus solito more crucem portantibus, ipse remanens in ecclesia codiculum brevium ex psalmis cum aliis orationibus interim decantavit, usque dum fratres cum cruce redirent et missam sacrificeationis celebrare cœpissent, ipse primum devote Deo sacrificium offerens, manum sacerdotis humiliter osculans. Expleta vero missa, Tertiam cum fratribus explevit; fratribus vero ad capitulum pergentibus, ipse solito more in ecclesia remansit, donec signum ad Sextam sonaret Sexta autem hora expleta, altaria cicuibat cum venia, cantans *Miserere mei, Deus, et de profundis*; tunc demum ad cubiculum rediit ad lavandam faciem suam et ad missam se præparandum. Missarum autem celebrationibus expletis et Vesperis decantatis, ad hospitium pauperum pervenit, et duodecim pauperum pedes lavit, et unicuique eorum de accolo pretium unius denarii donavit. Inde rediens, ad mensam pransurus con-sedit, ibi lectio non defuit, nec prædictorum pauperum multitudo copiosa. Apposita cum gaudio sumpsit, et cum eo manentibus maxima hilaritate distribuit, recordans illud Apostoli: *Hilarem enim datorum diligit Deus* (*II Cor. ix*). Unicuique enim præbebat quod eum libentissime sumere æstimabat. Cibo vero consumpto, et omnibus cum eo commorantibus, lætificatis, congruo tempore Completorium recitavit, insuper aliis orationibus peractis, secreta cubiculi cum silentio repetivit, et omne colloquium

(22) Etiam.

(23) Al. lectio habet, Vasalli autem ejus in pro-

pria ab eo.

(24) ψιᾶθος, storea teges.

nisi cum Deo et sanctis ejus, usque ad alterius diei Primam peractam omnino devitavit. Hoc modo dies Quadragesimæ explevit, usque in diem indulgentiæ quem dicunt Pascha palmærum, eo die mane diluculo ad Sanctam Afram (25) veniebat, si in præterita nocte ibi non manebat, missam de Sancta Trinitate cantabat, et ramos palmarum diversarumque frondium benedicebat, Evangelioque et crucibus et fanonibus (26), et cum effigie sedentis Domini super asinum, cum clericis et multitudine populi ramos palmarum in manibus portantis, et cum cantationibus in honorem ejusdem diei compositis, et cum magno decore pergebat usque ad collem quæ dicitur Perleich, ibique obviam ei veniebat chorus canonicorum cum pulchritudine magna, et cum civibus qui in civitate remanserant, et qui de oppidis circumjacentibus ipsis se jungere voluerunt, ibi, ad imitandum humilitatem puerorum cæterorumque populorum, ramis palmarum et vestimentis suis viam sternentium. Iis expletis, vir sanctus congruentissimam admonitionem de passione Domini ad omnes fecit, eoque sæpe et ille fletet, fletuque suo multos flere fecisset. Admonitione peracta omnes simul Deum laudantes ad ecclesiam matriculam pervenerunt, ibique missam cum eo celebraverunt, et inde omnes in sua redierunt. Postea autem in his tribus diebus contiguis synodale colloquium habere consuevit, eo quod canones (27) his in anno episcoporum concilia fieri præcipiunt: unum xv Kal. Oct., et aliud quarta hebdomada post pascha; hoc in isto tempore perficere decrevit, ne in antea ei aliquod obstaculum illud perficiendi impediendum faceret, et ut in cœna Domini cum eadem multitudine clericorum et populi plenius et honorificentius chrisma et oleum sanctificaretur. Eo vero die, hora tertia omnes clerici, solemnissimis paraturis induti, venerunt in ecclesiam, et ipse, suo more gloriosissime ad Dei servitium paratus, cum eis sacrum mysterium agere devotissime cœpit, perlectoque Evangelio, et admonitione facta ad populum, et confessione populi accepta, indulgentiam humillime eis fecit, et tota synodo oblationem offerente, secundum ordinem, cautissime implevit usque ad benedictionem chrismatis et olei; hoc fecit magna reverentia sibi apportari, cum crucibus et cum pueris portantibus sub palliolo occultatis, et cereis, cum versibus ad hoc ministerium compositis formosissime decantatis, et cum processione duodecim presbyterorum, qui cum eo usque in finem missæ in suo ministerio perseverare debuerunt. Rite autem sibi allato, humillime suscepit, et totam synodum rogavit ut, quando ille crucem benedicendo super illud faceret, et ipsi, cum eisdem presbyteris qui in processione erant et sibi assistebant, benedicere non

desisterent, cæterumque populum *Pater noster* cum magna humilitate decantare rogavit. Quo benedicto, et populo sacro viatico recreato, *Vesperaque* expleta, ad sacrarium venit chrisma et oleum clericis dispensandum. His dispensatis, ad hospitium pauperum venit, et eis solito more ministravit. Inde autem in ecclesiam ambulavit, et ante sacrarium venit, ibique a camerario allatis vestibus novis duodecim pauperes vestivit, et acervulum aceoli aliis dispensavit, et eo die nullum ab eo vacuum abire dimisit, quamvis eorum multitudo magna adesset. Postea ad cibum venit, cibisque omnibus cum eo manentibus, exemplo Domini pedes discipulorum suorum lavare cœpit. Lavationeque cum antiphonis congruentibus et versibus et lectionibus decentissime peracta, pocula optima in suis cellariis recondita cum magna charitate et humilitate sufficienter porrexit, et, Completorio expleto, membra in Dei servitio fatigata quieti lectuli commendavit. Die autem paresceve, horis secundum ordinem caute expletis, omissis aliis cursibus, sicuti in cœna Domini, nisi ad eundem diem pertinentibus, mane diluculo psalterium explere festinavit, et, sacro Dei mysterio perpetrato, populoque sacro Christi corpore saginato, et, consuetudinario more, quod remanserat sepulto, iterum inter ecclesias ambulando psalterium explevit decantando, et, vespertina hora, sine mensa atque mensalibus, in cubiculo suo pane et cervisia se recreare cœpit, et unicuique qui secum erant panem et cervisiam juxta eorum voluntatem exhibere præcepit. Sanctissimo autem Sabbati die expletis nocturnis officiis, et amando psalterio perlecto, præparatum sibi balneum intravit, quo nunquam uti solebat eo tempore nisi in Sabbato ante Quadragesimam et in media Quadragesima, et eo die. Lavatione autem corporis peracta, et præparatione vestimentorum induta, ad sacrum officium solemniter se præparavit, et totum clerum hora diei nona cum eo paratum esse destinavit, statimque, perlecta trina letania, cereoque sanctificato lectionibusque et tractis consummatis, cum quina letania et cum omni honore ad baptismum consecrandum ad ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ perrexit, baptizatisque ibi ab eo tribus pueris, cum septena letania, regressus est ad sacrarium ad missam se præparandum, clero interim psallente in choro. Missarum vero solemnissimè solemniter cum *Vespera* peractis, corporeque Christi dispensato, et sacris vestibus depositis, eo die mensa apposta ad refectorem cum magna multitudine consedit, et omnibus abundanter reffectis cum gaudio ad mansiunculas redire permisit. Desiderantissimo atque sanctissimo Paschali die adveniente, post Primam intravit ecclesiam Sancti Ambrosii (28), ubi die Parasceve corpus Christi superposito lapide

(25) Ecclesia S. Afræ ea, quæ nunc vulgo S. Udalrici cœnobii SS. Udalrici et Afræ dicitur, urbe tunc non comprehendebatur.

(26) Fanones vexilla.

(27) *Distinct.* 18, c. 4: « Primum post tertiam hebdomadam Paschæ, ut in quarta compleatur; se-

cundum Idibus Oct. « Apparet itaque hic xv Kal. Oct. sumptum pro 15 die Oct; quam phrasim etiam aliis in scriptoribus, parum latinam, est observare.

(28) Hujus ecclesiæ nullam memoriam superesse, sed stetit prope cathedralem notat Welserus.

collocavit. Ibi cum paucis clericis missam de sancta Trinitate explevit; expleta autem missa clerum interim congregatum in cœna (29) juxta eandem ecclesiam sitam solemnissimis vestibus indutum antecessit, secum portato corpore Christi et Evangelio, et cereis, et incenso, et cum congrua salutatione versuum a pueris decantata per atrium perrexit ad ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, ibique Tertiam decantavit, indeque cum antiphonis ad honorem hujus diei congruentissime compositis, ad tuomum (30) formosissima processione, binis et binis secundum ordinem simul ambulantes missam celebraturus pervenerat. Missa itaque devotissime religiosissimeque decantata, cunctisque sacramenta Christi accipientibus et in sua revertentibus, ille ad cibum accessit, ibi mensas tres omni decore præparatas invenit: unam cui ille cum quibus valebat assidere solebat, et aliam matriculis (31), tertiam congregationi sanctæ Afræ (32). Sanctificato itaque cibo, carnes agni et particulas lardi inter missarum solemnia benedicti omnibus dispensavit, et tunc demum cibum cum eis omni gaudio sumpsit. Tempore enim statuto symphoniaci venerunt quorum tam copiosa multitudo fuit, ut pene inter capedinem aulæ secundum ordinem stando implevisent, et tres modos symphonizando perfecerunt. Illis ita gaudiis multiplicatis, canonici, præcipiente episcopo, charitatem accipientes et rogantes, unum responsorium de resurrectione Domini interim decantaverunt. Et hac charitate expleta, ad alteram mensam congregatio S. Afræ similiter fecit. Appropinquante vero vespera, ille sibi et secum sedentibus lætanter pocula porrigere præcepit, et tertiam charitatem omnes charitative bibere rogavit, acceptaque ea charitate, tertium responsorium omnis clerus simul cum lætitia decantavit. Quo decantato, hymnum decantando canonici surrexerunt, ut apte præparati ad Vesperam devenire potuissent. Vespera autem peracta, episcopus, cum hospitibus et militibus, ad suam ædem omnes exhilarandos revertebatur. Mane vero quod est die lunæ, clerus totus ad Sanctam Afram congregabatur, ut episcopum venientem formosissimis paraturis indutus honorifice suscepisset, quia ejus consuetudo erat ut eo die ibi sacrarum solemnium missarum Deo militaret, et post peracta sacrarum missarum solemnium multitudinem populi illuc congregati sacro chrismate confirmaret, et his ita peractis, ad civitatem rediit, et ibi totam paschalem hebdomadam devotissime celebravit.

V. Finita paschali solemnitate, cum alicujus rei necessitas proposuisset, ut ad alia loca vel ad monasteria pertinentia ad episcopatum legitime per-

gere potuisset, Wthinuvanc (33), Staphense, Fauces, Wissintesteiga, Henvibach, (quæ nunquam in beneficium laicorum concessit, nisi de exterioribus locis ad eadem monasteria pertinentibus alicui de isto pago in quo monasterium suum situm est concessisset, ut ibi advocatum monasterii habere potuisset, ut ecclesiasticæ ab eo res defenderentur, sed ad suam potestatem optima quæque detinuit, ea videlicet causa ut facultatem ea visitandi et ibi manendi, et quæ necessaria erant corrigendi in stipendiis habuisset), sedebat itaque in solio super carpentum composito, de humerulis plaustrum in ferro pendente, et cum eo unus clericus de capellanis ejus, qui cum eo totus dies psalmos decantasset. Non ideo quando imprimis tali modo pergere cœpit nisi (34) adhuc caballicare potuisset, sed ut a populis sequestraretur, ne a cantatione psalmodum eorum colloquiis ineptis impediretur. Comitari vero semper cum illo aliquos suos presbyteros prudentissimos, et de capellanis tantum ut quotidie servitium Dei decore perficere potuisset præcepit. Similiter et de vasallis suis semper secum aliquos sapientissimos habere voluit, si ei aliquod negotium de ecclesiasticis rebus vel sæcularibus ad tractandum devenisset, ut eorum consilio caute tractare et regere semper paratus esset. Fuerunt etiam electi de familia semper qui trahentibus bobus ductores fuissent, et cum ante et retro ad dexteram et ad lævam caute observassent, quibus ille quotidie tantam annonæ copiam per seipsum et per ministros ejus dare fecit in præsentia ejus, ut triplici numero virorum sufficere potuisset. Amantissimus quoque comitatus pauperum semper cum eo inter sua loca ibat; qui virtutem caballicandi habebant in cautissimis ambulatoribus pergebant. Alii autem his vehiculis in quibus soliti erant pergere, cum carpentis episcopalia ministeria portantibus perrexerunt. Quorum vero (35) mansiunculas et totas procuraciones ipse per aliquem suorum fidelium quotidie caute disposuit. Nunquam vero in aliquo prædictorum monasteriorum otiosus manebat, nisi in ædificiis ecclesiæ, vel claustrorum, vel aliorum ædificiorum, vel murorum antea præparatis, et collectis suppellectilibus laborasset. Vitam vero in eodem monasterio Deo militantium monachorum sive canonicorum et stipendia eorum omnino regere et componere studuit, et jus familiæ dissolvere omnimodo non concessit. Dona etiam sancti Spiritus tradere; ubi necessitas fuit, confirmatione chrismatis non omisit.

VI. Gratum autem et necessarium iter populis, cum quarto (36) anno, secundum constitutionem

(29) Porticu.

(30) Superscriptum erat: *ad summum* Germanicum scilicet cathedralis ecclesiæ nomen respexit, *Thuom*.

(31) Matriculariis, h. e. clero ecclesiæ cathedralis.

(32) Clerici regulares id temporis ecclesiam S. Afræ, quæ nunc S. Udalrici est, obtinebant.

(33) Al. *Staphense, Wisintesteiga, Houvibach, Fauces, Suichuvac vel Fuich-Wanc*. Al., *Scu-*

phense, Unisintessbela, Houvibach, Fauces, Sinchuvanc,

(34) *Nisi pro quod non*.

(35) *Hoc vero abundat*.

(36) *Forte uno quoque*; canones enim dioceses annue ab episcopis visitari volunt. 10 q. 1. c. 9 et 10 Capitula etiam Caroli M. et Ludov. Pii consentiunt, lib. vii, cap. Act. 8.

canonum ministerium suum ad implendum, causa regendi et prædicandi atque confirmandi diœcesim sibi commissam visitare decrevisset, eodem modo, sicut superius diximus, in solio carpenti superposito sedebat, psalmosque solito more decantabat, eunuchum illum imitans qui, legens Isaiam prophetam super currum suum sedens, per viam pergebat, cui præcipiente Spiritu sancto Philippus adjunctus est, qui, ab eo prædicatus et baptizatus, fidem sanctæ Trinitatis accepit, æstimans pro certo, quantum se colloquiis humanis subtraxisset, ut tantum se divinis propinquiorem facere potuisset. Ad loca autem illa cum pervenisset ubi consilia sua denuntiata fuerant, cum evangelio et aqua benedicta et sonantibus campanis et tanta honorificentia susceptus est, quantum illis qui ibi congregati sunt virtus suppetebat. Statim vero missa celebrata in concilio considens, populum ante se vocari fecit, prudentioresque et veraciores sacramento interrogare præcepit, quæ in illa parochia emendatione digna fuissent, et contra jura Christianitatis perpetrata peccata, ut ei veraci relatu nota fierent facta. Ut autem ab eis aliqua normam rectitudinis supergredientia cognita audivit, sine perceptione personarum secundum iudicium clericorum, ad tramitem rectitudinis, quantum, omnipotenti Deo juvante, potuit, retrahere festinavit, et male pullulata surcula vitiorum falcastro verbi Dei studiosissime resecare, ne virgulta malorum germinum segetem Christi sibi commissam suffocare licentiam habuissent; et morbis vitiorum aptissima fomenta emendationem opposuit, sed tamen secundum verbum Dei dicentis: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina (II Tim. iv)*. Ea vero quæ difficilia et insuperabilia ministris suis esse ab eis comperit, in præsentia sui, omnium cum eo manentium, adiutorio, percauta directione finiri contendit. Quæ autem ab eis sine obtreptione aliorum in statum rectitudinis convertit persensit, eorum regimini perficiendum firmiter commendavit. Ille autem, sequens regulam sui ministerii, Spiritus sancti donum populo ad hoc illud congregato, sacræ unctionis confirmationem studuit imponere. Si autem his adhuc imperfectis nox solito more subrepens advenit, ne aliqua pars ovium sibi commissarum detrimento privationis cœlestis doni gravaretur, incensis luminaribus in nomine Domini cœpta perficere decertavit. Interdum autem, cum de refragatoribus justitiæ tanta contentio excrevisset, ut decedente die, tenebræ noctis funderentur in mundo, ne pro eo concilia inibi ventilata remanerent incorrecta, luminibus incensis regulas canonicas legere præcepit, ut seris justitiæ ora refragatorum oppilarentur, et justis judiciis omnia in Dei voluntate consummarentur. Cum autem completo concilio vel confirmatione ad mansiunculas rediit, corpus reficiendum non prius prandium gustavit, quam pauperibus eleemosynæ ab

eo clerico cui illa obedientia erat commendata erogabantur. Debilibus autem cum eo advenientibus in sua præsentia collocatis, abundantem refectionem apponi præcipit. In quibusdam autem diebus capitula cum clericis habere disposuit in his locis ubi hæc aptissime fieri archipresbyteri putaverunt, et ubi eum ab aliis mundanis conciliis absolutiorem esse arbitrabantur. Congregatis ante se clericis, archipresbyteros, et deanos, et optimos quos inter eos invenire potuit, caute interrogavit qualiter quotidianum Dei servitium ab eis impleretur, et qualiter illis populus subjectus ex eis regeretur in studio prædicandi docendique; quantaque cautela infantes baptizarentur, infirmi visitarentur et ungerentur, defunctorum etiam corpora quanta compassione sepulturis traderentur; qualiter de decimis et oblationibus fidelium pauperes et debiles recrearentur, viduis et orphanis in universis necessitatibus subvenirent; quantoque studio in hospitibus et advenis Christo ministrarent; si subintroductas mulieres secum habuissent, et inde crimen suspicionis inciderent; si cum canibus vel accipitribus venationes sequerentur, si tabernas causa edendi vel bibendi ingrederentur; si turpes jocos in usu haberent; si ebrietates et comessiones supra modum amarent; si rixis et contentionibus et æmulationibus deservirent; si nuptiis sæcularibus interessent; vel si aliqui eorum ministeria indecentia in consuetudine haberent; si per Kalendas, more antecessorum suorum, ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, suasque Ecclesias ad tempus reviserent; si obedientiam eorum magistris præbuissent, et in toto suo ministerio devoti et apti manere studuissent. Responsione autem de interrogatis facta, et ratione veritatis percepta, stantibus in rectitudine dulcissimæ consolationis gratia gratificavit, et ut deinceps a norma justitiæ non deviant, suavi colloquio admonuit; erroneas autem per devia incedentes fratres, dignis terruit correptionibus, et ut postea consueta vitia omitterent, præcepit.

VII. Horum autem qui in suo episcopatu proprietates habebant, quisquis religiosorum propter amorem Christi ecclesiam componere cupiebat, et cum concessa licentia ab eodem sancto episcopo cam ædificaverat, consecrationemque habili tempore ab eo fieri flagitavit, aptissime uniuscujusque petitioni præbuit assensum, si confestim ille consecratæ ecclesiæ legitimam dotem in terris et mancipiis in manum ejus celsitudinis dare non differret, in conspectu civium suorum et testium veridicorum, ne postea gestæ rei veritas offuscaretur; ea etiam ratione ut aliis circumjacentibus ecclesiis jura eorum in nullis rebus propter illam novam minuerentur. Consecrationeque peracta, doteque contradicta, comprobato illic presbytero altaris procurationem commendavit, et ecclesiæ advocationem firmiter

legitimo hæredi panno (37) imposito commenda-
vit. Alicujus oblationem muneris non exposcebat,
nisi presbyter ejusdem ecclesiæ aliquid propter ho-
norem suum, et bonam voluntatem suam sponte
eum accipere impetraret.

VIII. Jesu vero quodam tempore præceptis obe-
diendo, cum in pago Aldegowe (38) nominatum
ministerii sui officium implere decrevisset, venerunt
quidam homines de eodem pago ad eum, lamen-
tando dicentes: « Patres nostri in sua proprietate
quam nobis reliquere, de lapidibus et cæmento et
lignis ædiculam construxerunt, quam Deo et sanctis
ejus dedicari voluerunt, et ut ipsi ibi sacrorum
officiorum celebrationem audire meruissent, quia
locus iste in magna vastitate eremi est situs, sed
propter difficultatem viæ et pauperiem substantiæ
eorum, nunquam episcopum ad consecrandam
præfatam ædiculam introducere potuerunt. » His
auditis, Dei servus hilari vultu dicebat: « Potestis
nunc ad tempus quæ consecrationi ecclesiæ sunt ne-
cessaria acquirere? » Qui amicorum consolationibus
freti responderunt: « Possumus. » Quibus ille in-
fit: « Cautum mihi viæ ductorem dimittendo, antecedit.
et quæ sunt ordinando ordinate, ecce [ad] vestræ
subveniendum necessitati illuc perveniam, et, Deo
juvante, ecclesiam consecrabo. » Die vero altera,
consecratione peracta, cives ipsi secundum suam
facultatem munera offerentes ante eum veniebant;
quæ videns, subridens dixit: « Non propter amorem
alicujus muneris, sed ut vestræ necessitati consu-
lerem, et servitium Dei in hoc loco multiplicaretur,
huc veni, hæc nobis oblata vestræ utilitati servan-
tes, et in Dei servitio crescentes, manete in pace. »
Hæc dicens recessit, et de scrupulo viæ nullam nisi
quasi lætando querimoniam fecit.

IX. His vero bonorum operum studiis insistens,
omnes apud eum commanentes exhortatione benignis-
sima spiritualiter recreavit, docens non solum in
verbis sed etiam in operationibus ut unusquisque
Dominum ex omnibus viribus perfecte diligeret,
et ejus amori nihil præferret, et proximum tanquam
seipsum, patrem et matrem honoraret; insuper
omnes bonæ voluntatis homines, de quibus angelica
canit multitudo, dicens: *Et in terra pax hominibus
bonæ voluntatis* (Luc. 11); malignis autem in omnibus
eorum malis actibus resisteret secundum sanctum
prophetam David, dicentem: *Ad nihilum deductus
est in conspectu ejus malignus: timentes autem
Dominum glorificat* (Psalm, xiv); quod quisque
sibi nolisset, alteri non faceret; ecclesias Dei cum
devotione mentis et humilitate et cum oblationibus
crebro visitaret, ibique cum effusione lacrymarum
et pro remissione peccatorum suorum et pro omni-
bus justis suis necessitatibus Deum flagitare sata-
geret. Inimicis insuper indulgentiam postulare mo-
nebat, secundum orationem Dominicam, dicentem:
Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus

(37) Observa ritum tradendæ advocacionis ecclesiæ.
(38) Vulgo *Alqua, Algare*.

debitoribus nostris (Matth. vi); et secundum Evan-
gelium: *Sic et Pater meus cælestis faciet vobis, si
non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus
vestris* (Matth. xviii); et iterum: *Dimittite, et
dimittimini* (Luc. vi). Decimas omnium laborum
suorum Domino et sanctis ejus, ecclesiisque quibus
sunt terminatæ, ne reatum Cain fratricidæ inci-
derent cum magna cautela præsentare festinarent,
Dominicas etiam dies et cæteras solemnitates in
anno non solum in abstinentia servilium operum,
sed et omnium vitiorum, devotissime venerari
monuit: Eucharistiam quemque assidue accipere,
atque ante acceptionem purgatum se exhibere; et
post acceptionem mundum se custodire certaret.
Dies Quadragesimæ cæteraque jejunia antiquitus
constituta et noviter cum consensu inventa, omni
monuit devotione ab omnibus custodiri, abnega-
tionem sui facere, et Christi vestigia sequi, corpus
castigare, delicias non amare, esurientes et sitientes
escis et poculis recreare, nudis vestimenta præbere,
infirmos et in augustiis constitutos visitare, egenis
et vagis mansiunculas concedere, et quæ sunt neces-
saria propter amorem Christi præbere, pupillos et
viduas in tribulationibus visitare, atque in cunctis
eorum necessitatibus subvenire, malitias in corde
non retinere, et verbis aliquem ad iracundiam non
provocare, iram deponere, vindictamque Domino
concedere, nulli malum pro malo reddere, nec ali-
qua læsione exacerbare, maledicentes se non rema-
ledicere, sed magis benedicere, et persecutionem
pro justitia sustinere, discordantes et inimicitias
inter se habentes ad unanimatis concordiam
revocare, Deo resistentibus resistere, et sibi cum
fide militantibus juvamina præbere, nullo octo
vitiarum principalium quæ omne genus hominum
infestant scandalo laqueari. Quærentibus autem
quæ essent octo vitia principalia, respondit non
solum illis, sed et his qui adhuc in hæsitacione
manent, quæ sint octo vitia, dicens (39): Primum
est gastrimargia, hoc est ventris ingluvies, cum sua
prole: comessatione et ebrietate; secundum est
fornicatio, cum sua prole: turpiloquio, scurrilitate,
ludicris, quæ etiam sunt stultiloquia; tertium est
phylargyria, hoc est, avaritia sive amor pecuniæ,
cum sua: prole mendacio, fraudatione, furto, perjurio,
turpis lucri appetitu, falso testimonio, violentia, inhu-
manitate, voracitate ac rapacitate; quartum, ira, cum
sua prole: homicidio, clamore et indignatione; quin-
tum, tristitia, cum sua prole: rancore, pusillanimitate,
amaritudine, desperatione; sextum acedia, cum sua
prole: otiositate, somnolentia, importunitate, inquietu-
dine, pervagatione, instabilitate mentis et corporis,
verbositate et curiositate; septimum cenodoxia, hoc
est, vana gloria, cum sua prole: contentione, hæresi,
jactantia, ac præsumptione novitatum; octavum
superbia, cum sua prole: contemptu, invidia, in-
obedientia, blasphemia, murmuratione, detrac-

(39) Hæc principalium vitiorum divisio etiam
Cassiano et quibusdam aliis placuit.

tatione, inimicitia. Beatum vero dicebat, qui in istis vitiorum pedicis non offendebat. Octo vero notissimas beatitudines a Deo in Evangelio enumeratas, auribus cordis caute percipere, et intimis cogitationibus firmiter inserere, ut in tempore tentationis malignis spiritibus eas evellere virtus non concedatur, sed unusquisque ad spem cœlestium desideriorum earum consolationibus sublevetur; Agno vero omnipotentis Dei Christo tollenti crimina mundi, semper die noctuque multiplices laudes et gratias totis desideriis et omnibus viribus referre, quia dignus est sua incarnatione, et nativitate, et baptismo, et crucifixione, et sepultura, et resurrectione, et ascensione solvere signaculi septem libri signati, in visione sancto Joanni apostolo in Pathmos insula ostensi. Intente autem et subnixè omnium in commune benevolentiam postulavit: si qui essent qui in semetipsis segetem aliquarum virtutum excrevisse sentirent, non suis meritis, sed omnipotentis Dei misericordiæ applicarent, ne subito jactantiæ grandine in eis necaretur, sed tempestiva maturitate, protegente Spiritu sancto, in horreis Christi collocaretur. Os a malo vel pravo eloquio custodire, lectiones sanctas libenter audire, mala sua præterita cum gemitu et lacrymis quotidie in oratione Deo confiteri, et deinceps emendare, desideria carnis non perficere, voluntatem propriam frangere, sacerdotum præceptis obedire, etiamsi ipsi, quod absit! aliter agant, eos imitantes, de quibus Dominus dicit: *Dicunt enim, et non faciunt* (Matth. xxiii). Castitatem amare monuit, nullum odire, invidiam et zelum non habere, contentiones non colere, elationem odire, venerari seniores, diligere juniores, timorem Domini in corde et animo sine intermissione habere, credere oculos Domini omnia videre, et aures ejus omnia audire, Psalmista dicente: *Ecce oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum, vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum* (Psal. xxxiii). Diem vero obitus sui et diem extremi judicii, in quo diciturus est Dominus his qui cum recreare et vestire et visitare in suis pauperibus quotidie festinant, qui ab auditione mala non timebunt, illud: *Venite, benedicti Patris mei* (Matth. xxv), etc., illis autem hæc negligentibus, et Deo in suis membris non ministrantibus: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus* (Ibid.), ante oculos semper suspectam et timidam habere: et pœnas maledictis præparatas oculis mentis sæpissime intueri; et locum pessimum qui semper est sine refrigerio, et sine splendore, et sine dulcedine, et erit sine fine, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur, ubi fletus et stridor dentium, sine intermissione semper auditur, ubi vorans flamma machinationibus diaboli semper renovabitur, ubi consolationis spes omnino non habetur, sed de hora in horam tristitia augetur, quia finem manendi invenire non possunt, sed cum his quibus in hoc sæculo ministravere, in augustiis sine

fine perseverant. Dei autem benedictis et in ejus dextera collocatis quanta gaudia atque tripudia mancant, semper quantum humanis mentibus possibile est, cogitare oportet, de quibus scriptum est: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (I Cor. ii). Ubi hymnidici angelorum chori inenarrabili claritate fulgebunt; ubi celsitudo patriarcharum digno honoræ remunerata gaudebit; ubi verax prophetarum ordo, prophetiis suis in toto expletis Deo gratias agere non cessat; ubi iudex apostolorum chorus, accepta acie promissa mercede, perenniter exsultabit; ubi martyres, palma martyrii eorum coronati, consolatione perfruuntur æterna; ubi confessores, præmiis suis multiplicatis, in Dei laudibus perseverant: ubi virgines centesimi fructus retributione abundant, et viduæ sexagesimi fructus restitutione honorantur; ubi monachi, ex resignatione sæcularium omnium, cum esurientibus et sitientibus justitiam Dei, expletis eorum desideriis, satiati, Dei laudibus insistere non cessabunt; ubi pœnitentes, depositis delictorum suorum oneribus, sine fine Deum laudantes congaudent: ubi pueri Agnum in albis sequentes, sub throno angelis concordantes, Deum laudare cantando, non cessant; ubi gloriosissima virgo, Dei genitrix, Maria, super choros angelorum exaltata, inæstimabili claritate et formositate omnes hilarans conspicitur; ubi justi sicut sol fulgebunt, et omnes sancti Creatorem suum et omnium creaturarum, in sua claritate facie ad faciem gaudentes vident, ab eis auferentem omnem metum et omnem mœrorem et tristitiam, atque omnem adversitatem. In illo regno lux solis et lunæ et stellarum non est necessaria; fames et sitis nulli nocent, frigus vel æstus nullum fatigabunt, infirmitas et dolor nulli advenient, venturæ senectutis miseria non timebitur, sed sicut in die judicii corpora mortuorum in mensura ætatis plenitudinis Christi resurgent, in ea etiam impassibilitate et pulchritudine permanebunt. Nuptiæ ibi non celebrantur, et progenies hominum postea non multiplicabitur, sed completus numerus justorum non minuetur, sed sine fine in gaudio servabitur; insidias diaboli ultra non timebit, indulgentia peccatorum ultra non indigebit; sicut angeli in primæ conditionis impassibilitate permanebunt, sic et homines, post resurrectionem æquales angelis, in sobrietate et incommutabilitate perseverant in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus ædificata, quæ dicitur duodecim lapidibus pretiosis esse ornata atque fundata, quorum nomina et ordinem sanctus Joannes apostolus et evangelista in Apocalypsi enumerat: ubi jaspidem in primo fundamento positum dicit, quem dicunt omnia phantasmata fugare, in quo fidei viriditas designatur; saphirum in secundo, qui spem cœlestis beatitudinis designat; calcedonem in tertio, qui flammam internæ charitatis figurat; in quarto smaragdum, qui ejusdem fidei fortem inter adversa confessionem figurat; in quinto sardonichum, sanctorum inter vir-

tutes humilitatem significantem ; in sexto sardium, A in quo sanctorum martyrum cruor exprimitur ; in septimo chryzolithum, in quo spiritualis inter miracula prædicatio figuratur ; in octavo beryllum, in quo prædicantium perfecta operatio significatur ; in nono topazion, in quo eorundem ardens contemplatio monstratur ; in decimo chrysoprasum qui beatorum martyrum opus pariter et præmium significat, in undecimo hyacinthum, qui cœlestem ad alta sublevationem, et propter humilem ad humana descensionem figurat ; in duodecimo amethystum, qui cœlestis semper regni in humilium animo memoriam designat. Hæc positio duodecim lapidum figurat firmitatem apostolorum, qui in fundamento Ecclesiæ sunt positi, sicut Salvator mundi beato dixit Petro : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi). Hæc dicendo ad Petrum omnibus notum fecit apostolis quod super eos esset Ecclesia sua ædificanda, quorum sonus in omnem terram exivit, et in fines orbis terræ verba eorum. Si apostoli fundamentum domus Dei sunt, et omnis Christianitas, ædificatio ejusdem templi, manere debet, dicente Apostolo : *Templum Dei sanctum est, quod estis vos, et Dei ædificatio estis, etc.* (I Cor. iii.), studeamus omnes totis viribus nos Ædificatori et Inhabitori conjungere, ut doctoribus nostris in fundamentum positus, eo donante, superædificari mereamur ; ut inter electos lapides positi, et præfatis ordinibus juncti videantur ; ut Creatorem et Redemptorem nostrum judicem vivorum et mortuorum, C facie ad faciem videntes, cum eis laudare mereamur per infinita sæcula sæculorum. Amen.

X. Longe lateque cum fama ejus bonitatis dilataretur, et diabolus eum in hoc culmine virtutum stantem videret, omnigenis malitiæ suæ astutiis nitebatur in aliquam difficultatis voraginem immergere, et ab inceptis bonis impedire. His vero temporibus Liutolfus, filius Ottonis gloriosi regis, dux erat Alamannorum, cui pater ejus antea gentes omnes regionum suæ ditioni subjectarum sacramento post finem vitæ suæ subjugaverat ; patruus autem ejusdem Liutolfi Henricus, frater regis, dux existit Noricorum : qui vero (40) inter se propter confinia regionum ex suasionem malignorum hominum rixas et contentiones exercere cœperunt. Cumque eos rex nullatus ad concordiam et pacem revocare potuisset, objecit se filio, et in adjutorium fratris convertitur. Cum autem filius ejus, cum universis quos congregare potuerat, ei resistere niteretur, atque extorrem regalis potentiæ agere moliretur, Henricus, præfatus dux, commendata civitate Ratisbona, totaque regione Noricorum, Arnolfo Palatino comiti, et cæteris insuper suis fidelibus, perrexit ad regem. Moram autem ibi illo faciente, præfatus Arnolfus cum multitudine populi fraudulenter Ratisbonam cum cæteris urbibus, et cum frequentia populorum, et cum omnibus quibus potuit. Liutolfi potestate subegit Quibus compertis, rex

(40) Hoc vero abundat.

cum fratre suo Henrico Bajoariam hostiliter invasit, ad restituendum eum in honorem prioris potestatis. Præfatus autem antistes, Udalricus, cujus fidelitatis firma stabilitas nunquam ab adjutorio regis separata est, hæc comperiens, dimissa parte in Augusta civitate vasallorum suorum, cæterisque rebus collocatis, cum quibus potuit, omisso vehiculo carpenti, equitando in servitium regis, in regionem Noricorum sagaciter venit, carmulaque prolongata possibilitatem redeundi apte non potuit habere. Arnolfus autem prædictus interim, accepta multitudine, Augustam adiit, et despoliavit rebus omnibus quas secum abducere potuit, comprehensosque quosdam milites episcopi secum Bajoariam revexit. Rex autem cum de regione Bajoariorum revertisset, et episcopus in sua redire voluisset, non considerabat se in Augusta civitate posse cum multitudine parva defendere, quia totum pene episcopatum in beneficium extraneorum dividebatur a Luitolfo et sequacibus ejus : milites autem episcopi quidam comprehensi, quidam vero sollicitatione iniqua divisi ab eo, quidam deprædationibus in pauperiem deducti, ita ut ei secundum suam voluntatem in adjutorio esse non potuissent. Hi autem qui cum illo remanserunt, suis colloquiis roborati, salubre consilium inierunt ut, relicta Augusta civitate, castellum quod dicitur Menichingen ædificare, et ab adversariis eorum sibi se defendere studuissent. Tum vero una tantummodo nocte in Augusta civitate manebat inclusus, altera die statim perrexit ad prædictum castellum, quod erat in toto interius exteriusque sine ædificiis desertum. Quamvis certe hiems dura fuisset, tamen in illo loco, in tabernaculis et in tuguriis festinanter compositis, expectavere donec congregata familia castellum ligno circumcinxere, et intus secundum possibilitatem eorum ædificia apta composuere. Arnolfus itaque et omnes qui cum illo erant, regiæ potestati undique contradicentes, hæc comperientes, legationes miserunt, si sospitatem sui suorumque habere voluisset. potestati Liutolfi se sine dubio subdere non distulisset, et ut prædictum castellum cum suis componere deseruisset ; quia eo tempore in tota regione Suevorum nullus in regis adjutorio remanebat, nisi Adalpertus comes, cum sibi subditis, et Theopaldus, frater religiosi episcopi, et ideo æstimabant ut eorum decreto virtutem resistendi nullo modo acquirere potuisset. Qui, sapienti cum suis utens consilio, diversis promissionibus et humillimis responsionibus, et interdum obsidibus datis iterumque receptis ad se, eorum iras et obsidiones omnimodo, mitigavit, donec ædificato castello vallibusque renovatis, in munitione ejusdem loci ab eorum cum suis sævitia se posse defendere æstimaret. Cum vero induciæ rationibus respondendi ultra prolongari non potuissent, tunc manifeste confessus est se, sicut cœpit, in voluntate regis velle perdurare. Tunc præfatus Arnolfus, filius Arnolfi ducis, congregata mul-

titudine eorum infaustorum qui antea Augustam civitatem deprædati sunt, et aliorum in quorum tunc confidebat adiutorium, voluit obsesso castello venerandum episcopum vi coactum cum suis ditioni subdere Luitolfi. Hac re comperta, episcopus contra, legatis missis, multa pecunia promissa flagitabat ut revertentibus eis illi licuisset in pace subsistere; sin autem, pace contradita, redire nolissent, præcepit eisdem legatis suos parochianos banno Christianitatis constringere, ne loca Sanctæ Mariæ, in suo episcopatu sita, ullo modo invadere præsumerent. Qui vero pecunia contradita bannoque Christianitatis postposito, male incæpta omittere noluerunt, sed ad internecionem eorum ea Dominica (41) in qua mos est clericorum ante Quadragesimam carnes manducare, et deinceps usque ad sanctum tempus Paschæ devitare, hostiliter invaserunt prædium Sanctæ Mariæ, et episcopum obsederunt. Qui vero die noctuque in Dei servitio studiose permanens, timore abjecto in Deum confidens, obsessiones eorum pro nihilo ducens, in prædestinatione inita firmiter perseveraverat. Hæc vero obsessio ut comperta fuisset Adalberto comiti et Theodaldo fratri episcopi, congregata phalange populi, prima die Quadragesimalis temporis, quod est dies lunæ, mane diluculo castra inimicorum invaserunt. Sed illi hæc antea posse fieri non putantes, imparati ad bellum inventi sunt, et, repentino timore percussi, relictis spoliis fuga inimicos evadere studuerunt. Illi autem eos sequentes, Hermannum fratrem Arnolphi apprehenderunt, quosdam in castris ceciderunt, quosdam vero ulterius subsequentes interfecerunt. Maxima autem parte eorum interfecta, cæterisque fugatis, nullus eorum ad se defendendum fiduciam accepit, nisi unus nomine Egilolfus, fugiendo brachio Adalperti comitis modicum vulnus infecit, de quo etiam vulnere mortuus est; vulnerator etiam ejus statim occisus est a Liutperto vasallo ejusdem Adalperti. Paucissimi autem eorum, ictibus contusi, ac diversis modis vulnerati. periculum tamen mortis, equis eorum eos asportantibus, eodie vix evaserunt, quidam vero eorum, gelu miserabiliter astringente, nudi in desperatione vitæ proprias mansiunculas repetierunt. Corpus vero Adalperti, in Dei voluntate occisi, reverendus episcopus ad Augustam civitatem vexit, et, animam honorifice Deo commendans, in ecclesia Sanctæ Mariæ sepelivit. Nullus autem eorum qui antea sibi spolia Augustæ civitatis in contrarietatem sanctæ Dei genitricis Mariæ vindicaverunt, impunitus evasit, nisi qui se suis propriis rebus cum indulgentia reverendi episcopi redimere non distulerunt.

XI. Manus proprias unus ex his lacerando, vicinis suis in veritate dicentibus, perditio sensu spiritum exhalavit. Alius autem cum ablato de Augusta civitate libro caballum sibi bene placentem comparavit, et secum adduxit in domum suam,

(41) Vulgo *Quinquagesima*.
(42) Pro *stratagematum*.

A uxorique suæ monstravit et dixit: « Melius mihi placet istum formosum caballum habere, quam librum cum quo hunc comparavi in Augusta relinquere. » Cujus verbis respondit uxor ejus, dicens: « Utile tibi forte fuisset, si manus tua hunc librum injuste non tetigisset. » Interim vero ille levigando manu in posteriora tangebatur caballum, et statim ab eo percussus mortuus est. Novis et improvisis his cladibus, et aliis multis formidolosis rebus in reis peractis a multitudine populi compertis, timor magnus invasit eos qui se esse reos cognoverunt de prædicta prædatione Augustæ civitatis, non solum in eos qui illuc pervenerunt, sed et qui aliquid de injuste acquisitis ab eis acceperunt, et ideo, ad pœnitentiam et lamentationem conversi, digna emendatione et restitutione abstractarum rerum, et cum efflagitatione indulgentiæ episcopi, studuerunt se cum Christo et cum sancta Maria matre ejus pacificare. Non post multum vero temporis præfatus Arnolfus qui se præsumpsit res sanctæ Mariæ hostiliter invadere, et incorrigibilis sine pœnitentia perduravit, obsessa Ratisbona civitate paratus ad prælium exivit, et statim in articulo tumultus occisus est. Quidam etiam homo, de episcopatu qui dicitur Eshstetten, partem vilissimi mensalis inde ad suam proprietatem portavit, et statim a dæmonio occupatus, nullum abscondendi locum ab eo invenire potuit neque in ecclesia neque extra ecclesiam. neque aspersus aqua benedicta, quin juxta eum semper videretur manere, donec, Augustam regrediens, injuste inde rapta reportavit, et episcopum cum scopis ei flagella imponere pro Christi nomine postulavit, et insuper indulgentiam præfati delicti condonare, sicque liberatus a dæmonio salvatus recessit.

XII. Ne diu me ab incæpta taxatione subtraham, libet stylum retrahere ab enumeratione ex utraque parte obsessarum urbium et bellorum undique furentium, et vicissitudine stromatum (42) diversorum, sed potius quomodo Dominus omnipotens per merita servorum suorum suum dignaretur populum liberare libet recensere; ne diaboli machinationibus ad suum perveniret exitium. Cum rex Otto in Alamannia, propter eos qui cum Liutolfo filio ejus ditioni suæ regalis potestatis contradicere voluerunt, cum exercitu conversaretur juxta flumen quod Hilara vocatur, in campo oppidi quod dicitur Tussa (43), et ibi sæpeditus filius ejus Liutolfus cum alio exercitu obvius ad pugnandum contra eum deveniret, et cum tanta vicinitate conjuncti essent, ut nulla ambignitatis spe detenti manerent in utrarumque partium multitudine; ni bellum ab eis committeretur, tunc amabilis Deo Udalricus episcopus, in Deum tota fiducia confidens, assumpto Curiensis Ecclesiæ Hartberto religioso episcopo, legationes inter eos facere cœpit, et ad pacis concordiam exorare, et ne populus qui a Deo illis commendatus est ad regendum, pro eorum

(43) Tussen.

reatu duceretur ad perditionem. Deo autem an-
nunte, duæ amborum mentes, patris scilicet Ottonis
et filii ejus Liutolfi, de proficua admonitione et
doctrina venerandorum episcoporum in mollitiam
versæ, pactum pacis inter se placitaverunt; et, tur-
bine belli mitigato, in sua cum pace redierunt.
Tantis autem tunc præfatis tumultuum fatigationi-
bus superatis, æstimaverunt se aliquod spatium
temporis in pace posse quiescere. Altero pro certo
statim anno, quod est anno incarnationis Domini
nostri Jesu Christi 963, tanta multitudo Ungrorum
erupit, quanta tunc temporis viventium hominum
nemo se antea vidisse in ulla regione profitebatur,
et Noricorum (44) regionem a Danubio flumine
usque ad Nigram silvam, quæ pertinet ad montana,
simul devastando occupavit, et cum Licum transcen-
deret, et Alamanniam occuparet, ecclesiam Sanctæ
Afræ concremavit, et totam provinciam a Danubio
usque ad silvam deprædavit, et maximam partem
usque ad Hilaram fluvium igne combussit. Augustam
autem civitatem obsedit, quæ tunc imis sine turri-
bus circumdata muris, firma ex semetipsa non fuit.
Sanctus autem antistes magnam valde multitudi-
nem optimorum militum secum intra septa civitatis
collocatam habebat; ex quorum agilitate et audacia
civitas fortiter firmata, Deo juvante, consistebat;
qui ut exercitum Ungrorum ad expugnandum civita-
tem circumdare viderunt, eis obviam exire volue-
runt, sed hoc episcopus eis non consentiens, portam
ubi maximus aditus intrandi manebat firmiter oc-
cludere præcepit. Porta autem orientalis plagæ (45)
unde itur ad aquam, sic a densitate Ungrorum
bello occupata est, ut ipsi æstimaverint se statim
posse intrare: milites enim episcopi ante portam
viriliter pugnantes eis resistebant, usque dum unus
Ungrorum qui cæteros pugnando antecedebat, et ex
cujus ductu et antecessione maximam præliandi in
illa hora confidentiam habebant, occisus occubuit;
cæteri denique cum eum terra tenus mortuum
cadere viderunt, magno clamore et lamentatione
eum rapientes, ad castra reversi sunt. Hora vero
belli episcopus super caballum suum sedens stola
indutus, non clypeo aut lorica aut galea munitus,
jaculis et lapidibus undique circa eum discurrenti-
bus, intactus et illæsus subsistebat. Bello vero finito
regrediens circuivit civitatem, et domos belli in
circuitu civitatis congruenter ponere, et in tota
nocte eas ædificare, et vallos, quantum tempus sup-
petebat, renovare præcepit. Ille autem totum spa-
tium noctis in oratione pernoctans, religiosas mu-
lieres in civitate congregatas concitabat, ut una pars
earum cum crucibus ad Dominum devote clamando
intra circumiret, et altera pars clementiam sanctæ
Dei genitricis Mariæ pro defensione populi, et pro
liberatione civitatis studiosissime pavimento pro-
strata flagitaret. Ipse autem minimam particulam
noctis ante Matulinam horam corpus requiei so-
poris indulisit, ut, matutinis et laudibus expletis,

(44) Bavariam intelligit.

PATROL. CXXXV.

Aurora primum irrumpente, salutaris sacrificii
hostiam Deo libare licuisset. Ministerio sacro per-
acto, viatico sacro omnes recreavit, humilique
admonitione persuasit ut, in fide recta persistentes,
spem suam in Domino componere non dubitarent,
indicans eis omnigenam sponsonem consolationis,
et annuntians psalmigraphi David verba dicentis:
*Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo
mala, quoniam tu mecum es (Psal xxii)*. Salutari
autem admonitione episcopi peracta, cum jubar
radiantis solis primum latitudinem telluris irradia-
ret, exercitus Ungrorum inenarrabili pluralitate ex
omni parte ad expugnandam civitatem circumcinxit,
diversa ferens instrumenta ad depositionem muro-
rum. Cumque undique parati essent ad bellum, et
cuncta propugnacula civitatis repugnantium plena
fuissent, quidam Ungrorum flagellis alios minantes
ad pugnam coegerunt, et illi, tantam multitudinem
in propugnaculis resistentium eis videntes, muris
se conjungere adeo perterriti non audebant. Interim
cum interius exteriusque parati essent ad bellum,
Berchtolfus, filius Arnolphi, de castello Risinesburch
vocitato venit ad regem Ungrorum annuntians ei
adventum Ottonis gloriosi regis. Qui, ut hoc audivit,
suum classicum omni exercitui notum clangere
præcepit, de cujus sonitu exercitus totus pugnam
civitatis omisit, et ad colloquium eorum regis se
conjungere festinavit. Qui, cum eis autumatione
facta, Deo donante, a pugna civitatis cessabat, et
in occursum gloriosi regis ire cœpit; ea ratione ut,
illo cum suis superato, victor rediens civitatem et
totum regnum libere habere potuisset. Regi Ottoni
venienti Dietpaldus comes frater episcopi, cum cæ-
teris qui in civitate erant, nocte exiens in occursum
venit. Rex igitur cum tantum exercitum Ungrorum
perspexisset, æstimavit non posse ab hominibus
superari, ni Deus omnipotens eos occidere dignaretur,
in cujus adiutorium confidens, suorumque con-
solationibus principum roboratus, bellum viriliter
cum eis agere cœpit, et cum mutua cæde utrobique
cecidissent, et his interfectis qui ad occisionem a
Deo prædestinati erant, gloriosa victoria Ottoni regi
a Deo, cui nihil impossibile est, data est; ita ut
exercitus Ungrorum in fugam versus virtutem præ-
liandi ultra non haberet, et, quamvis incredibilis
numerus illorum occisus fuisset, tantus tamen
eorum exercitus adhuc remanebat, ut hi qui de
propugnaculis Augustæ civitatis eos venire con-
spexerunt, non pugna laccessitos eos redire æsti-
maverunt, donec prætereuntes civitatem ulteriora
Lici fluminis littora festinando repetere cognove-
runt. Rex autem cum suis eos sequens, et quibus se
conjungere potuit occidens, vespertina hora diei
Augustam pervenit, ibique cum episcopo illam
noctem ducens, eique magnam consolationis reve-
lationem faciens, de Dietbaldo fratre ejus qui in
bello occisus est, et de aliis ejus propinquis ibidem
interfectis. Rihgwinum filium Dietpaldi comitatibus

(45) Porta quam Jacobæam dicimus.

patris honoravit, episcopique fido adjutorio, in quibuscunque ejus desiderium cognovit, dignam mercedem restituit. Mane autem facto, fugitivas barbarorum acies sequendo, regionem Bajoariorum (46) revisit, festinisque legatis missis, tota remigia et vada fluminum observare præcepit, ad occisionem eorum, quod et ita factum est. Illi autem, nocte illuc venientes, quidam eorum ab his qui in navibus erant fluminibus immersi sunt, quidam occisi sunt, qui autem ad littus pervenerunt, ab his qui littora observabant interfecti sunt, nulla eis via, et nullum devium ab eis inveniri potuit, quin in omni loco vindicta Domini super eos manifeste maneret; ita etiam ut non post multos dies reges eorum et principes comprehensi et ad Ratisbonam perducti, in ignominiam gentis eorum, cum aliis multis eorum comprovincialibus equuleo suspenderunt.

XIII. Rex autem Otto potentiam in Deo tenens, Henricum fratrem suum potestativa manu in regnum confirmavit, et ipse in Saxoniam victor, sicut solebat, revertebatur. Venerandus autem episcopus Udalricus, cum rex ab Augusta discederet, abiit ad loca ubi bellum peractum est, quærens prædictum Dietbaldum fratrem suum et nobilem Reginboldum filium sororis suæ (47), et inveniens eos ad Augustam perduxit, et in ecclesiam Sanctæ Mariæ ante altare sanctæ Walpurgæ virginis in sede unius taphi (48) ambos fideliter sepelivit. His ita, sicut prælibatum est, peractis, episcopus, quamvis multis adversis fatigatus fuisset, sicut optime omni speranti in Deo decet, bonæ consolationis effectum assumens, cum suis pertractare cœpit qualiter imminetia damna aptissime superare potuisset. In primis qualiter deprædatam congregationem clericorum sustentaret, ad implendum ministerium quotidianum servitii Dei in ecclesia, sciebat enim eos cibaria non habere, et ideo cum his quæ, ipse sic deprædatus, habere potuit, et quæ a benevolis populis ei transmissa sunt et oblata, assidue in sua præsentia eos secundum suam facultatem mandere et bibere fecit, et omnimodis adjutoriis stabilivit, eo usque dum ex semetipsis deprædationis miseriam temperaverunt, et loca eorum ex iterata laboratione sustentationis subsidium attulerunt: sua autem loca ignibus exusta et consumptis frugibus in desolationem redacta, studiosis laboribus in agris et ædificiis renovare præcepit, strenuitas autem familiæ jussioni ejus parendo, sic inchoabat, et congruo tempore utilitatis usu, quantum possibilitas sufficiebat, restituit, Ecclesiam autem Sanctæ Afræ, quæ a paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat, sed tugurium glossibus (49) tectum altaria ab imbris et intemperiebus defendebat; sepulcrum Simperti episcopi, in thoro juxta gradus situm, adhuc sine tecto remanebat: de cujus operimento in visione admonitus, lignis more operculi arte con-

(46) Al., Bavariorum.

(47) Luitgardæ.

unctis tegebat. Non post multum vero temporis decursum, iterum admonitus ut domum Sanctæ Afræ reædificare non tardaret. De cujus instauratione cum sæpissime tractaret qualiter congruentissime fieri potuisset, et qualiter sub positione cryptæ orientalem plagam ecclesiæ convenientissime decoraret, et nullus certitudinis effectus ei animo irrepsisset, continuis orationibus et jejuniis cum domesticis et religiosis presbyteris, devotissime misericordiam Dei secreto deprecari cœpit ut ei monstraretur locus in quo corpus sanctæ Afræ collocatum fuisset, et si cryptam in eo loco ubi voluntas ejus complacuit fas componere maneret. Ut orationem ejus et jejunium ad aures Domini pervenire dubium non esset, secundum cantationem sancti David prophetæ: *Ecce oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum* (Psal. xxxiii), quadam nocte in visu ei Sancta Afra apparuit, et locum collocationis corporis ejus, sicut in scriptura passionis ejus est scriptum, ab Augusta civitate in secundo milliario in ecclesia monstravit. Cryptam autem in prædestinato loco fieri prohibuit, propter sanctorum reliquias, quæ in illo loco in requie diem exspectare debent judicii. Hac revelatione perdoctus quid sibi esset faciendum, muros ex maxima parte ab ignibus depositos cum magna festinatione reædificare fecit, et priori altitudini mensuram unius cubiti superposuit, cryptaque congruenti occidentalem partem ecclesiæ decoravit, super ædificia in sua præsentia caute mensurata, summo studio incidere et adducere præcepit, et non tardavit donec imbricibus eam ex toto cooperuit, et interius ædem ecclesiæ laqueariis vestivit, et lucida pictura decoravit, et ornamenta ecclesiæ, quæ propter barbaros in civitatem fuerant deportata, et in matrici ecclesia servata, restitui fecit.

XIV. Quam in magna observatione Dei ille locus orientalis partis ecclesiæ semper maneat certis sit indiciis manifestatum, hic mihi congruum videtur innectere. Quidam hortulanus nomine Adelpoldus ibi deambulando inter gramina speluncam invenit, in quam intrans formosam ædiculam sub terra muratam conspexit, et veniens nuntiavit episcopo, dicens: « In hoc loco possum olera mea et alia necessaria reponere. » Cui ille respondit denuntiando, dicens: « Si hoc facis, sensum et sospitatem membrorum tuorum te perdere dubium non est. » Hortulanus autem verbis episcopi non credens, sine ejus licentia præfatas res in eadem speculam congregare cœpit; hoc faciendo sensum cum auditu et visu perdidit. Hoc autem cum episcopo nuntiatum fuisset, jussit adduci sibi hortulanum, et dixit ei: « Quare occupare voluisti illum sanctum locum, spernendo meum præceptum? » Cui ille, quamvis sensu careret: « Non inficior, ait; scio enim quod pro illo reatu, quod mandatis tuis non obedivi, istam tribulationem incurri. Cuius tribulationibus benevolus episcopus condolens,

(48) Sepulcri.

(49) Pro scandulis.

indulgentiam ei cum benedictione donans, Deo concedente, sanitati restituit Mirabile dictu! ille hortulanus postea illam speluncam nullo modo invenire potuit. Postea autem episcopus pollinctoribus accer-
 citis, in australi parte exterioris muri ecclesie sepulcrum sibi fodere et exterius muro cingere; et perrupto muro ecclesie arcum muratum desuper curvare præcepit, et arcam aptam componere ad cooperiendum corpus in sepulcro, et insuper tabulatum densum, longo tempore imputribile, cauta conjunctione vinctum superponi decrevit. His præparationibus exsequiarum suarum perpetratis, omni hebdomada dehinc ipsum locum die Veneris visitare, et ibi hostias immolare consuetus erat, si alia aliqua ei occupatio vel absentia impedimentum non fecit. Interea vero Dei donante clementia istas regiones concordia pacis illustrabat, et benevolas mentes turba persecutionum a Dei servitio non prohibebat, ideo ipse Romam pergere decrevit, et illuc feliciter pervenit, liminaque beatorum apostolorum Petri et Pauli devotionis studio humiliter visitavit, ibique precibus profusis, eleemosynarumque largitate pauperibus dispensata, ab Alberico principe Romanorum honorifice susceptus est, frequentique ministerio et oblatione cumulatus, aliquot dies ibi perduravit. Cumque ibi morando reliquias sanctorum se velle comparare indicasset, quidam clericus ad eum veniens, perduxit eum in silentio noctis ubi caput Sancti Abundi martyris in quadam ecclesia altari inclusum servabatur, cuius passionem ei ostendens, et caput præsentans, sacramento firmitatem fecit super reliquias, quas episcopus secum attulerat, ejusdem Abundi caput esse cujus passio præsentialiter fuit perlecta. Cum autem sacramentum peractum audisset episcopus, placitam mercedem clerico donavit, caputque sancti Abundi accipiens, ad Augustam secum reportavit, ibique ad consolationem multorum gloriose inclusit. Monasterium vero Sancti Galli ubi ille scientias litterarum fuerat perdoctus assidue visitavit, ibique Deo militantibus cœnobitis convivium fecit, et inde ad cellam sancti Meginardi perrexit, ad videndum servum Dei sanctum Eberhardum, ejusque necessitatibus sibi subjectis monachis subveniendum in quibuscunque potuit eorum cognoscere voluntatem. Ultima vero vice, Eberhardo vivente, cum inde recedere debuisset, expleta multimodæ amabilitatis locutione, acceptoque cum orationibus in ecclesia permissis, ad vehiculum suæ reportationis egressus est; cumque paratus esset ad pergendum, et eo die sanctum Eberhardum amplius videre non putaret, subito post eum quasi festinando veniebat, et oscula charitatis iterans, cum flebilibus oculis aiebat: « Ex hac hora ultra me non videbis, donec exempti corporibus in præsentia Dei nos videre merebimur. » Cujus verbis respondens episcopus dixit: « Dulcissime Pater, nunc scis me certe cito de hoc sæculo esse migraturum? » Cui ille respondit: « Finis adhuc vitæ tuæ tibi non imminet, verba autem quæ tibi nunc dixi vera esse non dubites. »

A His verbis expletis episcopus remeavit, et antequam iterum eandem cellam revisitaret, Eberhardus feliciter migravit a sæculo.

XV. Regionem quoque Burgundiorum tempore alio adiit, et ad Agaunensium locum ubi sanctus Mauritius cum suis sequacibus propter nomen Domini martyrium sumpsit, magnæ humilitatis studio visitavit. Qui antea a rege Burgundionum promissionem accepit, ut unum de sanctis martyribus ex ejus datione et adjutorio inde ad Augustam referre mereretur. Et cum illuc die Sabbati perveniret, monasterium noviter a Sarracenis exustum invenit, et nullum de habitatoribus ibi conspexit, nisi unum ædis ædilem [al. senilem] combustum monasterium custodientem. Cumque ille sacram noctem in Dei laudibus ibi permaneret, et mane cum radius solis primum latitudini terræ lucem diffunderet missam de Sancta Trinitate celebravit; qua expleta, cum alteram statim venerationi diei Dominici congruentem celebrare cœpisset, duodecim clerici cum multitudine populi advenientes ministerii sui celebrationem audientes persisterunt. Quo peracto, sanctus episcopus eosdem fratres salutavit, et muneribus honoravit, et ob quam rem illuc deveniret notum fecit. Qui hilaritatis ejus dulcedinem et sanctitatis religionem persentientes, ne delectabili desiderio privatus abiret, aperta collocationis sanctorum spelunca in scopulo exciso, plurima parte sanctorum reliquiarum donatum lætificaverunt. Cum vero optabili licentia clericorum et amantissima dimissione populi inde rediret, Constantiam civitatem causa orationis visitavit, et inde ad Augiam insulam venit, et ab Aleuvico abbate charitative susceptus et omnimodis commodis bene procuratus est. Cumque amabili colloquio inter se sermocinarentur, omnia quæ ei in itinere acciderunt nota fecit. Benevolentia autem abbatis, cum audiret eum pro amore sanctorum exsequiarum exire, desiderio ejus satisfaciens, non modicam partem de corpore sancti Mauricii et de aliorum multorum sanctorum reliquiis ei donans, lætum abire permisit. Augustæ vero civitati cum appropinquaret, præmissis nuntiis demandavit ut ad optivum [pro exoptatum] donum sanctorum reliquiarum, quod secum attulerat, honorifice clerici cum populo, et cum crucibus et incenso pigmentorum aquaque benedicta occurrerent, et suscipiendo gloriose cum laudibus et melodiis congruis perducerent honorifice cum illo in ecclesiam in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ consecratam. Illuc cum perductum esset, ab episcopo caute collocatum est in arcam auro et argento coopertam, ad laudem Dei omnipotentis, et in auxilium populi advenientis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

D XVI. Talibus et his similibus studiis semper in Dei voluntate serviens, decertavit qualiter episcopatum, quem ad regendum suscepit, omnigenis honoribus sublimare potuisset, et servitium Dei et sanctæ Mariæ Dei genitricis amplificare indefessus

laborabat, et ideo ubique gratia Dei præventus, sicut in Psalmis scriptum invenitur: *Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos* (Psal. cXLIV); et secundum Apostolum dicentem: *Scimus quomodo diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, etc. (Rom. viii). Multiplicibus enim Dei magnificentis honoratus, et firma fide confortatus, desideria voluntatis suæ percipiens, multis in suis necessitatibus profuit, et possibilitatis suæ potentiam quantum potuit humiliter celavit, quia multi qui caduco morbo vexabantur, sanctitatis ejus benedictione percepta, sospitati restituebantur, si pro qua re benedictionem expetivere, non indicavere; qui autem necessitatis eorum afflictionem manifeste nuntiaverunt, benedictione subtracta, causa humilitatis abire permisit, dicens: « Ego non sum dignus de hac infirmitate vos posse liberare. »

Sanctificatum vero oleum in die cœnæ Domini ab eo tam salubre effectum est, ut multi in infirmitate positi, ab eo uncti celeriter sanitati restituerentur; et multi caliginem oculorum habentes, et præsentis luminis se in hoc sæculo munere carentes putavere, a tactu hujus olei serenitate oculorum iterum uti meruerunt. Hæc vero, nemine dicente, comperiebam, sed propriis oculis in quamplurimis peracta conspiciebam. De ipsius autem episcopi recuperatione non oportet reticere quia, cum quodam tempore de monasterio Sancti Galli redire ad Augustam civitatem decrevisset, Campidonam veniens, tam gravi infirmitate detentus est ut ex se sine adjutorio aliorum ambulare non potuisset, et cibum ad recreationem corporis sumere vires non sufficerent. Missis nuntiis celeriter ad Augustam civitatem, oleum ab eo consecratum sibi inde reportare præcepit, cumque in vigilia Pentecosten nuntiis revertentibus hora diei nona, cum adhuc congregatio monachorum solemni officio missæ interfuisset, et ipse intra cubiculum sacrum mysterium auditum habuisset, oleum ei repræsentaretur, peracto sacro mysterio, monachi ad eum introducti sunt præsentibus clericis qui cum eo illuc devenerunt, et cantatis pro ejus infirmitate septem psalmis letaniaque devote expleta, quemdam sanctum monachum Hiltine nominatum, ad claustrum revertentes fratres ad ungendum cum oleo sancto cum suis duobus presbyteris dimiserunt. Uctione vero peracta, secundum doctrinam Jacobi apostoli: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyterum Ecclesie*, etc. (Jacob. v), dixit episcopus præposito: « Istis unctoribus meis cum cæteris meis comitibus, in mea vice servitium congruenter exhibete, cum his bonis quæ nobis hodie concessit Deus. » Cum vero ad mensam prendendum consedissent, et adhuc prandium peractum non fuisset, nuntius de episcopo venit, dicens: « Læto animo estote et recreamini cum gaudio, quia dominus noster episcopus, quamvis hebdomada præterita vel buccellam panis ad refectionem accipere

A non potuisset, nunc, Deo donante, se reficit, et reducta sanitate est melioratus. » Qui, audito delectabili nuntio, omnes simul Deum laudantes et Deo gratias dicentes, hilares effecti sunt. Vespertina autem hora adveniente, et signo vespertinali in primis sonante, statim surrexit, et ad ecclesiam ambulavit, et ibi in Dei laudibus infatigatus permansit, donec Vespertinalis laus a fratribus secundum cursum monachorum prolixè perficiebatur, et postea, de die in diem confortatus, ex integro pristinae sanitati cito restitutus est. O quam magna multitudo dulcedinis Dei, qui illi hoc tanta velocitate ad remedium concessit, quod ille aliis ad medicinam et ad indulgentiam peccatorum præparavit, ut cum ejus fide perfecta cæteris plurimis fides confirmaretur!

B XVII. Tradere huic quoque me aliam rationem in hoc loco oportet, quam Herewigo capellano ejus dicente comperi. Quadam die cum pro aliqua utilitatis causa super fluvium Vindicem [*al.*, Vindomen; *al.*, Vindonem, *vulgo* Wertem] nominatum caballicare debuisset, et ipse ab illuvie elevatus fuisset, et comites episcopi universi vadum rectitudinis devitarent, et alia vada aptiora quærerent, et idem ipse prænominatus Herewigus solus (50) cum eo remaneret, ipse vadum quod alii omiserunt sine trepidatione transcendit, siccis de sago factis indutus propter frigus, quia hiems erat. Præfatus vero Herewigus, flumine transgresso, ex cingulo deorsum, quamvis super altiorem caballum sederet quam episcopus, udus effectus est, et prospiciens in vestimenta episcopi si aqua infunderentur, sed nec in siccis quidem unum pilum humidum conspexit, et ad episcopum dixit: « Ego uditate perfusus sum, et tuæ celsitudini pilus in siccis non est madefactus: » Cui dixit episcopus: « Hæc quæ vidisti, me vivente nemini dicere præsumas. Alio vero tempore cum ad colloquium Ottonis imperatoris ad Ratisbonam civitatem navigando per Danubium venire decrevisset, quodam die, nautis incaute ante se conspicientibus, navis cuidam ligno importune conjuncta, aquis repleta immersionem omnibus minabatur. Perturbati vero omnes et timore perculsi, ad littus magno studio navem perducere festinarunt. Navi vero aridæ adducta, quæ intra erant ad littus portaverunt, illius vero episcopi posteriori rostro navis sedentis obliti sunt. Unus vero clericorum Mesi nominatus, magno stupore attonitus, dixit: « Heu nobis miseris! quia seniori nostro in isto periculo adjutores non fuimus, » et his dictis currens per profunditatem aquæ quæ in navi fuerat congregata, assumptis brachiis episcopi super humeros ejus, evexit eum extra navem, omnibus itaque expositis et illo novissime egresso, navis in posteriori parte profunditati demersa est. Quid mirum si navis onusta eo insedente mergi non potuit, sed eo jubente super aquam stetit qui beato Petro apostolo undas maris ad superambulandum propria voluntate firmavit? Sic non ex sua conditione, sed ex meritis in ea sedentis navis interim super aquas natare

(50) Transmittit flumen inundans nil madefactus.

cogebatur donec cunctis stipendiis et oneribus relevaretur, postea vero immersa nuntiabatur.

XVIII Romam visitare itaque cum quodam tempore æstuanti animo desideraret, et ad fluvium nomine Tarcum (31) perveniret, tam periculosum ex inundatione aquarum factum invenit, ut nullus ex utraque parte advenientium eo die vel alio se posse venire super eum speraret: sanctus episcopus in Deum confidens, paratura missatica se indui festinavit, et in littore fluminis cum suis comitibus missam devote celebravit, et post missam præfatum fluvium tanta commoditate transivit, ut nulli ejus comitum aliquid adversitatem eveniret, sed omnes salvi et incolumes Deum laudantes gaudente ibant per viam.

XIX. Multimodis Christi servitiis cum ferventissime insisteret, et undique amplificare studuisset, Deo donante, excogitavit, propter cujusdam sanctimonialis religionem Emoza nominatæ, ad ecclesiam Sancti Stephani protomartyris sanctimonialium congregationem componere, et regulæ sanctitatis subdere, et sancto velamine Christo Deo desponsatas conjungere. Quod cum factum fuisset, quædam mulier cum consensu connubii mariti despiciens, eidem congregationi ob futuræ beatitudinis mercedem obedientiam professa se admiscuit, litterarum vero scientia ad perfectionem docta non manebat, ad exteriora autem necessitatis opera strenuitatem magnam habebat, et ideo aliæ sanctimoniales eam cellerariam facere voluerunt. Qua renuente, episcopo nuntiatum est, et supplicatum est ut cum sua potestate ministerium cellarii commendaretur. Episcopus vero, supplicationi assensum præbens, præfatum sanctimonialiam cellerariam esse præcepit; illa autem præcepto episcopi non obedivit, sed in pristina refragatione conata est persistere. Sequenti vero nocte in somnis audivit vocem dicentem sibi: « Quia non obedisti præcepto episcopi, ideo usu ambulandi privaris tandiu donec ab eo solveris. » Experfecta autem dissolutam membris ita se esse persensit, ut nullum ambulandi effectum habere potuisset. Hac infirmitate ligata, laboriose expectabat adventum episcopi. Interim vero appropinquabat tempus synodalis colloquii, et episcopus ad Augustam revertebatur; hoc cum infirma sanctimonialis audiret, rogavit se portari in ecclesiam Sanctæ Mariæ et obtutibus ejus repræsentari, cumque ad ejus præsentiam veniret, ejus misericordiam deprecari cepit, ut ab affligentibus alligationibus infirmitatis ab eo absolvi mereretur. Audita ejus deprecatione, episcopus de inobedientia eam increpavit, et munere benedictionis simul et indulgentiæ donatam dimisit. Cumque ab ea reverteretur episcopus, statim sanitati restituta currendo præcessit episcopum, antequam ille perambularet ecclesiam, et, ante celsitudinis ejus præsentiam prostrata, Deum pro reddita sanitate laudando, promisit de inobedientia ultra sese fore emendaturam, et ad proprias mansiunculas læta rediit.

(31) Tarus Plinio, fluvius Italis Cispadanæ.

(32) Zoam pro vita, vitum pro animo usurpavit.

XX, Hymnizans sanctus Dominum episcopus, habili tempore postea ecclesiam in cœmeterio Sanctæ Mariæ in modum crucis ædificare cœpit, et, ædificatione peracta altaribusque quinque in ea compositis, in honore sancti Joannis Baptistæ dedicavit, et dolium baptizandi de petra excisum in ea constitui fecit, et, dote legitimatam, presbytero ad procurandum in divinis officiis commendavit, et præcepit ut matricularii in omni hebdomada die Sabbati, et in aliis solemnibus festivitibus, cum Evangelio et crucibus et cercis, cum Dei laudibus reverenter visitarent, et in Paschali hebdomada, quam dicunt infra Albas, quia tunc consuetudo est tres cantare psalmos ad Vesperam, remanentes duos illuc decambulando cum antiphona et tono formosa modulatione perpsallere, et ipse persæpe ibi salutares hostias Deo immolare consuevit.

XXI. Zoam (32) in ultimis temporibus suam salvare cupiendo, animo decrevit, quamvis vires corporis de die in diem decrescere sentiret, ut limina apostolorum Petri et Pauli devota intentione laborasset visitare. Cumque aliquantulum itineris peregisset in carpento, et ad difficilioreas vias perveniret, non potuit iter ultra peragere, antequam in lecto collocatus equis superpositus pergere cœpit: sicque pergendo, quamvis comitibus ejus ubique periculosum videretur, Deo juvante, et sancto Petro apostolo, sine periculo Romam pervenit, votorumque ibi antea dispositorum et promissionibus devotissime expletis, et gratissimorum emolumentorum et indulgentiarum donis acceptis, permissosque (33) salubri a sancto Petro et vicario ejus pontifice, cæterisque Deo ibi sancto Petro militantibus, honorabiliter accepto, felicem reditum iniit, et Ravennam visitare disposuit. Illucque cum appropinquaret, imperatorem gloriosum Ottonem cum imperatrice Adalhaida ibi manere comperit, et ante se misso nuntio adventum ejus illi indicavit, et ille statim nuntium sequendo ad ostium cubiculi imperatoris pervenit. Imperator vero, cum eum in tanta vicinitate manere agnovisset, uno pede calceato et alio adhuc incalceato, causa humilitatis et flagrantia divini amoris, eum ad suscipiendum amabiliter festinavit. Cumque in cubiculo accersita imperatrice suavi colloquio fruerentur, et alternis locutionibus diversarum rerum proventus terminarent, vir sanctus imperatorem cum auxilio imperatricis flagitare cœpit ut filio sororis suæ Adalberoni procuracionem sui episcopatus, regimenque super familiam et omnia negotia sæcularia ad eum pertinentia, fideliter firmiterque commendaret, et ut a celsitudine ejus imperialis potentiæ promissum consolationis accipere mereretur, ut post ejus discessum cathedram episcopalis potestatis ei donaret, ut sibi majoris otii ad studium orationis et ecclesiastici regiminis et Christianitatis stabilitatem facultas concederetur. Cujus petitioni gloriosus et benevolus imperator assensum præbens sæcularium

(33) Permissum. Urtaub.

negotiorum commercia Adalberoni commendavit, et episcopalis honorem cathedræ post vitam episcopi, si Deus vellet, ei donare promisit, et insuper multis libris auri episcopum donatum amabiliter abire permisit, et ejus mansiones cum alio servitio necessario, cum suis fidelibus usque ad finem illius provinciæ caute disposuit.

XXII. Episcopus autem et præfatus Adalbero, cum lætabundi reverterentur ad civitatem, honorifice sicut decuit suscepti sunt, et omnes qui ibi inventi sunt, comperta eorum prospera reversione et honorificatione ab imperatore eis facta, valde lætificati sunt. Tunc vero præfatus Adalbero, congregatis militibus episcopi, desideravit ut ei sacramenta fidelitatis jurarent, quod et fecerunt in præsentia episcopi; similiter et familia per totum episcopatum fecit. Episcopus autem indumento more monachorum formato induebatur, quorum antea regulam multimodis virtutibus sequi consueverat. Cumque hæc ita agerentur, propter quorundam clericorum æmulationem, qui se æstimabant post obitum sancti episcopi, imperiali celsitudine concedente, episcopatum posse acquirere, ferulam episcopalem publice portare præsumpsit, ut eis tota spes acquirendi episcopatus adimeretur.

XXIII. Postea vero revertentibus de Italia imperatoribus, patre scilicet et ipsius prole, ad Franciam, facta est synodus in loco qui dicitur Ingilunheim (54), ad quam archiepiscopi cum cæteris suis suffraganeis sanctum Udalricum cum suis legatis honorificè invitaverunt. Adalberonemque ejus nepotem cum eo venire decreverunt. Illuc vero cum pervenirent, et antistites ibidem congregati Adalberonem baculum episcopalem publice portare cognovissent, irati sunt contra eum, et dicebant ut, contra canonicæ rectitudinis regulam, in hæresim lapsus fuisset, et quod pontificalis honorem sublimitatis vivente episcopo sibi plus justo vindicaret, et ideo ultra eum episcopum ordinari non deceret. Quibus ille auditis, prima die synodale colloquium intrare devitavit, et in alia domo cum cæteris clericis episcopi remanebat. Antistes autem cum paucis suis capellanis synodum intravit. Cumque inter se pontifices colloquia habere cœpissent, uniuscujusque rationem per latinitatis locutionem voluerunt terminari; cumque causa sancti Udalrici fuisset ventilanda, et ille, pro infirmitate (55), tam sonora voce ut tota synodus audire potuisset, rationem proferre non posset, advocabatur unus suus clericus nomine Gerbardus, qui extra synodum cum Adalberone remanebat, ut pro eo desiderii sui rationem per latinitatis locutionem manifestaret. Cumque vix, pro densitate multitudinis, in præsentia imperatorum et episcoporum præsens stetisset, interrogabatur quid desideraret dominus suus. Quibus interrogationibus multiplicatis, dixit: « Non debeo interrogationibus vestris respondere pro domino meo, nisi illo præ-

cipiente. » Cui dixit episcopus: « Frater, bene tibi notum est desiderium meum, enarra hoc, et obsecra ut eorum consiliis et permissionibus, Deo juvante, expletum fiat. » Tunc præfatus clericus Gerhardus in præsentia omnium dixit: « Excellentissimi imperatores, et religiosissimi antistites, desiderium domini mei est relinquere sæculum, et secundum regulam sancti Benedicti sanctam inire vitam, et in contemplativa vita diem expectare obitus sui. In indumento pro certo habitus exterioris, potestis cognoscere voluntatem animi interioris. » Istis et aliis rationibus in voluntate domini sui in finem deductis, terra tenus cecidit ante pedes imperatorum et antistitum, obsecrans ut petitionem domini sui secundum Dei voluntatem implere non dedignarentur. Qui simul respondendi inducias usque in crastinum diem postulaverunt, et postea inter se æstimaverunt qualiter causa Adalberonis terminaretur. Quidam vero episcoporum adjutores Adalberonis fuerunt, ne prorsus a spe episcopalis ordinationis, post vitam avunculi sui excluderetur. Hæc cum inter se sermocinarentur, ultima in unum ratione coadunati, omnes simul firma-verunt [quod], nisi Adalbero sesacramento excusaret quod non sciret hæresim manere quia episcopalem potentiam cum baculo arripuit, nullo modo ulterius legaliter episcopus fieri potuisset. Altera vero die cum episcopo etiam Adalbero synodali interfuit colloquio, et cum ei prædictum crimen imputaretur. multis objectionibus diversorum colloquiorum cum suis adjutoribus a prædicto crimine se defendere stultit. Hoc cum ei adunatio omnium episcoporum non consentiret, secundum prædictam destinationem episcoporum sacramentum perfecit per nomen Patris, et Filii, et Spiritus sancti super quatuor Evangelia. Tunc iterum episcopus Udalricus petitionis suæ responsa, quæ pridie procrastinata fuerunt, per prædictum suum clericum expetivit, quia desideravit ut prædictus suus nepos episcopus ordinaretur, et ille, secundum regulam sancti Benedicti, in monasterio eorum consensu deservire mereretur. Episcopi autem, quamvis eis ex toto non placeret, aperte ei in synodo contradicere noluere petitionem suam; sed sapientissimi ex ipsis, cum consilio aliorum, extra synodum eum ambulare cum illis postulaverunt, ibique cum eo et cum suis clericis sapientissimis secretam locutionem habuere, dicentes: « Reverende Pater, cui nota est omnium ecclesiasticorum librorum normula, qui semper callem rectitudinis ambulasti non deviando, non decet ut nunc, istam viam quam semper tenuisti omittens, seminarium ex te sumat talis error, ut alius in loco tuo, te vivente, ordinetur; quia, si ex te talis consuetudo incipit perpetrari, in posterum multis reverendis et bonis episcopis, ab eorum nepotibus et clericis talia desiderantibus, multa concresecunt adversa. Melius tibi est ut in eo ministerio, in quo cœpisti, Deo servire permanes, quam, tuam voluntatem sequens, aliis

(54) Synodus Ingilunheimensis in causa Adalberonis, an. 972.

(55) Agebat annum octuagesimum secundum.

plurimis scandalum facias; quia ex te canonici et monachi et sanctimoniales et cæteri Christiani ad rectitudinis statum debent constringi, qui ex semetipsis per climata cadere festinant. Qui autem incaute ambulando ceciderunt, ex te, Deo juvante, erigi posse sperandi sunt. De nepote autem tuo Adalberone tuæ voluntati satisfaciendo, in commune firmamus ut nullus alius a nobis post tuum discessum, ad illum locum in quo tu pastor existis, eo vivente ordinetur nisi ipse. His consiliis consentiens sanctus episcopus Udalricus, cum eis in synodum regrediebatur, et tunc cum consensu aliorum antistitum, fecit ab imperatore Adalberoni commendari in eorum præsentia, procuracionem sui habere, et sub ipso totius episcopatus causam dispositionem in omnibus adimplere. Taliter vero istis terminatis, finita synodo, episcopus et Adalbero cum suis Augustam revertebantur (56).

XXIV. Prædicta vero synodus in autumnali tempore peracta est; et in antea Paschali tempore adveniente, sancta hebdomada finita, episcopus et Adalbero, amabiliter vocante Rinuvino [Richuvino] comite, Dietpaldi fratris episcopi filio, ad castellum Dilinga nominatum venerunt, ut ibi aliquot dies charitative cum eo et cum femina ejus Hiltegart nominata manerent. Paucis itaque diebus transactis, Adalbero ibi cum phlebotemo sibi phlebotemando sanguinem minui fecit, et postea cum episcopo ad cœnam conседit, et de cœna surgens in lectum se ad requiescendum deposuit. Cumque unusquisque ad suas divertisset mansiones, eadem nocte subitanea morte Adalbero defunctus est, an. 973. Herewingus ejus presbyter, cum ad nuntiandum hoc episcopo cubiculum ejus intraret, episcopus sermonem ejus præveniens, dixit illi: « Ecce Adalbero defunctus est »: Cui ille respondit: « Ideo ego huc intravi ut tibi hoc nuntialem, nullus alius me præibat ad te, et quomodo hoc scire potuisti? Cui ille respondit; « Vade, et suscita Riuvinum et omnes qui nobiscum sunt, ut cito præparent vehiculum ut corpus ejus Augustam civitatem ducamus. » Episcopus autem missis ad Augustam legatis, præcepit ut in ecclesia Sanctæ Afræ sepulcrum ejus juxta ipsius sepulcrum præpararetur, quod et sic factum est. Ille autem cum his qui cum ipso erant, imposuit corpus carpento, et antepositis equis Augustam vexit cum frequentia populi. Matricularii autem cum crucibus et aqua benedicta et cereis et incenso, et cum magna multitudine familiæ cæterique populi appropinquanti occurrerunt, et honorifice suscipientes, cum congruis orationibus et modulationibus perduxerunt ad locum sepulcri, et ibi, expletis vigiliis et salutaribus pro ejus anima Deo oblatiis hostiis, episcopo animam omnipotenti Deo commendante, corpus devotissime sepelierunt. Commendatione autem corporis peracta, et episcopo cum tristitia redeunte, universi fletu et lamentatione et magna (56) Miraculum quoddam in altero exemplo hic visum omittere.

mœstitia in suas reversi sunt mansiones, pro eo quod ex nobili genere ortum, et formosum, et grammaticæ artis bene doctum, et in Dei servitio studiosum, et in bonis operibus strenuum, et in eloquentia dulcisona cautum, in donando largum, in adversis aliorum tristem, multarum virtutum opulentia cumulatum, in adjutorio miserorum festinum, multimoda benevolentia ornatum virum, tam cito depositum omiserunt.

XXV. Religiosus autem antistes, misso legato nuntiavit imperatori obitum prædicti nepotis sui, et abbatiam Utenbura nominatam, quæ ipsi a sua imperiali potentia concessa erat, postulavit sibi donari, non causa avaritiæ, sed ea intentione ut cœnobitis ibidem Deo servientibus deliberationem quam ille eis antea conscriptam et sigillatam ab eodem imperatore donari impetravit, restituere potuisset. Imperator autem per eundem nuntium abbatiam concessit, et consolationem magnam et multimodam salutem remandavit. Nuntius autem cum reverteretur, invenit episcopum in loco qui dicitur Staphense, et hæc prædicta narravit. Paucis vero diebus postea revolutis, adhuc ipsi in eodem loco manenti per nuntium quemdam, orationis suffragia pro anima imperatoris poscentem, obitus ejus illi annuntiabatur. Inde vero cum ad Augustam rediret, venerunt nepotes sui, Riuvinus comes filius fratris sui Dietpaldi, et Hupaldus comes filius fratris sui Manegoldi, et rogaverunt illum ut pergeret ad oppidum quod nominatur Witeselinga, et illis monstraret ecclesiam ibi sitam, ubi corpora suorum parentum terræ commendata fuerant, (de qua ipse sæpe eos antea præmonuit ut eam meliorarent, et eadem corpora in illum concluderent, ne ultra a pluviis domatum infunderentur), ordinare, et quantæ magnitudinis eam facere debuissent. Sanctus vero episcopus, quamvis certissime sciret in proximo manere sequestrationem corporis et animæ suæ, tamen pro divino amore et pro eorum amabilitate, illuc perrexit, et provida ordinatione eandem ecclesiam super prælata corpora amplificari perducit, ibique cum nepotibus suis aliquot diebus moratus est, et inde ad castellum Sunnemotinga [al. Sunnenotinga) nominatum, propter petitionem Manegoldi fratris prædicti Adalberonis, pervenit. Cumque in itinere antequam illuc pervenirent, in campo propter herbam, juxta villam quæ dicitur Gerilehona, castrametati fuissent, cum sol occasui radios suæ lucis inserere cœpisset, venit quidam homo qui dixit Chunradum episcopum certissime defunctum fuisse; et nominavit diem obitus sui, et diem collocationis corporis ejus in sepulcrum. Hac fama audita, clerici et alii comites ejus stupefacti effecti sunt, et statim æstimaverunt nuntium Augustam mittere, ut pro ejus anima solitæ orationes explerentur. Quibus sanctus episcopus blando sermone inquit, certissime rei veritatem sciens: « Desistite adhuc persequi, quod quoniam infra iterum repetitur

tium mittere, mane diluculo comperietis qualiter A circaepiscopum maneat. » Crastina vero die diluculo quidam de Constantia venit, et de obitu episcopi veraciter contradixit, et ejus possibilitatem, secundum suam consuetudinem, esse nuntiavit Sanctus autem episcopus Udalricus cœptum iter peregit, et ibi, quasi ad convivium vocatus, post expletionem salutaris hostiæ quam quotidie per se, quamvis viribus corporis valde esset destitutus, Deo persolvere satagebat, cum convivantibus quotidie ad mensam sedebat, et nullum corpori cibum exhibuit, nisi micas panis aquæ infusas in os misit, quas etiam sæpissime aquis exspoliatas de ore rejecit, haustibus vero aquæ interdum corpus, cum adhuc ad mensam sederet, reficiebat. Consummatisque ibi rebus pro quibus illuc vocatus est, abire cœpit; altera die ad locum qui dicitur Utiuntiga (57) pervenit, et ibi ad se convocatis monachis de monasterio Uttenbura nominato, autumare cum eis et cum suis fidelibus provide cœpit quomodo deliberationem, quem eis antea sicut prædixi ab imperatore impetraverat, restituere potuisset, et dixit eis: « Eligite ex vobis unum ad abbatem, qui in Dei servitio utilis, et vestris necessitatibus possit cautus inveniri. Si illum eligitis qui mihi ad hoc placet, commendabo illi abbatiam usque in præsentiam domini mei imperatoris; sin autem alium nisi mihi placentem eligitis, non illi commendabo. » Qui respondentes dixerunt: « Nominet nobis sanctitas tua hunc qui tuæ dominationi placitus sit ad electionem nostræ unitatis. » Tunc dixit eis: « Rudungum (58) fratrem vestrum ad hoc nominabo ministerium. » Quibus auditis, fratres inducias postulaverunt, donec omnes simul loquerentur si hæc electio cum omnium fratrum consensu fieri potuisset. Cumque in loco destinato collecti fratres colloquia inter se habere cœpissent de præfata electione, quibusdam fratribus placuit, quibusdam displicuit, sed tamen cum consilio amicorum roborati, episcopi voluntati parentes, in unum coadunati Rudungum ad abbatem elegerunt, et, cum eo ad episcopum regredientes, unitatis eorum electionem ei nuntiaverunt. His auditis, episcopus assumpto baculo commendavit abbatiam præfato Rudungo usque in præsentiam imperatoris, qui tunc in imperio patri suo æquivoco successerat, et illum commendavit suis nepotibus et aliis suis fidelibus, ut eum celsitudini imperatoris præsentarent, et, illis cum fide ei juvantibus, ab eo hæc confirmarentur. His ita expletis, propriam sui episcopatus revisitavit sedem.

XXVI. Mœnia autem Augustæ civitatis introgressus, magna tristitia septus est pro morte Adalberonis suinepotis, et pro obitu imperatoris, cui semper fidem in omnibus servavit, cujus etiam amor pectori ejus firmiter conglutinatus est. Pro requie vero animarum amborum multas eleemosynas largitus est pauperibus, et multas orationes et preces ad Dominum quotidie effudit, ut eis misereri digna-

(57) *Al.*, Ottinga.

retur. Missarum vero officia quotidie celebrare non desistebat, quoadusque vires corporis subtrahebantur ut nullo modo ultra per se stare potuisset. Ad mensam vero sedebat, et sedentibus cum eo convivium faciebat, et ille quasi jejunnus absistebat, et postea, in ecclesia vel in cubiculo suo, dulci cantatione psalmodum, vel auditione sacrarum lectionum recreatus est. Vires vero corporis cum ei ita defecissent ut per se missam cantare non potuisset, quotidie in ecclesiam introductus devotissime eam audire, et interim orationibus intentis insistere non desistebat. Pro certo post missam expletam cum cubiculum intraret, repausationi lectuli se non commendavit ante hor. m Vespertinam, sed super sedile suum calceatus sedit, et interdum se super pulvillum in dexteram partem reclinavit, interdum ad sinistram, et interdum sedens ad dorsum super posteriora sedilis in quo sedebat reclinavit. Et post expletionem cursus et totius psalterii, legente Gerardo præposito [*forte* ecclesiæ cathedralis] sacrarum lectiones librorum audivit et interdum cum eo inde dulci eloquio fruebatur. Cuidam vero [*sic*] eloquio inter ipsos finito, præfatus clericus interrogavit eum, dicens: « Habes spem pro ista infirmitate, Domine, obitum tuum tibi imminere? » Cui ille quasi eum increpando respondit: « Quare sic dixisti? non spero, sed certissime cognosco diem obitus mei non post multos dies mihi evenire. » De qua re presbyter contristatus indulgentiam postulavit, et dixit illi: « Domine, quem episcoporum præcipis vocare ad commendationem corporis tui? » Cui ille respondit: « Eo tempore quando anima mea derelictura est hoc corpus, non potestis ullum eorum huc advocare: quia comprovincialis meus Chunradus episcopus tanta infirmitate detentus est ut huc venire non possit, episcopi vero Bauvariorum ad regale colloquium ad Franciam sunt congregati. » At ille inquit: « Domine, quid tunc facere debemus? » Cui sanctus episcopus dixit: « Nostis corpus hominis terræ commendare? » At ille ait: « Si talis persona esset super quam commendatio nostra fieri debuisset, timorem inde non haberemus. » Cui episcopus dixit: « Facite de hac re, cum tempus advenerit, sicut optime potestis, Dominus commendatorem corporis mei providebit. » Et his dictis præfatus presbyter iterum lectionis usum assumpsit, et in ea, sicut solitus erat, usque dum sonante signo Vespertinalis laudis hora annuntiabatur. Lectiones vero fuerunt Vitæ Patrum sanctorum, et liber sancti Gregorii quem Dialogorum vocant; cujus ultimus liber disputat multum de his qui de corpore rapti in spiritu multa viderunt, et iterum ad corpus redierunt. Taliter vero conversando formosissime exspectabat diem obitus sui, et interdum in spiritu plurima videbat, de quibus pauca his qui cum eo erant narravit. Interea vero Werinhario abbati de monasterio Vulta [*Fulda*] nominato, causa visitationis ad eum venient, inter alia dixit: « Tu post me hic deberes episcopus fieri,

(58) *Al.*, Ruodungum.

omnes te elegerunt nisi duo, hi vero duo si aliis concordarent, electio tua sine dubio perfecta fuisset. Et his dictis manus Attelini tunc vicedomini (59), et manus Hiltini camerarii comprehendens, suæ fidelitati commendavit, et cum claritate eum abire permisit.

XXVI. Altera vero vice, quadam die quasi de gravi somno expergefactus, ei assidentibus et hæc audientibus, ait : « Heu ! heu ! quod illum nepotem meum Adalberonem unquam vidi, quia pro eo quod ei secundum desiderium suum consentiebam, nolunt me impunitum in suum recipere consortium ! » Et his dictis statim tacuit. Virtus vero corporis de die in diem decrescens, in tantum deficiebat ut ecclesiam intrare nisi a duobus sustentatus non potuisset. Cum vero in die natali sanctorum Marci et Marcelliani, quod est xiv Kal. Julii, ecclesiam introduceretur ut missam audiret, peracta missa, ad sanctam crucem tapetium sibi deponi præcepit, et se super illo prosternebat. Ibi vero cum quasi dimidiam horam jacuisset, surrexit, et camerarium Liutpaldum presbyterum ad se venire fecit, et cunctas suas res quas ille in ministerio habebat in præsentiam sui portare præcepit, et ponere ante altare, nisi unam parataram domus et mensarum, et unum coopertorium mardrinum ad servitium sui successoris dimisit. Cum vero ante eum posita fuissent, et ille ea conspexisset, dixit : « Quid mihi hæc omnia nunc debuerunt ? » Quamvis vero illi plurima viderentur, numerus eorum major non fuit nisi pauca camisalia, et septem vel octo mensalia, et duo sarcilia, et x solidi argenti, quos in manum Gerhardi præpositi commendavit statim ad erogandum pauperibus. Cætera vero omnia disposuit dividi inter clericos ejusdem loci. De vestimentis suis misit Antonio (63) venerando viro, quem ille antea ad Utenburam in Dei nomine inclusit. Cuidam etiam Ruozoni, mobilitate membrorum carenti, nisi de brachiis sursum, cui domicilium in cœmeterio Campidonensis monasterii more lectuli a terra sublevatum ædificatum erat, ut ea quæ ab eo digesta fuerant terra tenus cadendo a domicilio separarentur, vestimenta transmisit ; quia antea, cum episcopus in eodem monasterio moraretur, prædictum pauperem per se ipsum sæpe visitavit, et ejus locutionis dulcedinem libenter audivit, quia idem ipse prædictus pauper clauso ostiolo semper in Dei laudibus et orationibus die ac nocte morabatur. O quæ lingua virum tantæ benignitatis enarrare potest, qui, in ultimis positus, tanto spatio interposito, Christum vestire non omisit ! pro eo certe quia ei semper aderat qui ab eo sua membra vestiri volebat. His vero prædictis dispensatis, præcepit vicedomino cæterisque quibus voluit suis fidelibus ac ministris, ut in cunctis locis ad suum servitium pertinentibus, cuncta quæ in eis inventa fuissent,

(59) Vincentius Borg. de eccl. Florent. observavit vicedominos ante an. 1000 fere ex clero fuisse, eam dignitatem post ad laicos transiisse. Onuph. de vocibus ecclesiasticis obscuris, ait etiam majores domus appellatos. Verum Distinct. 89, capitul. *Voluntus* Gregor. vicedominum a majore domo distin-

A in tres partes dividerentur, et tertia pars presbyteris pauperibusque provida dispensatione statim eo vivente donarentur ; quod et factum est. Pro certo quamvis corpus gravi infirmitate detentum fuisset, sensus et animus et voluntas occupari non potuerunt, nisi [pro ut non] piis insisterent intentionibus.

XXVII. Die itaque sancto nativitatis sancti Joannis Baptistæ hora diei prima, quasi repente de somno beatus Udalricus suscitatus, dixit camerariis suis : « Induite me vestimenta mea et calceamenta. » Qui hæsitantes propter magnam ejus infirmitatem, si hæc in extasi mentis vel incapacitate sensus eis præciperet, implendo tamen præceptum ejus, induerunt eum vestimenta ejus et calceos. Statim autem paratura se missatica indui præcepit ; cumque paratus fuisset, perambulavit matricem ecclesiam, et ad ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, quam ipse antea ædificaverat et in honore ejus consecraverat, pervenit, ibique missam (61), quam anniversariis solemnitatibus mane diluculo consueverat cantare, potenter et caute explevit ; illaque finita, statim publicam missam iniit, et devotissime Deo juvante peregit. Ambas missas cum, stando sine adjutorio aliorum, cum benedictionibus decenter ad finem perduceret, consedebat, et astantibus sibi clericis dicebat : « Hæc mysteria quæ nunc Deo donante peregi, ex possibilitate corporis mei non assumpsi, sed ex præcepto : hodie enim cum in lecto quasi sopitus somno jacerem, steterunt coram lectulo meo duo viri juvenes formosissimi aspectu, e quibus mihi unus dicebat : « Quare non surgis, debes enim hodie ad Sanctum Joannem Baptistam missam celebrare. » Cui alter respondit : « Quomodo potest hoc fieri, quia pro impossibilitate corporis Primam adhuc non explevit ? » At ille qui antea locutus est ad me dicit : « Surge et secundum meum sermonem Dei mysterium in præfata ecclesia implere festina, quia hodie præter te nullus alius ibi missam cantabit. » His vero dictis ad cubiculum regressus est. Cumque diem obitus sui devota mente et læto animo et secundum verba psalmographi David dicentis : *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus (Psal. xli)*, exspectaret ; quamvis verbis non dixisset, factis tamen manifestavit quod de hoc sæculo se migraturum esse in vigilia apostolorum Petri et Pauli putavit. Eadem die, antequam vespertinalis laus inciperet, et cum a custodibus omnes simul campanæ ad sonandum moverentur, balneatus et paratura quam ad obitum suum conservatam habuit indutus, se quasi defuncturum deposuit. Finita autem Vespertinali laude, aliis juvantibus se a terra levavit, et quasi secreto dixit : « O sancte Petre, nunc non fecisti sicut ego aestimavi ! » Et quasi animo ali-

guit ; ibi glossa œconomum interpretatur.

(60) *Al.*, Hattoni, quod probat Welserus.

(61) Antiquitus tres missæ celebrabantur in festivitate S. Joan. Baptistæ : una scilicet in vigilia, reliquæ duæ in die. Vid. Albinum, et Amalarium, lib. III, c. 38.

quantum de hac re mente consternatus manebat eum : Præfatus autem presbyter Gerhardus dixit ad eum : « Domine, noli contristari, sed recordare quia aliis sanctis episcopis similiter contigit ; uni enim dictum est : Circa natale apostolorum de hoc sæculo ad requiem es perducturus, is cum speraret se in natale apostolorum obiisse, induciæ ei prolongabantur usque in octavum diem, et tunc defunctus est. Cassio Narniensi episcopo, per quemdam presbyterum ab angelo flagellatum dictum est : Non cesset manus tua, non cesset pes tuus, age quod agis, operare quod operaris, natali apostolorum venies ad me. » Episcopus autem, æstimans in solemnitate apostolorum, quæ tunc proxima erat, sibi obitum suum imminere, in quibuscunque potuit ad depositionem corporis sui præparare se studuit. Solemnitate itaque adveniente, sanus permanebat et incolumis, et sic mansit, donec curricula septem annorum præterirent, et tunc in eodem die, sicut ei dictum est, multis bonis præmissis, et sacro ministerio expleto, feliciter migravit a sæculo. » His auditis, sanctus episcopus vera esse recordatus est, et respondit ei dicens : « Bene dixisti, frater, » et revelatus mente bono animo manebat, et cum eo manentibus dulcem et commodum se exhibebat : nullum objurgans, nullum increpans, nulli iratus, nulli molestus, nulli adversus, nullum verbum alicujus lamentationis ab eo audiebatur, sed bona omnia quæ tunc potuit, presentibus et absentibus fecit. Nemini indulgentiam negavit, gratia suæ benedictionis omnes consignavit. Prædictus vero Richwinus comes, nepos ejus, adhuc de regali locutione non revertebatur. De quo interdum dicebat : « O Richwine, utinam me vivente venires ut te viderem ! » Eo anno solemnitas apostolorum Petri et Pauli Dominica die eveniebat, de qua optimis moribus, sicut prædixi, expectabat, donec dies quintæ feriæ pertransisset ; in illa nocte, antea quam aurora sextæ feriæ bene cognosci potuisset, asperso cinere in modum crucis, et aqua benedicta aspersa, se deponi fecit, et sic jacebat usque dum aurora cunctam latitudinem orbis illuminaret Tunc Richwinus de palatio rediens intravit, et legationem imperatoris eo audiente recitavit. Eo scilicet viso legationeque audita, oculos levans secundum suam possibilitatem gratias agebat Deo omnipotenti qui, secundum dicta David prophetæ : *Voluntatem*

A cum audiret quod episcopi Bauvariorum de prædicto colloquio redirent ad suam provinciam, misso legato, voluerunt archiepiscopum Fredericum ad commendationem sacri corporis vocare : cumque ad illum nuntius veniret, invenit eum tanta infirmitate febrium detentum, ut nullo modo advenire potuisset. Misso autem cum tristitia inde revertente, audivit quod venerandus episcopus Wolfgangus ad locum qui dicitur Nordilingga venire voluisset ; in occursum ejus festinavit. Ad eum certe cum perveniret, salutatus ab eo audivit quod Augustam civitatem pergere voluisset, visitare sanctum Dei servum Udalricum in infirmitate detentum. Cui ille respondit : « Dominus sanctitati tuæ præcepit visitare eum, et ego ad hoc veni ut nuntiarem tibi quia defunctus est, et de omni congregatione ibi Deo militante te flagitare, ut festine venires et sanctum corpus Deo commendarer. » Quo audito, sanctus episcopus magna mœstitia septus est ; in eadem nocte diluculo surrexit, et ad Augustam pergere cœpit. In itinere vero cum cognovisset quod ad congruum tempus illuc pervenire non valeret, præmisso eodem legato, nuntiavit adventum ejus. Interim vero corpus in ecclesia sanctæ Mariæ a congregatione die noctuque cum orationibus et missarum celebrationibus, caute et devote custodiebatur usque in diem Dominicam, Die vero Dominica post primam missam pro ejus anima celebratam congregato clero et sanctimonialium congregatione adveniente, et magna de provinciis multitudine populi, presbyteri levaverunt corpus, et ad Sanctam Afram ubi antea sepulcrum ejus præparatum fuerat, portare cœperunt. Cumque venirent ad collem qui dicitur Pereleich [*al.*, Perelich], præfatus nuntius venit, et adventum Wolfgangi episcopi nuntiavit. Illi autem perducentes corpus in ecclesiam sanctæ Afræ, et item missam sacrificalem cum omni devotione pro requie ejus animæ celebraverunt. Episcopus vero cum adhuc non veniret, et hora diei non tardaret, nisi tempus celebrationis publici Dei ministerii immineret, et hoc cum omni devotione a congregatione clericorum perficeretur, venit præfatus episcopus, qui cum honorifice susceptus fuisset, et orationi finem imposuisset, salutatis a se fratribus dixit : « Quid vobis videtur an hodie sacrum corpus commendamus, vel ad alterum diem procrastinemus? » Cui fratres respondentes, dixerunt : « Si tuæ sanctitati placet, nobis bonum videtur eis omnibus, qui nunc hic in præsentia sunt, annuntietur ut mane congrua hora huc ad commendationem sacri corporis conveniant, et a te salutaris hostiæ munus nobis sacrificantibus pro requie ejus animæ Deo offeratur, quia congrua hora præterita est, et tu es magna lassitudine septus. » Quibus auditis, episcopus consilio eorum libentissime assensum præbens, alterum diem expectavit. Ea vero nocte Hiltegart, uxor præfati Richwini comitis, quamvis nupta, tamen satis religiosa, venit, camisaleque cera perfusum attulit, et sublimissimos clericos petiit ut sacro corpori caute secreto circumdaretur, ne

sacerdotalis paratura, qua indutus erat, cito a terra consummaretur, qua ipse adhuc vivens præcepit ne tabulatum lignum corpori ejus supposuissent, sed puræ terræ imponerent, et ligneo operculo cooperirent : qui secundum ejus petitionem camisale corpori sacro circumdederunt. Mane autem facto, magna multitudine populi adveniente, et cléricis sanctimonialibusque ibidem Deo militantibus congregatis, sed et de provinciis multis, sacris officiis utentibus adjunctis, antistes, cunctis pro ejus anima sacrificantibus, magna contritione cordis et humiliatione salutarem obtulit hostiam Deo, insuper etiam publica missa expleta, omnes in commune sobrio et cauto sermone admonuit, ut pro illa sancta anima intima intentione cordis devote exorarent, ut omni vinculo delictorum absoluta, Deo donante, perenni gaudio in ævum cum sanctis et electis Dei perfrui mereretur. Oratione autem secundum verbum ejus ab omnibus peracta, episcopus corpus sepelivit, et animam omnipotenti Deo devotissime cum lacrymis commendavit. Ministri autem, sicut prædictum est, operculo ligneo corpus cooperuerunt, et super hoc gradibus murati sepulcri densum ligneum tabulatum superposuerunt, in superficie autem terræ cum lapidibus conjunctis firmiter clauserunt. His ita peractis, episcopus ad Augustam causa orationis perrexit. Orationibus multipliciter consummatis, a fratribus per charitatem rogatus, paraturam missaticam, quæ fuit sancti Udalrici, quarum opulentia ille vivens abundabat, propter ejus sanctitatem suscepit et honorifice, sicut optime dignus erat, dimissus, Deo comite ad propria reversus est.

XXVIII. Post obitum sancti Udalrici episcopi, Henricus filius Purchardi comitis successor ejus effectus est, non provide in ovile ovium intrando, sed aliunde ascendendo, quia Purchardo duce Alamannorum, qui filiam materteræ ejus habuit uxorem, et aliis plurimis, sed et quibusdam militibus, qui ab eo beneficia sua augeri astuta arte cupiebant, consiliantibus, subtili cœpit consilio æstimare qualiter prædictum locum sibi potuisset usurpare ; quamvis in ejus scientiam deveniret, quod Werinharius abbas in quadam invisibili carnalibus oculis congregatione, ubi sanctus Udalricus in exstasi mentis adjunctus, audivit : Si duo alii concordarent, ab omni illa congregatione ad hoc ministerium fuisset destinatus, ut ejus successor efficeretur, sicuti antea prædixi. Quidam clerici, advocato et aliis quibusdam militibus de eodem episcopatu secum comitantibus, ad curtem imperatoris baculum episcopalem ferendo iter agere cœperunt. Cumque ad Wormacensem civitatem ad monasterium sancti Cyriaci venirent, invenerunt ibi Purchardum ducem cum uxore sua in infirmitate occupatum. Cumque ei indicarent studium itineris sui, quibusdam machinationibus callida ratione ab eo illusi sunt ; quia dixit eis imperatorem his diebus prope in ultimis finibus regni ejus morari, et in ea via quam pergere debuerunt,

omnia supra modum chara, et herbam undique in defensione manere, et ideo semetipsos et eorum caballos nulla commoditate possesustentari. Non post multos dies imperator noster vult regale colloquium habere ad locum qui dicitur Erinstein, illuc facile potestis ire, ideo revertimini nunc, et quando meus certus nuntius vobis prædictæ locutionis diem nuntiaturus advenerit, illuc venire ne dubitetis ; ibi enim me invenietis firmum vobis fore adiutorem, et in electione episcopali sine ambiguitate me sciatis vobis concordari. His verbis auditis, vera esse æstimantes, et consiliis ejus consentientes, reversi sunt. Non post multum vero temporis nuntius ducis venit, et regale colloquium in prædicto loco manere indicavit, eosque illuc venire admonuit. Qui statim aliis fratribus secum sumptis, ad præfatum locum pergere festinaverunt. Cumque appropinquassent ad locum qui ad Balneos nominatur, quidam nuntius eis obvius dixit : « Henricus filius Purchardi quem imperator cum suis fidelibus, et dux Purchardus ad Augustam antistitem esse decreverunt, nunc cito occurret vobis, » Hac ratione audita, contristati fratres eo quod de prædicta electione episcopi privari debuerunt, ultra non sunt progressi, sed revertentes in loco opportuno expectaverunt, usque dum præfatum Henricum inde comitarentur. Eo statim die, cum ad castra venirent milites qui de duce Purchardo cum Henrico venerunt, adjunctos sibi clericos rogare cœperunt, ut Henricum in commune episcopum esse comprobarent in eodem loco. Qui inducias petierunt, usque in communi capitulo, domi cuncti fratres in unum se coadunarent. Cumque milites hoc refutarent, et longa inter se locutione contenderent, reversi ad Henricum, cum quibusdam clericis elegerunt eum super se esse episcopum ; quidam vero eum non eligentes, ad Augustam pervenerunt ad cæteros fratres. Cumque ad Augustam pervenirent sic sequestrati in electione ejus, venit quidam comes, Wolveradus nomine, cum aliis quibusdam hominibus quasi legationem ab imperatore ferendo ad congregationem, dicens : « Imperator demandavit vobis gratiam et misericordiam et omnia bona, et postulavit ut istum dominum Henricum, quem ille cum suis fidelibus decrevit in isto loco esse pastorem, ut et vos ob amorem sui antistitem vobis eligere unanimiter non renuat. » Legatio autem hæc fraudulentum consilio composita erat. Cui respondentes dixerunt : « Veniat ille cum vobis ad capitulum nostrum ad audiendum responsa nostra. » Cumque vix obtinuissent ut in capitulum intrarent, legebant lectiones canonicas de electione antistitem. Præfatus Henricus, cum audisset de lectionibus in præsentia recitatis quod in potestate esset canonicorum eum eligere vel refutare, cum venia humiliter postulavit ut eum episcopum eligere non dedignarentur, promittens eis, si ejus postulationi consentirent, in posterum omnigenæ commoditatis impensionem. Qui ejus promissionibus credentes, quidam vero sponte, quidam vero dissensiones vitando, omnes tamen in commune

decreverunt eum esse episcopum. Hæc vero electio cum in ecclesia militibus et familiæ nota facta fuisset, sonantibus campanis ab omnibus confirmabatur. Tunc demum præfatus Henricus, assumptis quibusdam canonicis, perrexit ad imperatorem, et in præsentia ejus aliorum testimonio roboratus de electione ejus nuntiavit, humiliter flagitans ut a celsitudine ejus imperialis potestatis pontificium prænominatum ei concederetur. Imperator autem ejus petitioni non contradixit, neque continuo adimplevit, sed promisit ut post quinque dies in solemnitate sancti Mauritii ejus petitioni assensum præberet, sicut et fecit. Postea vero statuto tempore ad Maguntiam venit, et a Rudperto archiepiscopo et suis suffraganeis benedictionem episcopalem accepit. His vero temporibus Otto filius Luitolfi, filii Ottonis imperatoris, dux fuit Alamannorum, et Henricus, filius Henrici fratris ejusdem imperatoris, dux Bauvariorum erat; qui, quamvis ex vicina propinquitate charitate conjuncti fore debuissent, ex machinatione male suadentis Satanæ invidias et dissensiones inter se exercere cœperunt. Henricus itaque episcopus æquivoco suo duci aptior mansit in omnibus, et ipsius consiliis plus consentiens quam Ottoni duci, quamvis civitas Augusta in suo ducatu sita maneret. Pro hac vero re Otto dux contra eum iratus esse cœpit, et cum fidelibus suis consiliari ut ei, in quibuscunque potuisset, adversaretur; quod et fecit. Insuper episcopus quibusdam militibus nepotibus sancti episcopi Udalrici, Manegoldo et Hulpaldo, voluit beneficia abstrahere, propter quorundam consilia, sine illorum reatu. Ipsi autem, quia episcopo sancto Udalrico adhuc vivente ab eo missi sæpe in auxilio imperatoris cum herili multitudine militum venerunt, et in ejus servitio voluntatem ejus strenue in omnibus adimplentes, tandiu permanserunt usque cum illius gratia muneribus honorati redire dimissi sunt. Regina etiam profitebatur eorum se esse propinquam; ideo beneficia accepta episcopo contradixerunt et in eorum potestate, eo nolente, tenuerunt. Episcopus itaque his et aliis multis adversis fatigatus, tristis effectus est. Quodam tempore cum imperator Otto gentem Sclavorum cum exercitu invadere voluisset, et Otto, qui tunc dux erat Alamannorum et Bauvariorum, Henrico deposito, in adjutorium ejus venire cum Alamannis et Noricis paratus esset, Henricusque episcopus ire se cum illo promitteret, expectavit cum suis militibus donec recederet exercitus, et, sicut antea consiliati sunt, occupavit cum militibus suis civitates quas potuit, et ipse in Nuwingburg intravit. Henricus autem, qui antea dux fuit, Pazonam civitatem intravit, ea ratione ut Ottone cum exercitu recedente, provinciam sibi adjutorio nepotis sui episcopi subjugaret. Hoc itaque consilium cum Ottoni duci notum factum fuisset, reversus est cum exercitu ambarum provinciarum, et obsedit eum in præfata civitate Pazova. Imperator autem Otto, cum Dei clementia liberatus a Sclavis, venit post eum ad eandem civi-

tatem in obsidionem ejus. Cumque obsidione finita et carmula mitigata, imperator ad Saxoniam reverteretur, postea statuto tempore Henricus filius Henrici, et æquivocus ejus filius Perhtolfi ad colloquium imperatoris vocati sunt, cum quibus etiam Henricus episcopus ad imperatorem se ad excusandum de prædicto reatu venit, ut restitutus gratiæ ejus ad propria redire mereretur. Peracto itaque colloquio, Henricus et æquivocus ejus in exilium missi sunt. Henricus autem episcopus ad Vurdinam ubi sanctus requiescit Luitgerus, abbati ad custodiendum commendatus est. Cumque ibi de Pascha usque post nativitatem sancti Joannis Baptistæ cum magna cautela custodiretur, factum est imperiale colloquium in oppido quod dicitur Trutmanna. Illuc venerunt duo presbyteri Gerbardus et Anamotus de Augusta, et, cum interventu Ottonis ducis et episcoporum ibi inventorum, supplicaverunt non solum de semetipsis, sed de omnibus clericis et laicis in eodem episcopatu habitantibus, ne diu episcopali custodia privarentur. Imperator autem petitioni Ottonis ducis et aliorum suorum fidelium præfatorumque clericorum satisfaciens, episcopum de exilio reduci præcepit, et in præsentia sua, iterato fidelitatis suæ sacramento, cum gratia sua ad episcopatum suum redire concessit. Restitutus autem in suum locum episcopus tractare in animo suo cœpit pro quibus reatibus ei tam diversa adversa sic frequenter accidissent, qui a duce multipliciter plus quam antecessores sui injuriabatur; et quia principes militum beneficia sua contra voluntatem ejus habere præsumebant, et electissimi de paterna sua familia ministratores diverso modo repente interierunt, secreto a familiaribus clericis interrogavit, si sanctus Udalricus de Werenhario abbate diceret, ut successor ejus fieri deberet, sicuti ei antea dictum est. Cumque in veritate verum esse cognovisset, quod antea credere noluit, expavit se vehementer, sed publice non manifestavit; pro eo plus expavit, quia tunc frequenter signa magna et mirabilia ad sepulcrum sancti Udalrici episcopi, Deo concedente, fiebant. Tunc demum in meliora multipliciter mutatus, cum Deo se pacificare conatus est, et matricem ecclesiam novo tecto cooperire præcepit, et super Licum fluvium ad Sanctam Afram pontem composuit. Et, ut nullus ex familia de ponte teloneum aut ullam rehibitionem acciperet, præcepit, sed in eleemosynam ejus quicumque voluissent sine contradictione et occupatione pergerent. Postea autem Romam et limina sanctorum apostolorum Petri et Pauli pro remissione delictorum suorum visitavit. Et antea quam illuc pergere cœpisset, proprietatem quam pater suus Purchardus in Geisinhausa habere visus est, et quam Etichoni fideli suo sub testimonio contradidit, ea videlicet ratione ut eam illuc firmiter transfunderet, ubi eum filius ejus Henricus episcopus rogaret, tunc pro certo Ethich postulante episcopo tradidit cum manu ejus præfatam proprietatem legitime, secundum legem Noricorum, sanctæ Mariæ super altare ejus in

Augusta civitate situm, et super capsam deauratam lapidibusque inclusis decoratam, cum ecclesia et totis ædificiis, cum agris, pratis, pascuis, molendinis, aquis aquarumque decursibus, viis et inviis, civitatibus, sylvis, tonsis et intonsis, quæsitis et adhuc inquirendis, et cum familia et cum omnibus ad eandem proprietatem jure pertinentibus, nisi xx hubas extra traditionem dimisit; et eas servituti sancti Magni ad Fauces decrevit; canonicisque placitavit, ut potestatem haberent, si vellent, easdem hubas xx cum x in ista provincia in bono loco sitis hubis concambire, in manum Werinharii advocati, et in manum Gerhardi præpositi, pro remedio animæ suæ, et patris matrisque suæ et materteræ suæ cæterorumque propinquorum et parentum suorum, in eam placitationem, ut in jure et potestate canonicorum perpetualiter in oblatione permaneat, salvo in omnibus eorum quotidiano stipendio; et ut ipsi, pro requie ejus animæ, annis singulis ante anniversarium diem ad horam vespertinam vigiliam plenam de voce celebrent, et in anniversario die iterum vigiliam expleant, et celebrata missa altaris, hostiæ oblationem omnes in commune Deo offerant, et insuper centum pauperes sufficienti stipendio edendi et bibendi procurent, et ex eis duodecim vestiant, in uno anno laneis vestimentis, et in altero anno laneis induant, et caligas calceamenta que præbeant. Si autem aliquis successor [*al.*, meus, *et sic postea*] ejus antistes hanc placitationem irrumperere tentaverit, et prædictam proprietatem canonicis auferendo in suam utilitatem aliquo modo redigere conatus fuerit, et ita ratione ei comperta statim non restituerit, hæredes ejus legitimi liberam habeant potestatem tres ponere super altare denarios, et eandem proprietatem inde redimere et in jus proprium possidere omnibus in futurum generationibus.

Actum Augusta, in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ ante altare, episcopo Heinrico perpetrante, in præsentia canonicorum, coram frequentia populi et coram testibus subnotatis.

Signum Etih qui hanc traditionem fecit. Signum Adalbero. Signum Jacob. S. Marahuurat. S. Willehalm. S. Hunurid. S. Engilmar. S. Wezzi. S. Pilgrim. S. Gundachar. S. Cadolt. Isti de provincia Noricorum (62).

Isti autem de provincia Alamannorum. Signum Werenhere advocatus qui hanc traditionem cum manu Gerhardi præpositi accepit. S. Histipold. S. Gotebold. S. Reginhar. S. Suidger. S. Aribo. S. Vroff. Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi nongentesimo octogesimo, Indictione viii, iv Nonas Octob., et xx (63) die Jovis. Ego igitur Gerhardus indignus presbyter notavi diem et annum His

(62) Aliud exemplar hæc nomina habet: *Etich, Adalbero, Jacob, Marahunart, Wilichalm, Hunfrid, Engilmar, Wezzi, Pilegrim, Gundechar, Cadolt, Weinhere, Gerhardi, Hitlebold, Gotebold, Reginhar,*

ita, sicut prædixi, expletis, Romam perrexit et votis suis peractis sanus ad propria venit. Adhuc autem intus magna angustia mentis angebat, pro eo quod a duce Ottone, quamvis exterius pacificati essent, plus cogebatur quam antecessores sui ei servitium facere de rebus Sanctæ Mariæ; et pro eo quod quidam milites beneficia ecclesiastica ad illius potestatem jure pertinentia contra ejus voluntatem possidebant. Quia ille ex nobilibus parentibus ortus est, et grammaticæ artis aliorumque librorum magnam scientiam habebat, suavique colloquio et bene sonante loquela valde congrue exuberabat, in sanctis solemnitatibus, in Dei servitio et in prædicatione studiosus fuit. Herili servitio ad mensam suam utebatur, et cum eo manentibus copiam manducandi atque bibendi hilariter vultu et placida mente porrexit. Familiæ autem plus justo sævior exstitit, eorum jus tollendo, et in quibusdam locis novum censum creando. Tunc demum cognoscebat quod prælibata adversa, nisi Deo adjuvante et imperialis celsitudinis gratia machinante, superare non potuit, et toto nisu servitio imperatoris se innectere studuit, ut acquisitione ejus gratiæ omnes contrarietates ei ab aliis undique imminentes, cum ejus præsentia et cum ejus præceptis mitigarentur. Ideo igitur sæpius cum imperialibus muneribus eum visitavit, et drudes [*al.*, gratos, *al.*, consiliarios] suos donis congruis sibi complacere satagebat, et insuper hostilia itinera cum eo pergebat, taliter sicut ei optime æstimabat placere. Anno itaque Domini nostri Jesu Christi 983, imperator cum exercitu Calabriam provinciam adiit; illuc etiam episcopus Henricus cum eo pervenit: cumque ibi pugna cum Sarracenis ageretur, plurimis ibi ex utraque parte occisis, heu dolor! sive captus, sive occisus, etiam ibi remansiit. Supra modum est lamentandum perditio ejus, quia locus ejus a clericis suis, et propinquis et cognatis et amicis inveniri et visitari non potest. Periculosum est valde decretum Dei per suos sanctos revelatum supergredi et prophetias spernere, dicente scriptura: *Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere (I Thess. v.)*. Werenharius autem postea ab imperatore iuterrogatus si episcopatum accipere vellet, sicut sanctus Udalricus antea decrevit, qui cum adhuc esset sanus et incolumis, respondit se ultra hunc episcopatum non velle accipere. Post contradictionem autem episcopatus, ut a ministris ejus comperi, paucis horis interpositis, infirmari cœpit et ad Luggam vitam finivit, et corpus ejus portatum est usque ad sanctum Dominum, et honorifice est sepultum. Otto autem dux etiam ad Luggam defunctus est, et a suis super montana portatus, ut usque ad Aschaffenburg perductus, cum magno honore et nimia lamentatione ibi terræ commendatus est.

Suidger, Arebo, Vroff. Dies et annus non est ascriptus. Sed et hæc appellationes inversæ sunt, isti de provincia Alamannorum, isti autem de Noricorum.

(63) *Et xx* videtur delendum

MIRACULA S. UDALRICI.

I. Post commendationem pretiosi thesauri sacri corporis Udalrici, tapetium sepulcro superponebatur et assiduum lumen appositum sine intermissione ardebat. Quidam autem custodum ardentem cereum incaute posuit juxta sepulcrum; quo recedente, cereus cecidit in transversum super tapetium sepulcri, et ardens permansit donec illa pars cerei quæ super tapetium jacebat ab igne consumebatur; et cum anteriori parte tapetii quæ sepulcro eminebat conjunctus arderet, et flammam sursum per tapetium emitteret, custos advenit, et hoc videns tremefactus obstupuit, et quod adhuc remanebat de cereo timens abstulit, tapetiumque sollicite inspexit si ab igne aliquid læderetur, vestigium ignis de minimis micis cereis invenit, unum vero pilum in superficie et in latere sepulcri in tapetio exustum invenire non potuit. Hoc miraculum cum magistro suo et fratribus nuntiaret, et vestigium cerei monstraret, et tamen tapetium illæsum ostenderet, admiratione et gaudio repleti Deum omnes glorificaverunt et sanctum Udalricum.

II. Quamvis adhuc nullum inibi aperte fieri miraculum comperiretur, utriusque sexus familiæ multitudo jugiter pavimento prostrata, positioni sancti corporis adjuncta, necessitatis suæ suffragia precabatur, deprehendensque ei multa omnigenæ commoditatis auxilia inde evenire, frequentius eundem cœpit visitare locum. Itaque cum ab assiduitate visitantium, Domino concedente, plurimis ille commendaretur locus, venit quidam homo de provincia Noricorum, nomine Reginwalech, qui integro anno febre fatigatus ad nimiam infirmitatem deductus, ad Wicfredum præpositum ejusdem loci venit, interrogans eum si aliquod liberationis suæ medicamentum ei indicare potuisset. Qui respondens, dixit: « Vade et acquire tibi baculum, et porta eum ad sepulcrum domini mei sancti Udalrici pro sospitate tua. » Qui ambulans inde concidit sibi baculum de ligno bidullaneo, et portavit eum ad præfatum præpositum. Qui ambulans cum eo duxit eum ad sanctum sepulcrum, et monstravit ei baculum ponere super illud. Oratione etiam clericorum fretus, et doctrina eorum in fide confortatus, eadem hora a febre liberatus sanitati manifeste redditus est.

Eodem vero tempore in istis regionibus incredibilis multitudo populorum febribus fatigabatur. Qui cum audirent præfatum hominem ad sanctum sepulcrum, sicut prædixi, fuisse liberatum, quidam cum baculis, quidam etiam additis aliis oblationibus festinaverunt pro sanitate sua sanctum visitare sepulcrum. Qui omnes, undecunque venirent, celeriter sanitati restituebantur.

III. Quidam de familia sanctæ Mariæ, Hisenhart [al., Isenhart] nomine, unum de baculis qui ad sepulcrum de infirmis portabantur, tulit, et eum in manu portando, inde ambulare cœpit: cumque ad

collem qui dicitur Perileich veniret, a febre acriter fatigari cœpit. Tunc persentiens pro quo reatu infirmitati concederetur, regressus ad sepulcrum, baculum restituit in locum ubi eum tulit, votumque fecit ut ultra nullum inde auferre præsumeret, votoque peracto a febre dimissus est.

IV. De congregatione Sanctæ Afræ presbyter unus, Adelger nominatus, tulit de sepulcro duos bacillos speciosos ad videndum, et aptos in manibus ad portandum, et sui obliviscens portavit eos in domum suam. ibique cum sedisset, invasit eum oscitatio crebra et obripilatio cutis maxima, et omnia membra tædio occupata sunt, ita ut virtutem sedendi, neque ambulandi, nec saltem jacendi apte non potuisset habere. Qui inter semetipsum æstimare cœpit pro quare tam subita solutione membrorum gravaretur, et surgens venit ad Wicfredum præpositum, et nuntiavit illi eventum rei. Cui ille dixit: « Tu ne istos bacillos de sancto sepulcro tulisti? » Qui dixit: « Itafeci. » « Festina, inquit ille, reponere eos in locum suum. » Hoc cum factum fuisset, omni incommoditate corporis fugata, presbyter confestim, sanitati pristina restitutus est.

V. Quicumque etiam de multitudine vulgi de apportatis baculis in manus suas acceperunt, ut inter sacra mysteria se super eos inclinarent, et facilius finem mysterii exspectarent, repentina invasione febris quassati sunt, compertaque causa eventus, rejectis baculis eadem hora liberati sunt.

VI. His casibus divulgatis, et in notitiam undique omnium deductis, nullus præsumebat vel minimum bacillum sine licentia inde auferre; et ideo tanta multitudo baculorum excrevit, ut facile dinumerari non potuisset, nec sine impedimento in angulis ecclesiæ collocari. Unde factum est ut super trabes ejusdem ecclesiæ, ubi sepulcrum situm est, ponerentur. Mansionarii itaque, præcipiente eorum magistro, frequenter eos ad focum portant, et eis ardentibus ceram ad molliem redigunt ad candelas multiplicandas ad servitium Dei. Super trabes tamen plurimi semper remanebunt, et hi qui eos conspiciunt, non putant numerum eorum in aliquo minorari. Sustentacula eorum qui, gratia Dei concedente, per merita sancti Udalrici a diversis infirmitatibus ibi sunt liberati, plurima pendent, et aliorum analogiæ secundum membra diversa infirmantium figuratæ etiam plurimæ ibi videri possunt. Vehicula etiam eorum qui carris superpositi multimoda debilitate membrorum manci illuc veniebant, et in omnibus membris perfecta sanitate donabantur, relicis ibi carris cum tuguriis, pedestri itinere læti redierunt, ante fores ecclesiæ conspici possunt.

VII. Cujusdam vero mulieris filia in brachio intum debilis facta in pago Geltenstein, cui quadam nocte in somnis dictum est: Quare filiam tuam cum

tucerna non producis ad sepulcrum sancti Udalrici **A** vulneratam lamentari cœpit, pistor autem in fide pro sanitate sua ? » Quæ expergefata somnium nuntiavit filiæ suæ, et ut celerius potuit eam illuc cum candela perduxit, et perfecta sanitate recepta, eam inde lætam ad propriam possessionem revexit.

VIII. De eodem vero pago de oppidulo Toningewe vocato, quidam homo cui aures clausæ sunt ut nihil audire potuisset, et lingua ligata, ita ut nunquam ullum verbum proferre potuisset, ad sepulcrum sancti Udalrici a fratribus suis deductus est, et ibi prostratus diu jacuit lacrymas fundendo ; elevatus autem a fratribus per altaria deductus est. Cumque ambulare cœpisset, et perveniret ante altare sancti Donati, quod est situm ad occidentalem partem ecclesiæ, audivit sonitum canentium in choro clericorum, et infirma adhuc voce dixit fratribus **B** suis : « Ecce audio et loqui possum. » Qui cum peracto Dei ministerio hæc clericis annuntiarent, et ipsi veraciter hæc ita esse cognoscerent, campanas sonare fecerunt, et ipsi in commune Deum laudare cœperunt, laudationeque finita cum perfecta loquela et integro auditu donatus præfatus infirmus abire promeruit.

IX. Ex familia episcopi Heinrici similarius quidam, Luitnotus nominatus, reatu proprio gratiam domini sui perdidit, pro eo quod farra per loca episcopi sibi commendata magna incautela dissipavit. Qui cum a ministris episcopi vehementer territus maximum timorem incideret, ad sepulcrum sancti Udalrici pro liberatione imminentis angustiae nudis pedibus accessit, et ibi diu cum lacrymis adjutorium ejus **C** postulavit. Inde autem cum reverteretur, paucis diebus interpositis, facilius quam credere potuisset, gratiam sui domini recepit. Deinde in auxilium ejus firmiter ubique confidens, in recreatione sua pro amore ejus frequenter bibebat, et alios bibere postulare consuevit.

X. Idem Luitnotus quadam die ad domum Razonis [al., Rasonis], qui tunc potens minister episcopi fuit, in oppido Pobingga venit, et ibi cum eo prandium sumpsit. Qui cum saturatus abire voluisset, præfatus Razo cogebat eum plus ad bibendum. Cujus petitioni ille contradicere non audebat, sed vas quod illi porrigebatur accepit, dicendo : « Istam siceram bibere pro charitate sancti Udalrici, per cujus adjutorium de maximis angustis liberatus sum, volo » **D** Cumque poculum hausisset, et vas cum manu deorsum verteret, dixit : « Cum ista charitate signatus, certus sum quia nullius adversitatis pravitas mihi hodie poterit nocere, sed neque gladius corpus meum vulnerare » Cui Razo dixit : « Da mihi digitum tuum, ut videam si cultellus meus tuum possit vulnerare membrum. » Qui statim magna fide digitum suum ei porrigebat. Ipse autem apprehenso ejus digito, alia manu cultellum de vagina extrahere conabatur, ad vulnerandum digitum prænominati pistoris, propriæque suæ manui cum eodem cultello grande vulnus infecit, digitumque apprehensum simul et cultellum festine dereliquit, et suam manum

vulneratam lamentari cœpit, pistor autem in fide confortatus sanus recessit.

XI. Alius autem ex familia, nomine Adelhardus [al., Adalhardus], cum de Augusta civitate ad suam mansionem quæ est sita in oppido Eitingen nominato, pergere voluisset, ante portam civitatis quidam homo eum cum aliis bibere rogavit. Cumque bibere cœpissent, quidam ibi manentium pro charitate sancti Udalrici postulavit eos potum accipere. Præfatus autem Adelhardus sordidum verbum ex ore suo emisit, et poculum rogatæ charitatis accipere renuit. Cumque paululum inde recederet, in planitieviæ equo suo cadente crus ejus fractum est, et ita ad suam domum cum labore deductus longo tempore debilis permansit. Postea vero votum ad sepulcrum sancti Udalrici vovit, et, Deo donante, sanitati est restitutus, et deinde charitatem quam antea sprevit alios frequenter bibere postulavit.

XII. In præfata villa Eitinga quadam die cum multi ex familia simul ad bibendum in unum congregati fuissent, fuit inter eos unus, nomine Walterich, discipulus Wicfredi, præpositi de Sancta Afra qui, cum audiret ibi postulare sancti episcopi Udalrici charitatem, profano ore quasi insaniendo stultissime locutus est : « Quid mihi prodest charitas illius episcopi, quia ille signa facere non potest plusquam unus canis ? » Illo verbo emisso, diabolo concessus loquelam hominis amisit, et more canis furendo sonare cœpit, et ganniendo atque latrando, parvo tempore evoluto, heu ! miserabiliter vitam finivit.

XIII. In civitate Augusta quidam faber Hrevuns vocatus, longo tempore magna infirmitate totius corporis detentus, ita ut ambulare non posset nisi aliis adjuvantibus, et interdum cum duobus sustentaculis sustentatus, prope terratenus inclinato capite ad necessaria corporis vix pervenit. Qui cum audisset multos infirmos ad sepulcrum sanctum sæpe sanari, cœpit illuc ultra vires repere, et mane diluculo de mansione sua exire, et illuc ante horam diei tertiam vix pervenire. Cumque hoc frequenter fecisset, quodam tempore in Quadragesima, die Veneris, cum ad portam, cui capella sancti Michaelis est superposita, veniret, ultra modum lassus et universis viribus destitutus subsistit, dicens : « Domine Deus, Pater omnipotens, cognoscere dignare quanta infirmitate nunc istum adii locum, et per merita sancti confessoris tui Udalrici miserere mei, » et aliquantulum pausatus repisit usque ad sepulcrum. Finita ibi oratione, dum acceptis sustentaculis adjuvante comite suo surgere voluisset, unum sustentaculum in pavimento lapsus est, et ipse ad terram iterum dejectus est, et in dejectione genua ejus retro in contractione nervorum more fractorum malleorum sonitum fecerunt, et crura per pavementum extensa sunt. Comes autem illius cum solito more eum levare voluisset, dixit illi ; « Exspecta paulisper ; ut mihi videtur, ex me ipso surgere possum et ambulare. » His dictis, dimissis in pavimento sustentaculis, surexit et ambulavit. Qui

statim ibi accepta cruce, clericis] cæterisque civibus A studio discendi sæpe inter scholares morabatur, cum eo comitantibus, sine baculo patenter ad Sanctam Mariam in Augustam civitatem perambulavit, ibique Dei laudibus in commune peractis, eadem hora ad Sanctam Afram crucem portando regressus est.

XIV Nativus quidam pauper de oppido quod dicitur Messlinga [al., Messinga], Hiltibaldus nomine, cæcitate percussus est, et in illa cæcitate duos annos perduravit: tertio autem anno, quidam homines de eodem pago pergere decreverunt ad Augustam civitatem causa orationis: qui invenerunt eum in eodem itinere cum duce suo victum per oppida quærentem, et dixerunt ei: « Perge nobiscum ad Augustam civitatem et ad sepulcrum sancti Udalrici, forsitan ibi misericordiam consequi poteris. » Quibus ille respondit: « Stipendia mihi et ductori meo, et oblationes ad illa sancta loca deferendum non habeo. » Qui respondentes, dixerunt: « Si nobiscum ieris, quantum possumus auxiliores tui sumus. » Quorum consentiens suasionibus cum eis perrexit ad Augustam, et eadem nocte juxta sanctum sepulcrum foris ecclesiam diem expectavit futurum. Mane autem facto, infra ecclesiam ad sepulcrum deductus devote oravit, et antea amissum lumen oculorum, gratia Dei donante, recepit, levataque cruce, comitante cum eo magna multitudine populi, ad Sanctam Mariam pervenit, et qualiter sit illuminatus, civibus suis ei testimonium dantibus recitavit.

XV. Quodam (64) tempore cum sanctus episcopus ad synodum Ottonis imperatoris in Ingelnheim congregatam pergeret, quidam pauper de oppido Affel- C terbach, Rudpret [al., Rutpertus] vocatus, juxta viam ei conjunctus est, ilia sua de ventre prolapsa in loco umbilici portans in sinu suo: cumque ea aperto sinu episcopo ostenderet, præcepit ei denarium dari et dixit illi: « In pace Dei perge. » Qui non multo post tempore, meliorari de die in diem cœpit, et sanato ventre de prædicta infirmitate liberatus est. Postea autem idem ipse claudus factus est, ita ut nisi scamellis sustentatus ambulare potuisset, utilitate etiam dextræ manus in lineamentis totus privatus est. Hac infirmitate cum quatuor annis detentus mansisset, desideravit venire ad sepulcrum sancti Udalrici, et comparavit ceram quam secum D ad sepulcrum deferret; comparata autem cera virtus ei in sustentaculis baculorum, dimissis scamellis ambulandi concessa est. Illuc autem taliter cum perveniret, manus ejus et genua sanitati restituta munia sua receperunt, ita ut idem homo sine sustentaculis erectus gradiens tripudiando rediret.

XVI. De regno etiam Lotharii quidam Lutericus [al., Luitharius] qui multo tempore luce oculorum caruit, ad sanctum sepulcrum venit, et orationibus peractis visum clarum recepit.

XVII. Clericus quidam, qui in Augusta civitate

(64) Hoc miraculum in uno exemplari etiam sub finem capituli 23 Vitæ S. Udalrici relatum. Porro minimum duabus Ingelheimens. synodis S. Udalricus

studio discendi sæpe inter scholares morabatur, cum ad propinquos suos reverteretur, mutus effectus est: cumque ab eis ad sepulcrum sanctum deductus fuisset, emissis de ore suo duobus denariis super sepulcrum, loquelam quam amisit, recepit.

XVII. Cæcus quidam cum valde parvulo ductore ad sanctum locum hiemali tempore studuit pergere: qui cum Smutturam fluviam transgrederetur, et ad longum rivulum de fonticulis congregatum super viam decurrentem veniret, ductor ejus ei auxilium præbere non potuit, sed de frigore et lassitudine defectis viribus cecidit. Cæcus autem, ductore cadente, magna cura et tristitia per decursum rivuli cum baculo undique palpando ambulavit, et magna voce clamando ad sanctam Mariam et sanctam Afram, et ad sanctum servum Dei Udalricum, adjutorium et misericordiam sibi dari intenta mente flagitavit. Cumque sic palpando et clamando pene usque ad finem rivuli perveniret, Dei donante clementia, subito apertis oculis lumen aspexit, et regrediens ductorem suum levavit, et usque ad sanctum sepulcrum, omnipotentem Deum et sanctos suos laudando, portavit, ibique manifeste clericis et omnibus præsentibus quæ ei in via acciderant recitavit.

XIX. Fuit quædam matrona in Francorum provincia prædives et nobilis, quæ arrepta a diabolo nimie laborabat; ad cujus ereptionem quinque episcopi cum aliis plurimis convenerunt. Qui cum diabolum orationibus et conjurationibus arctarent ut obsessum corpus dimitteret, clamans et ejulans, dixit: « Nisi aliquid de rebus episcopi Udalrici huc venerit propter vestrum præceptum possessum vas non dimitto. » Cumque iterum atque iterum eadem responsa iteraret, æstimare cœperunt ut legatos ad Augustam mitterent, ut aliquid acquirerent de rebus episcopi. Interim vero cum hæc inter se arbitrantur, clamavit diabolus per os matronæ: « Væ mihi! væ mihi! hic in vicinitate est presbyter unus qui habet humerale quod fuit præfati episcopi; quamvis non sponte, sed Deo jubente, nominavit presbyterum et locum ubi habitavit. Cumque accersitus presbyter cum humerali veniret, antequam domum intraret, dæmon dixit: « Væ! væ! nunc venit humerale episcopi. » His dictis clamando et dolendo corpus matronæ valde fatigatum reliquit. Interrogatus autem presbyter unde ei humerale veniret, respondens dixit: « Episcopus aliquando ad regale colloquium pergendo, ad nostram ecclesiam venit, et nos sibi missam cantare rogavit, cumque alba nos indui sine humerali velle videret, dixit: « Ubi est vestrum humerale? » Cui ego respondi: « Non habeo humerale. Tunc ille istud humerale jussit mihi donari. » Matrona autem a dæmonio liberata, et sensui sanitatique restituta, tota vestimenta sua, quibus eo die induebatur, cum caligis et calcea-

interfuit; posterioris, quæ acta an. 972, mentio fit in Vita cap. 23. Prioris meminit an. 948, vii Id Jun. Flodoardus in Chron.

mentis ad sepulcrum sancti Udalrici per nuntios A misit; quibus etiam præcepit ut ibi nuntiarent qualiter, Domino concedente, per ejus merita est liberata. Wicfredus ejusdem loci præpositus, qui etiam et custos ecclesiæ eo tempore mansit, de froco ejusdem matronæ dalmaticam fieri fecit, et alia ejus vestimenta, sicut congruum fuit, ad Dei servitium composuit, ut hoc signum misericordiæ Dei frequentius posteris in recordatione maneret.

XX. In regione Sclavorum, filius Wolezlawi [at, Woleslai] ducis in valetudinem incedit, et in tantam infirmitatem deductus est, ut pater ejus et mater cæterique præsentis amici præsentem vitam eum ulterius habere posse desperarent. Cumque pater in his angustiis versaretur, admonitus est de matre B pueri et de aliis quibus notum fuit quam multipliciter multi per merita sancti Udalrici de diversis angustiis liberati essent; continuo votum vovit, si filius ejus ad vitam rediret, ut missis legatis sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus visitarent. Eodem vero die filius ducis conversus ad vitam, consolationem patri non minimam obtulit. Qui cognoscens misericordiam Dei in filio, nuntios statim mittere et votum ejus implere studuit. Qui venientes ad sepulcrum obtulerunt v libras argenti et aureos quam plurimos, et de cera quantum unus fortis saumarius portare potuit; mater etiam pueri seorsum aureorum denariorum bonam partem pro filio misit. Legati etiam altare Sanctæ Mariæ cum auro et aliis oblationibus, sicut eis præceptum est, C devote visitaverunt, similiter et altare Sanctæ Afræ, et narraverunt pro qua re missi sunt, dicentes antequam ipsi exirent de sua provincia, ut filium domini sui ambularem et sanum dimitterent.

XXI. Alio quoque tempore quidam dux Vandalorum (65) Misicho cum sagitta toxicata in brachio vulneratus est. Qui cum sentiret sese veneno nocivo esse percussus, et sibi imminere mortis interitum eadem hora putaret, cum magna fide et constantia votum vovit, ut brachium argenteum cum manu, quantocius potuisset, ad sanctum Udalricum mittere non differret. Qui statim post votum relevatus a periculo ad domum suam rediit, et brachium secundum suum votum componere præcepit. Cumque fabri brachium fabricare cœpissent, et manum in eo fingerent, dux continuo de imminente D periculo liberatus surrexit, Deum laudans qui eum per merita sui sancti episcopi de mortis periculo liberavit, votum suum perficiens, mittendo brachium cum manu ad viri sancti sepulcrum.

XXII. Quædam mulier de Curiensi Retia, relicto proprio marito, cuidam viro de pago Albegewe, Durinc vocato, in matrimonium juncta est. Cumque cum illo aliquantulum temporis maneret, a dæmonio obsessa est, et ab eo nimie vexabatur. Quæ cum in multis sanctis locis liberationis suæ adjutorium quæreret et non inveniret, consilium accepit ut ad sepulcrum sancti episcopi Udalrici veniret; quod

(65) Polonos significat

et fecit. Cumque appropinquaret Augustæ civitati, et ecclesiam sanctæ Afræ bene aspicere potuisset, clamans et fremens cecidit in terram, et facta est quasi mortua. Præfatus autem Durinc cum comitantibus sibi studuit levare eam; levata autem, reddito sensu, a dæmonio est liberata.

XXIII. Eleemosynaria quædam Abrahami Frisingensis episcopi civitatis, de villa quæ dicitur Camera, cui maxilla pectori fuit inserta, et loquela in toto negata, cui etiam manus brachiis replicatæ et conglutinatæ erant, ut figuræ digitorum vix cognosci potuissent, cum veniret ad sanctum sepulcrum, et inde revertendo super pontem Liri fluminis ambularet, quidam homo ei obvius venit et interrogavit eam unde pergeret; cui illa respondere non potuit, sed vertebat se inclinando ad ecclesiam sanctæ Afræ, ut ei monstraret unde pergeret: cum autem se ad illam verteret, maxilla de pectore solvabatur, et loquela ei ad respondendum concessa est.

XXIV. Quidam cæcus cum perveniret cum ductore suo ad fluvium qui dicitur Vindex interrogavit eum si adhuc videre potuisset civitatem et monasterium. Cumque audiret in proximo fuisse sanctum locum, abstrahere sibi fecit caligas et calceamenta, ut nudis illuc perveniret pedibus; ductor autem ejus, raptis calceamentis et aliis rebus ejus, furtive recessit ab eo, qui æstimans ut pro aliqua necessitatis causa oppidum juxta situm intraret, et statim sibi in adjutorium rediret. Cumque diu expectaret, vociferando eum nominare cœpit ut veniret. Interim etiam quæsitivè zabernas et calceamenta, et non invenit. Tunc persensit a ductore suo se esse despoliatum flendo et orando clamare cœpit ad sanctam Mariam matrem Domini, et ad sanctam Afram, et ad sanctum Udalricum, ut sibi aliquod consolationis supplementum eveniret. In hac cum prolixæ afflictionis tribulatione laboraret, subito ignotum conspexit oculis lumen, et statim crucicula de viminibus facta eundem denotavit locum, et tunc lætus destinata visitavit loca, gratias omnipotenti Deo et sanctis ejus agens pro perceptione luminis; cives autem de Hovarchusa in eodem loco ubi cruciculam monstratam invenerunt, majorem crucem pro signo posuerunt.

XXV. Quodam tempore cum populus curreret undique ad Augustam in vigilia nativitatis sanctæ Mariæ, ut sanctum diem ibi solemniter celebrarent, quædam mulier inter alios cum puerulo suo parvulo studuit et illuc venire, ut illum ad sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus ibi præponderaret pro sua sospitate. Cumque super pontem Vindicis carpento superpositum puerulum cum aliis rebus ducere voluisset, pro inæqualitate pontis carpento inclinato, puerulus cecidit in amnem, qui pro nimia illuvie vehementer elevatus, universis super eum meantibus exitium minitavit. Cumque mater tristissima in perniciem sui in amnem post puerum cadere voluisset, et vix a circumstantibus comprehensa tenere-

tur, populi in utraque parte fluminis in ripa festina-verunt in adiutorium infantis. Qui cum a nemine eorum adjuvari potuisset, flumine submersus ab oculis omnium occultabatur. Mater autem ab amne vi abducta, et quantum possibile fuit consolatione recepta, flendo et lamentando adiutorium sanctissimæ Dei genitricis Mariæ imprimis quæsivit, et postea ad sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus quas antea pro sospitate filii sui illuc deferre decrevit, et eas pro requie animæ pueruli cum bona fide donavit. Sequenti vero nocte cum triste corpus mulieris sopor occuparet, quidam valde venerabilis senex, in vestitu episcopali, apparuit ei, dicens: « Pœnitet ne te, mulier, valde infantulus tuus? » Quæ respondit: « Etiam, domine. » Cui ille: « Mane diliculo, inquit, vade ad fluvium, et ubi ultima vice in amne videretur, quære eum in ripa fluminis inter frutices. » Quæ expergefata venturum cras vix expectans cum adjuvantibus sibi ripam fluminis adiit, et secundum verbum sancti viri infantem suum sanum et incolumem invenit. Tunc læta Deum laudans rediit, et rem gestam in civitate et ubique recitavit.

XXVI. Quidam vero homo juxta Danubium, cum cunctus populus sua sponte natalitium sancti Udalrici solemniter celebraret, fenum cum rastellis congregavit in cumulos, diem sanctam spernendo. Qui cum altera die cum plaustris veniret, ut hoc in fenarium suum duceret, exterius formosum invenit; cum autem bibenti ligno interius tangeret, totum in favillas immutatum invenit, et diem sanctum quem antea celebrare noluit, postea præ timore contemnere non audebat.

XXVII. Eodem vero tempore ancilla cujusdam matronæ, Gerbire [al., Gerbirch] nuncupatæ, telum suum, dum in texendo laboraret, subitus dolor cœpit contrahere manus ejus; quod cum lamentando aliis diceret, responderunt ei: « Depone textile ferrum, quia pro reatu hodierni operis hic labor tibi accedit; » quæ vix manibus de ferro absolutis lectum intravit. Cumque ibi requiem non haberet, præ contractione manuum, conservæ ejus nuntiaverunt dominæ suæ: illa vero præcepit ut mane diliculo duceretur pro liberatione sua ad sepulcrum sancti Udalrici. Cumque in itinere lassæ circa horam nonam in planitie Lechfeldiei campi ad reficienda corpora consedissent, dolor cœpit minui in manibus laborantis, ita ut antequam de ipso loco surgerent, usui prioris rectitudinis redderentur. Quæ tunc lætæ pervenerunt ad prædestinatum locum, et inde in civitatem ad ecclesiam sanctæ Mariæ genitricis Dei. Post vesperam venientes, hæc, sicuti gesta sunt, nobis annuntiaverunt, et lætæ ad propria redierunt.

XXVIII. Nobilis quædam matrona de Burgundionum provincia, dum decrevisset pergere ad Au-

gustam civitatem causa orationis, quemdam claudum eleemosynarium præcepit comitari secum; cujus caballum duobus ministris suis commendavit, ut pedes ejus, sicuti mos et pergentibus, ferro munirent. Qui fraudulentè pedes caballi cum clavis vulneraverunt, ne delator eorum in itinere actuum suorum pro fidelitate dominæ suæ, sicut solitus erat, maneret. Dixeruntque claudo: « Caballus tuus claudicat, et ideo hic te necesse est remanere. » Quibus claudus respondens dixit: Quamvis caballus claudicet, tamen non consentio hic me remanere; qui omnia potest Deus omnipotens, etiam me valet, sicut sibi placet, ad loca perducere destinata. Cumque cum aliis pergere cœpisset, sano et apto caballo ad Augustam pervenit. Cumque ibi ad sepulcrum sancti Udalrici devotam orationem prolongaret, et firma fide pro sospitate sua clementiam Dei imploraret, in præsentia multorum sanitati redditus est. Hoc videntes præfati homines qui impedire iter ejus in caballo voluerunt, ceciderunt terratenus, confitentes clericis cæterisque qui in præsentia aderant delicta sua, veniam postulantes, quod eum claudum impedire voluerunt ne perveniret ad locum, ubi Dominus per merita sancti Udalrici eum sanare dignatus est. Et accepta pœnitentia secuti sunt claudum sanatum crucem portantem, uterque saxum tantæ magnitudinis portans quantum levare potuit, usque in ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ est sita in civitate; ibique peccata sua lamentabantur multum cum lacrymis veniam postulantes. Cumque hoc signum in præsentia omnium recitatum fuisset, clerici *Te Deum laudamus* et populi *Kyrie eleison* cantantes, gratias et laudes Deo referebant.

XXIX. Quidam homo juvenis, cujusdam filius comitis, tanta iufirmitate est detentus, ut nec in lecto nisi ab aliis adminiculatus in aliud se vertere potuisset latus, nec cibum multo tempore valeret accipere, nisi paucis oblatis refocillaretur. Cum vero immani labore fatigaretur, a fidelibus suis in lecto ad sepulcrum sancti Udalrici deductus est, oblationibus oblatis lacrymabiliter ibi misericordiam deprecatus est. Cumque eum in lecto ad Sanctam Mariam portare, cœpissent, in medietate viæ cœpit rogare portantes ut deponeretur ad ambulandum. Qui non credentes eum posse ambulare, noluerunt deponere. Ad portam vero civitatis iterum rogavit ut deponeretur, dicens se posse ambulare. Qui iterum ei non consenserunt. Ad gradus vero atrii ecclesiæ cum perveniret, in nomine Dei omnipotentis, omnes in commune flagitavit ut, deposito lecto, eum ambulare dimitterent. Ipsi autem in fide hæsitantes petitioni ejus assensum non dederunt. Ille autem ut cognovit infirmitatem ab eo esse separatam, et virtutem nutu Dei concessam, exsilivit de lectulo, et inde strenuo gressu ad ecclesiam pervenit, et sospes ad propria rediit.

EPILOGUS.

Hæc pauca prælibata miracula sufficiant studiosis ad bona exempla lectoribus, ita ut etiam tardis et segnibus nimii nausii [pro nausæ] fastidium non inculcent. Quomodo si cœpero cuncta beneficia adeuntibus ad sepulcrum sancti Udalrici et inde revertentibus, vel juxta sepulcrum infirmis atque debilibus a Deo concessa sigillatim enumerare, nullius adjutorio nisi solius Dei, qui omnia potest, possum perficere. Ita tantum namque multiplicia sunt, ut sensibilitas humanæ agilitatis dinumerare ea non possit. Quia quibusdam post vota devote peracta illuc cum oblationibus veniendi, statim, in laribus suis donata sunt. Quibusdam in itinere ad huc longe positis, quibusdam illuc appropinquantibus, quibusdam illuc pervenientibus, quibusdam inde redeuntibus compendiose adimplenda sunt. Quorum auditus bono rumore non solum propinquas, verum etiam longe sitas regiones advolavit, quod frequens requentia adventantium undique populorum sæ-

missime manifestat, indicans in istis locis in suis regionibus multa magnalia Dei per merita sancti Udalrici facta, quorum vera cognitio nos propter nostras necessitates ad ista loca veniendum incitavit. His auditis, eia nos, qui inquilini hujus ecclesiæ sumus, et tanti patroni faciem sæpissime vidimus, et ejus doctrinam benedictionemque sæpissime accepimus, et in eo optima exempla conspeximus, et nunc in retributionem ejus bonorum operum assidua miracula et diversa signa in liberatione multorum videmus et audimus, cur non expergiscimur, et tædium nostri desiderii non deponimus? Eum vero de quo loquimur quantum, Deo donante, possumus imitantes, ejus adjutorio iter rectitudinis ineamus, per quod pervenire mereamur ad eum qui in tribus personis in divinitatis æqualitate unus, incommutabilis, omnipotens Deus permanet sine fine in sæcula sæculorum. Amen.

SANCTI UDALRICI

AUGUSTANI EPISCOPI

SERMO SYNODALIS.

Ex codice manuscr. monasterii Neresheimensis, scripto anno Christi 1009, quod ex verbis istis colligitur : « Ab initio mundi usque in adventum Domini secundum Hebraicam veritatem anni sunt 3956, secundum vero interpretes, anni 5699. Colliguntur autem anni omnes a creatione primi hominis usque in septimum annum Henrici imperatoris secundum Hebraicam veritatem 4965, secundum vero interpretes 6708. »

(LABB. Concil. IX, 803.)

CONJECTURA MARCI VELSERI DE AUCTORE SERMONIS SEQUENTIS.

Cum codex Neresheimi in Augustana diœcesi, anno Christi 1009, hoc est tricesimo sexto post mortem sancti Udalrici, scriptus sit, verisimile fit synodales has constitutiones a sancto Udalrico fluere, quas sequentes deinde episcopi, quod inscriptio innuit, sæpius repetere et proponere consueverint. Primum vero earum auctorem sanctum Udalricum esse, magnopere confirmat locus vetusti scriptoris in ejus Vita cap. 6 : « In quibusdam autem diebus capitula cum clericis habere disposuit, in his locis ubi hæc aptissime fieri archipresbyteri putaverunt, et ubi eum ab aliis mundanis conciliis absolutionem esse arbitrabantur. Congregatis ante se clericis, archipresbyteros, et decanos, et optimos quos inter eos invenire potuit, caute interrogavit qualiter quotidianum Dei servitium ab eis impleretur, et qualiter populus illis subjectus ex eis regeretur in studio prædicandi docendique, quantaque cautela infantes baptizarentur, infirmi visitarentur, et ungerentur, defunctorum etiam corpora quanta compassione sepulturis traderentur, qualiter de decimis et oblationibus fidelium pauperes recrearentur, viduis et orphanis in universis necessitatibus subvenirent, quantoque studio in hospitibus et advenis Christo ministrarent : si subintroductas mulieres secum habuissent, et inde crimen suspicionis inciderent, si cum canibus vel accipitribus venationes sequerentur, si tabernacula edendi vel bibendi ingrederentur, si turpes jocos in usu haberent, si ebrietates et comessiones supra modum amarent, si rixis et contentionibus et æmulationibus deservirent, si nuptiis sæcularibus interessent, vel si aliqui eorum ministerio indecentia in consuetudine haberent, si per Kalendas more antecessorum suorum ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, suasque ecclesias ad tempus reviserent, si obedientiam eorum magistris præbuissent, et in toto suo ministerio devoti et apti manere studuissent. » Cum pleræque harum interrogationum constitutionibus respondeant, tempus præterea locusque conveniat, profecto nihil vetat uni eidem sancto Udalrico constitutiones et interrogationes tribuere.

ADMONITIO SEVERINI BINII.

Amice lector, hunc sermonem synodalem, post primam editionem, conciliorum secundæ inserendum misit ad me amplissimus dominus Marcus Velserus piæ memoriæ, quondam inclytæ reipublicæ Augustanæ duumvir, sequens prisci ævi monumentum, una cum conjectura de auctore : operæ pretium facturum me pu-